

7 181
WWW.UNILIB.RS

*Новоселица, 1912
Идејна група, Београд.*

ПБ 15
2539

ВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

УРЕДНИК

Др. МИЛИВОЈЕ Н. ЈОВАНОВИЋ

БР. 3.

МАРТ 1912.

XXXIII ГОД.

САДРЖАЈ

	СТРАНА
Службени део: Укази Њ. В. Краља Србије Петра I. — Претписи Министра просвете и црквених послова. — Одлуке Министра просвете и црквених послова. — Радња Главнога Просветног Савета. Записници 1052—1054 састанка	239
Настава и Култура: Школске задруге као средство за боље васпитање ученика народних и средњих школа. од Ник. Петровића. — О изворима „Славено-сербског магазина“ од 1768 године, од Н. Поповића. — Бачка самоубијства, од Исидоре Секулић. — Школа будућности — школа рада, од др. Г. Кершенштајнера, превео Петар М. Илић	258
Школско и културно кретање	300
Прикази и оцене	315



ИЗДАЊЕ И ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

У БЕОГРАДУ

ЛГ 15
2539

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
Н. И Б. 2599

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

БРОЈ 3

МАРТ 1912

ГОД. XXXIII

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

УНИВЕРЗИТЕТ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 фебруара 1912 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, постављени су:

на Универзитету

У правном факултету:

за сталног доцента за економске науке г. *Ђорђе Ђурић*, доктор економских наука;

за сталног доцента за приватно право г. *Живан Спасојевић*, доктор права.

УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 фебруара 1912 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, постављени су:

у Женској Учитељској Школи у Београду:

за професора г. *Јован Ђ. Јовановић*, школски надзор. народних школа за округ пожаревачки; по службеној потреби;

у Учитељској Школи у Алексинцу:

за сунлента: г. др. *Павле Чубровић*, сунлент Чачанске гимназије; по службеној потреби.

у Учитељској Школи у Јагодини:

за суплента: г. *Милосав Марковић*, суплент Алексиначке Учитељске Школе; по службеној потреби.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 фебруара 1912 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, постављени су:

у Првој Београдској Гимназији:

за суплента: г. *Милан Луковић*, свршени ученик Универзитета;

у Чачанској Гимназији:

за суплента г. *Драгољуб Милојевић*, свршени ученик Универзитета;

у Неготинској Гимназији:

за суплента: г. *Данило Магазиновић*, свршени ученик Универзитета.

ПЕНЗИОНОВАЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 фебруара 1912 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, решено је:

да се г. *Ђорђе И. Ничић*, професор Зајечарске Гимназије, на основу § 69. закона о чиновницима грађанског реда и чл. 72. Закона о средњим школама, стави у стање покоја с пензијом, која му припада према годинама службе.

УВАЖЕЊЕ ОСТАВКЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 фебруара 1912 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, решено је:

да се г. *Младену Милојковићу*, супленту Алексиначке Учитељске Школе, уважи оставка коју је поднео на државну службу.

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ПЕНЗИОНОВАЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 фебруара 1912 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, решено је:

да се г. *Љубомир А. Црвенчанин*, административни фактор Државне Штампарнице, на основу § 69. закона о чиновницима грађанског реда, по својој молби, стави у стање покоја с пензијом, која му припада по годинама службе.



ПРЕТПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА РЕДОВНИХ НАСТАВНИКА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова у средњим школама поставио је својим претписима:

г. *Љубомира Ивановића*, за учит. цртања V класе у Четвртој Беогр. Гимназији. — ПБр. 17445, 17-II-1912.

г-ђцу *Драгињу Мишићеву*, за класну наставницу у В. Ж. Школи у Крагујевцу. — ПБр. 3213, 22-II-1912.

г. *Др. Аскјери*, за привр. учитеља итал. језика IV класе у III Гимназији. — ПБр. 3338, 21-II-1912.

г. *Милана Лиљка*, за привр. уч. IV класе у Алексиначкој Учитељској школи. — ПБр. 2514 1-III-1912.

ПОСТАВЉЕЊА ХОНОРАРНИХ НАСТАВНИКА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова поставио је за хонорарне наставнике својим претписима:

г. *Михаила Поповића*, свештеника, за хон. вероуч. у Женској прив. гимн. Неготинској; — ПБр. 3450, 24-II-1912.

г. *Ђорђа Ничића*, проф. у пензији, за хонор. наставника Зајечарске Гимназије. — ПБр. 4424, 7-III-1912.

г. *Младена Милојковића*, сунлента у оставци, за хон. наставника Учитељске Школе у Алексинцу. — ПБр. 4050, 1-III-1912.

г. *Драгољуба Јевтића*, сунлента Смедеревске гимназије, за хон. наставника прив. жен. гимн. у Смедереву. — ПБр. 4420, 7-III-1912.

ПЕРИОДСКЕ ПОВИШИЦЕ

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одобрио је ове периодске повишице плате

г. *Аксентију Обрадовићу*, проф. Богословије Св. Саве, II периодску повишицу. — ПБр. 3334 од 15-II-1912.

г. *Радовану Јовановићу*, професору из Крушевца, VI периодску повишицу. — ПБр. 368 од 27-II-1912.

г. *Петру Нешићу*, професору из Пирота, I периодску повишицу. — ПБр. 2303 од 1-III-1912.

г. *Димитрију Караианџићу*, професору из Смедерева, III периодску повишицу. — ПБр. 1691 од 1-III-1912.

ОДСУСТВОВАЊА НАСТАВНИКА И НАСТАВНИЦА

Господин Министар просвете и црквених послова одобрио је одсуство од дужности:

г. *Милану Петровићу*, проф. В. Ж. Школе у Крагујевцу месец дана — ПБр. 3409, 23-II-1912.

г. *Љубомиру Радовановићу*, сунленту Краг. Гимназије 4 месеца. — ПБр. 3529, 25-II-1912.

г-ђци *Зорки Јањушевићевој*, наст. В. Ж. Школе у Београду до краја шк. године. — ПБр. 3707, 28-II-1912.

г-ђци *Даринки Новаковићевој*, класној учитељици Жен. Гимназије до краја шк. године. — ПБр. 4202, 3-III-1912.

г. *Ристи Петрушевићу*, учитељу Ужичке Гимназије месец дана. — ПБр. 4271, 5-III-1912.

г-ђи *Марији Савић-Ходот*, лекару Жен. Гимназије у Београду до 22 марта о. г. — ПБр. 4336, 2-III-1912.

КАЗНЕ

Господин Министар Просвете и Црквених Послова казнио је:

г. *Ристу Ненезића*, суплента у Лесковачкој Гимназији, укором. — ПБр. 3804 од 29-II-1912.

НАРОДНЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова у народним школама поставио је својим претписима:

у београдском округу:

за привременог учитеља у Америћу: Драгишу Милановића, пређашњег учитеља. — ПБр. 2099 од 15-II-1912.

за заступника учитеља у Ришњу: Ђорђа Протића, свештеника. — ПБр. 3510 од 24-II-1912.

за вршиоца учит. дужности у Брестовику: Божидара Обрадовића, пређ. вр. учит. дужности. — ПБр. 4188 од 5-III-1912.

за учитељицу у Београду, Новку Ковачевићку, учит. на расположењу (привремено да ради). — ПБр. 2332 од 8-II-1912.

у ваљевском округу:

за заступника учитеља у Врелу: Велимира Марковића, пређ. учитеља и сврш. гимназисту. — ПБр. 3179 од 20-II-1912.

у крајинском округу:

за вршиоца учит. дужности у Кобишници: Милету Стојановића, сврш. гимназисту. — ПБр. 3846 од 29-II-1912.

у крагујевачком округу:

за учит. заступника у Ботуњу: Добрицу Матковића, студента права. — ПБр. 3344 од 25-II-1912.

у крушевачком округу:

за заступнику учитељице у Крушевцу: Даринку Илићку, учитељицу у пензији. — ПБр. 3262 од 22-II-1912.

за сталног учитеља у Лепенцу: Милана Вуковића, свршеног учитеља учит. школе са испитом. — ПБр. 3490 од 28-II-1912.





у моравском округу:

за сталног учитеља у Г. Сабанти: Љубомира Жунањевца, пређ. учитеља. — ПБр. 2042 од 15-II-1912.

за учитеља у Деоници: Светолика Брзаковића, учитеља на расположењу. — ПБр. 3232 од 17-II-1912.

у нишком округу:

за заступника учитеља у Мозгову: Светомира А. Степановића, студента философије. — ПБр. 2849 од 17-II-1912.

за сталног учитеља у Хуму: Рањела Стевановића, пређ. учитеља. — ПБр. 2125 од 18-II-1912.

у пожаревачком округу:

за сталног учитеља у Златову: Новицу Алексића, привременог учитеља, — ПБр. 2712 од 12-II-1912..

за вршиоца учитељске дужности у Изварици: Живојина Михајловића, свештеника. — ПБр. 3284 од 20-II-1912.

у топличком округу:

за вршиоца учитељске дужности у Међуани: Секулу Добричанина, свештеника. — ПБр. 3121 од 17-II-1912.

за вршиоца учитељске дужности у Вел. Плани: Станоја Секулића, свештеника. — ПБр. 2211 од 18-II-1912.

РАЗРЕШЕЊА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова претписима својим разрешио је од учитељске дужности:

у београдском округу:

Светозара Душића, учитеља у Брестовику. — ПБр. 2747 од 18-II-1912.

Милоша Радовића, врш. учит. дужности у Борку. — ПБр. 3876 од 24-II-1912.

у врањском округу:

Глигорија Радовића, врш. учит. дужности на Власини. — ПБр. 3915 од 1-III-1912.

у крајинском округу:

Драгољуба Минића, врш. дуж. учит. у Брестовику. — ПБр. 2164 од 12-II-1912.

у крушевачком округу:

Владимира Спасића, учитеља у Лепенцу. — ПБр. 3644 од 23-I-1912.

у моравском округу:

Радисава Јовановића, учит. у Залоговцу. — ПБр. 2401 од 7-II-1912.

у нишком округу:

Рањела Стевановића, врш. учит. дужн. у В. Вртопу. — ПБр. 21073 од 13-II-1912.

у пожаревачком округу:

- Владимира Марковића, учитеља у Винцима. — ПБр. 2664 од 7-II-1912.
 Душана Бајића, врш. учит. дужности у Изварици. — ПБр. 2931 од 17-II-1912.

у рудничком округу:

- Бождара Обрадовића, учитеља у Трпчи. — ПБр. 2737 од 12-II-1912.
 Александра Арсеновића, учитеља у Брђанима. — ПБр. 3775 од 3 III-1912.

у ужичком округу:

- Драгу Ибровчеву, учитељицу у Биосци, — ПБр. 3867 од 2-III-1912.
 Радомира Ђировића, учит. у Субјелу. — ПБр. 4276 од 6-III-1912.
 Милорада Милићевића, учитеља у Субјелу. — ПБр. 4277 од 6-III-1912.

у чачанском округу:

- Бождара Обрадовића, заступника учит. у Мрсаћу. — ПБр. 4183 од 5-III-1912.

УВАЖЕЊЕ ОСТАВКЕ

- Господин Министар Просвете и Црквених Послова уважио је оставку:
 Јовану Томашевићу, привременом учитељу у Босути (руднички). — ПБр. 2658 од 13-II-1912.
 Радомиру Шабићу, учитељу у Царини (шабачки). — ПБр. 3838 од 29-II-1912.
 Милицу Ђурићки, учитељици у Мокрој Гори (ужички). — ПБр. 3169 од 20-II-1912.

ПЕРИОДСКЕ ПОВИШИЦЕ

- Господин Министар Просвете и Црквених Послова одобрио је ове периодске повишице плате:
- Параскеви Миленковићки, учитељици у Лесковцу, VI период. повишицу. — ПБр. 731 од 24-I-1912.
 Катарини Југовићки, учитељици у Злоту (тимочки), III периодску повишицу. — ПБр. 700 од 24-I-1912.
 Загорки Стојановићки, учитељици у Кважевцу, IV период. повишицу. — ПБр. 1183 од 24-I-1912.
 Милеви Голубовићки, учитељици у Б. Башти, III периодску повишицу. — ПБр. 701 од 24 I-1912.
 Катарини Рајковићки, учитељици у Рогачи (београдски), II периодску повишицу. — ПБр. 3189 од 18-II-1912.
 Милану Косановићу, учитељу у Миријеву (београд.), IV период. повишицу. — ПБр. 2426 од 10-II-1912.
 Савки Радичевићевој, учитељици у Београду, VI периодску повишицу. — ПБр. 1095 од 10-II-1912.
 Радовану Никчевићу, учитељу у Јелашници (тимочки), I периодску повишицу. — ПБр. 1567 од 10-II-1912.

Даринки Петковићи, учитељици у Доњој Мутници (моравски), III периодску повишицу. — ПБр. 1363 од 26-II-1912.

Катарини Узунковићи, учитељици у Приликама (чачански), III периодску повишицу. — ПБр. 2514/911 од 26-I-1912.

Петру С. Јовановићу, учитељу у Неготину, VI периодску повишицу. — ПБр. 691 од 16-I-1912.

Софији Милојевићевој, учитељици у Ђурији, IV периодску повишицу. — ПБр. 763 од 6-II-1912.

Светозару Павловићу, учитељу у Краљевом Селу (тимочки), II периодску повишицу. — ПБр. 2560 од 13-II-1912.

Евгенији Коцићи, учитељици у Лебану (врањски), III периодску повишицу. — ПБр. 989 од 10-II-1912.

Лепосави Ђорђевићи, учитељици у Прањанима (руднички), III периодску повишицу. — ПБр. 1517 од 10-II-1912.

Даници Палуревићи, учитељици у Куршумлији, III период. повишицу. — ПБр. 1350 од 26-I-1912.

Анки Ђурковићу, учитељу у Брзој Паланци, IV периодску повишицу. — ПБр. 1357 од 18-II-1912.

Смиљани Бркићи, учитељици у Превештима (моравски), IV периодску повишицу. — ПБр. 822 од 18-II-1912.

Данилу Димитријевићу, учитељу у Мириловцу (моравски), I периодску повишицу. — ПБр. 1516 од 14-II-1912.

Драгомиру Ђорђевићу, учитељу у Нишу, IV периодску повишицу. — ПБр. 1107 од 13-II-1912.

Храниславу Славковићу, учитељу у Житном Потоку (топлички), IV периодску повишицу. — ПБр. 2563 од 10-II-1912.

Евици Даниловићи, учитељици у Батуши (пожаревачки), IV периодску повишицу. — ПБр. 2122 од 10-II-1912.

Ружици Петровићи, учитељици у Белој Паланци (пиротски), III периодску повишицу. — ПБр. 2378 од 10-II-1912.

Наталији Стаменковићи, учитељици у Борчу (крагујевачки), III периодску повишицу. — ПБр. 602 од 10-II-1912.

Милеви Дожудички, учитељици у Лесковцу (врањски), VI периодску повишицу. — ПБр. 25014/911 од 10-II-1912.

Зорки Аврамовићи, учитељици у Мислођину (београдски), V периодску повишицу. — ПБр. 3250 од 19-II-1912.

ОДСУСТВОВАЊА УЧИТЕЉА И УЧИТЕЉИЦА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одобрио је одсуство од дужности овим учитељима и учитељицама:

Петру Пешићу, учитељу у Бунуши (врањски), 10 дана. — ПБр. 3018 од 10-II-1912.

Даринки Јеремићи, учитељици у Ковачевцу (смедеревски), 1 месец. — ПБр. 2333 од 18-I-1912.

Милеви Секулићи, учитељици у Дренови (крушевачки), 40 дана. — ПБр. 1250 од 23-I-1912.

- Зорки Јањићи, учитељици у Тополи (крагујевачки), 2 месеца. — ПБр. 1959 од 1-II-1912.
- Марији Николићи, учитељици у Карану (ужички), 15 дана. — ПБр. 2738 од 13-II-1912.
- Анки Мазаловић, учитељици у Гунцатима (крагујевачки), 1 месец. — ПБр. 2934 од 17-II-1912.
- Надежди Беловуковићевој, учитељици у Сигама (пожаревачки), 40 дана. — ПБр. 3063 од 17-II-1912.
- Наталији Ивљанин, учитељици у Црној Трави (врањски), 1 месец. — ПБр. 2208 од 12-II-1912.
- Радивоју Михаиловићу, учитељу у Церовцу (смедеревски), 2 месеца. — ПБр. 2779 од 12-II-1912.
- Васи Франићевићу, учитељу у Зајечару (тимочки), 2 месеца. — ПБр. 3492 од 23-II-1912.
- Милеви М. Поповић, учитељици у Прокуљу, до краја школ. године. — ПБр. 3690 од 27-II-1912.
- Филипи М. Стојановић, учитељици у Брежанима (пожар.), 20 дана. — ПБр. 3550 од 25-II-1912.
- Милицы Јаковљевићевој, учитељици у Кривом Виру (тимочки) до краја школ. год. — ПБр. 4159 од 4-III-1912.
- Стевану Стојадиповићу, учитељу у Церови (пиротски) 2 месеца. — ПБр. 3918 од 1-III-1912.
- Љубомиру Шљивићу, учитељу у Глушцима (подрињски) до краја школ. год. — ПБр. 3874 од 1-III-1912.
- Андрју Михајловићу, учитељу у Првој Кутини (нишки) месец дана. — ПБр. 3928 од 1-II-1912.
- Михаилу Шпапићу, учитељу у Нишу, три месеца. — ПБр. 3931 од 1-III-1912.
- Љубомиру Вукашиновићу, учитељу у Азави (смедерев.) до краја школ. год. — ПБр. 3875 од 28-II-1912.
- Стојанки Црвенчаниновој, учитељици у В. Борку (београдски) месец дана. — ПБр. 3772 од 28-II-1912.
- Радмили Тасићевој, учитељици у Смољинцу (пожарев.) до краја школ. год. — ПБр. 3320 од 21-II-1912.
- Милеви Брадићевој, учитељици у Јарменовцима (рудн.) 1 месец. — ПБр. 4120 од 3-III-1912.
- Милицы Богатинчевићевој, учитељици у Мокрању (крајин.) 15 дана. — ПБр. 3860 од 1-III-1912.
- Олги Лазички, учитељици у Читлуку (нишки) 1 месец. — ПБр. 3827 од 28-II-1912.
- Христини Ђорђевићи, учитељици у Прокуљу, до краја школске год. — ПБр. 2807 од 29-II-1912.
- Јелисавети Радовићевој, учитељици у Врњцима (крушев.) 15 дана. — ПБр. 3958 од 1-III-1912.
- Марти Трпковићи, учитељици у Ужичу, 20 дана. — ПБр. 3166 од 22-II-1912.
- Драги Милојевићи, учитељици у Рињу (београдски) 1 месец. — ПБр. 3573 од 25-II-1912.



РАСПУШТАЊЕ ШКОЛА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одобрио је распуст школе у :

М. Крчмарима (крагујевачки), до 21 фебруара, због заразе. — ПБр. 2935 од 17-II-1912.

Макрешанима (крушевачки), 10 дана, због заразе. — ПБр. 3079 од од 18-II-1912.

Обреповцу (ваљевски), 20 дана, због мраса. — ПБр. 3079 од 18 фебруара 1912.

Липама (смедеревски), 15 дана, због шарлаха и вел. кашља. — ПБр. 3105 од 18-II-1912.

Бошњанима (крагујевачки), 10 дана, због дифтерије и крупа. — ПБр. 3075 од 17-II-1912.

Голобоку (смедеревски), 20 дана, због шарлаха. — ПБр. 2933 од 17-II-1912.

Лопатњу (ваљевски), 40 дана, због шарлаха. — ПБр. 3183 од 22 фебруара 1912.

Власотинцима (врањски), 15 дана, због малих богиња. — ПБр. 2547 од 21-II-1912.

Триовчи (смедеревски), 1 месец, због шарлаха и дифтерије. — ПБр. 3380 од 23-II-1912.

Глоговцу (моравски), 12 дана, због шарлаха и дифтерије. — ПБр. 3465 од 23-II-1912.

Бачевцима (ужички), 15 дана, због шарлаха. — ПБр. 3563 од 25 фебруара 1912.

Кривачи (пожаревачки), 1 месец, због шарлаха. — ПБр. 3565 од од 25-II-1912.

Вел. Црљенима (београдски), од 21 фебруара до краја марта, због шарлаха. — ПБр. 3507 од 24-II-1912.

Мостојевићима (ужички), 40 дана, због шарлаха. — ПБр. 3631 од 26-II-1912.

Горњем Присјану (врањски), месец дана, због шарлаха. — ПБр. 3633 од 26-II-1912.

Пребрези (топлички), 15 дана, због шарлаха. — ПБр. 3630 од 26 фебруара 1912.

Батуши (пожаревачки), 12 дана због мраса. — ПБр. 3738 од 28 фебруара 1912.

ПРОМЕНА ПРЕЗИМЕНА

Господин Министар просвете и црквених послова одобрио је промену презимена :

Илинки Вељковићевој, учитељици из Миланце, окр. чачанског, у Арсовић због удаје. — ПБр. 4755 од 12-IV-1912 год.

ПЕНЗИОНОВАЊЕ

Господин Министар Просвете и Црквених Послова ставио је у пензију : Стојку Ивковићку, учитељицу у Београду. — ПБр. 2766 12-II-1912.

КАЗНЕ

Господин Министар Просвете и Црквених Послова казнио је:

Михаила Кијаметовића, учитеља у Рајистовцу (врањски) премештајем у Манојлицу (нишки). — ПБр. 2767 од 15-II-1912.

УМРЛИ НАСТАВНИЦИ

Зорка Гавриловићева, учитељица у Сибници (београдски), 1 фебруара ове године.

Радмила Белић, учитељица у Д. Трешњевици (подрински), 19 фебруара ове године.

Милева Пешићка, учитељица у Браничеву (пожаревачки), 23 фебруара ове године.

ОДЛУКЕ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одлучио је:

да се др. *Миливоју Јовановићу*, уреднику Просветног Гласника, дода као помоћник за уређивање службенога дела и библиографије секретар Министарства просвете г. *Лазар Р. Кнежевић*. — ПБр. 2748 од 21-II-1912;

да се одобрава *Живки Радосављевићев*ој, учитељици у Белом Пољу (руднички), да у својој школи за неписмене девојке може радити, сем недеље и празника, још и петком. — ПБр. 2324 од 7-II-1912;

да се дода чл. 8 правила о издавању и уређивању „Српских Новина“ од 21 новембра 1896 ПБр. 27193, ова одредба: „Под службеним рукописима не разумеју се огласи сасвим приватне природе, као што су огласи о заштити трговачких и индустријских жигова и марака, о изгубљеним стварима, о протоколисању фирма и њима слични. Такви огласи, и ако послани преко државних власти, плаћају таксу по Правилнику за штампање приватних огласа, према величини самога текста“. — ПБр. 3967 од 3-III-1912 године;

да се за ову годину приход од радничког фонда Државне Штампарије, употреби на инвалидску помоћ радницима Државне Штампарије. — ПБр. 3661 од 3-III-1912.

ИСПИТНЕ КОМИСИЈЕ ЗА ПОЛАГАЊЕ ИСПИТА ЗА УЧИТЕЉА
СРЕДЊИХ ШКОЛА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одредио је:

У испитну комисију г. *Милану Драгосављевићу*, хонорар. наставнику певања у Ужичкој гимназији, за полагање учитељског испита из певања г.г.: Стевана Мокрањца, в. учитеља Богословије Св. Саве, као председника; Божу Јоксимовића, в. учитеља Ж. Учит. Школе, и Петра Ј. Крстића, в. учитеља Прве београдске гимназије. — ПБр. 3417 од 24-II-1912.



У испитну комисију: г. *Драгољубу Јевтићу*, супленту, за полагање учитељског испита из немачког језика за председника и испитивача из српског језика г. Миливоја Башића, професора Треће гимназије, за методiku и општу педагогику г. др. Миливоја Јовановића, школског надзорника, и за немачки језик г. др. Милоша Тривунца, доцента Универзитета.

ПИТОМЦИ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ НА УНИВЕРЗИТЕТУ

Господин Министар Просвете и Црквених Послова према предлогу Главног Просветног Савета, потврдио је за питомце Министарства Просвете на Универзитету:

I за *српски језик*: Николу Жикића, Алексу Стојковића, Милоша Мићића.

II за *математику*: Драгослава Милојковића, Властимира Стајића, Ружицу Стојановићеву, Радмилу Павловићеву, Драгутина Цветковића, Драгомира Јовановића.

III за *латински језик*: Максима Васиљевића.

IV за *немачки језик*: Велибора Јонића.

V за *руски језик*: Данила Вуловића.



У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А



РАДЊА ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

1052 РЕДОВНИ САСТАНАК

30 септембра 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љубомир М. Протић, Никола Лазић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, др. Душан Рајичић, др. Миливоје Н. Јовановић, др. Светолик Стевановић, Илија Букановић; вапредни члан: Борђе Јовановић.

Пословођа: Милан К. Петковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1051 Саветског састанка.

II

Прочитано је писмо господина Министра просвете и црквених послова од 22 септембра ове године ПБр. 18041, којим спроводи Савету молбу г-ђе Ружице Јокановићке, учитељице у Београду, која моли да се стави у пензију.

Савет је одлучио: да би према лекарском комисијском прегледу требало г-ђу Ружицу Јокановићку, учитељицу у Београду, ставити у пензију.

III

Саслушан је писмени реферат г.г. Николе Лазића и Јосифа Маринковића о квалификацијама Даринке Ковачевићеве, свршене ученице Српске Музичке Школе у Београду.

На основу овога реферата Савет се не може упуштати у оцену ових квалификација док г-ца Ковачевићева претходно, према чл. 64 закона о средњим школама, не поднесе сведочанство о томе да је свршила најмање какву нижу средњу или грађанску школу.

IV

Саслушан је писмени реферат г.г. Ник. В. Лазића и Јосифа Маринковића о квалификацијама г. Јов. Ружичке, наставника Српске Музичке Школе.

На основу овог реферата Савет је одлучио: да се г. Јован Ружичка, наставник Српске Музичке Школе, не може поставити за учитеља музике,



према чл. 64 зак. о средњим школама, пошто није поднео сведочанство о свршеној стручној школи дотичне вештине за коју компетује.

V

Саслушан је писмени реферат г.г. Љубомира М. Протића и Ристе Вукановића о квалификацијама г.г. Косте Страјнића, Миха Маринковића и Боривоја Стевановића.

На основу овог реферата Савет је одлучио: да се г. Кости Страјнићу може признати квалификација за наставника цртања у средњим школама, ако своју спрему покаже полагањем стручног испита, да се г. Миху Маринковићу може признати квалификација за наставника цртања у средњим школама, ако своју способност покаже стручним испитом;

да се г. Боривоју Стевановићу може признати квалификација за наставника цртања у средњим школама, ако своју спрему докаже стручним испитом.

VI

Саслушан је писмени реферат г. Јаше Продановића професора II београдске гимназије, о књизи „Дечја Књижевност“ од г. др. Милана Шевића.

Тај реферат гласи:

Господине председниче,

Књигу »Дечја књижевност сриска« коју је написао г. Милан Шевић прочитао сам пре него што ме је Главни Просветни Савет одликовао поверењем да о њој дам свој суд. Ова је књига први озбиљнији покушај историјског прегледа дечје књижевности у нас. Већ и по томе она заслужује велику пажњу, јер је то посао који захтева добру спрему и већи напор. Уз то, г. Шевић има сасвим правилно мишљење о томе: каква треба да је дечја књижевност, а то даје још већу вредност његовој књизи. У томе правцу и ја сам пре неколико година писао (у *Просветном Гласнику*, *Учитељу* и *Сри. Књижевном Гласнику*) и теоријске чланке и одене појединих дечјих књига. Мило ми је што је и г. Шевић одлучан противник специјалних књига за децу, у којима морална тенденција убија уметност, и што тражи да се омладини дају у руке поједина разумно одабрана дела великих и талентованих књижевника. Сви озбиљни књижевници, дечји пријатељи, треба живо да пораде да се бар умање, ако не и сасвим сирече, штуре и досадне »рукотворине«, које под видом моралних дечјих књига уносе у нашу литературу сасвим некњижеван, а често чак и некултуран елеменат. Захвалан Главном Просветном Савету на поверењу, ја ову књигу г. Шевића препоручујем за књижнице основних и средњих школа.

Примите, господине председниче, уверење о моме искреном поштовању

28. — IX. — 1911 год.

Београд.

Јаша М. Продановић
проф. II. б. гимн.

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да се књига „Дечја Књижевност“ од др. Милана Шевића, може препоручити за књижнице средњих и основних школа.

VII

Прочитано је писмо Господина Министра просвете црквених послова од 18 септембра ове године ПБр. 17531, којим шаље на оцену и мишљење квалификације г. Милоша Магазиновића, кандидата богословља, који моли да се постави за суплента Богословије или средње школе.

Према усменом реферату г. др. Чед. Митровића, редовног члана Савета, Савет је донео мишљење: да је г. Милош Магазиновић испунио све

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

услове што се тиче његове стручне спреме, које тражи чл. 7 закона о Богословији, те да може бити постављен за наставника богословских предмета у Богословији.

VIII

Саслушан је писмени реферат г.г. Влад. Д. Стојановића, Ђорђа Којића и Мих. Станојевића, о „Рачуници за II разред основне школе“, од г.г. Милутина Станковића и Дим. Пауновића, учитеља.

Тњј реферат гласи:

Главном Просветном Савету,

Главни Просветни Савет на своме 1043 састанку од 18. маја ове год. одлучио је: да прегледамо рачуницу за II раз. основне школе од г.г. Милутина Станковића и Дим. Пауновића, учитеља, и поднесемо мишљење: да ли се поменута рачуница може употребљавати као помоћна књига за рачунску наставу у другом разреду.

Част нам је о томе поднети овај извештај.

И ако ова рачуница нема потпуног система којим би се рационалније могла изводити рачунска настава у овоме разреду, ипак она има своје оригиналности и доста практичнога, те стога није за одбацивање. Ми бисмо јој учинили ове главније замерке:

1. Требало би у почетку да се ослања на оно знање које су деца изнела из првог разреда. Требало би мало понављања градива које је изучено у I разреду, па онда прећи на оно што се тражи програмом за овај разред. Нарочито је требало бар таблицу сабирања до 20 прегледно изнети као што је то отприлике у рачунским задацима Букановића.

2. На првој страни ради очигледнијег представљања потребних количина употребљени су кругови, али како за ове слике није било у штампарији материјала за ово (клишета) то су употребљене место кругова нуле. То не би требало да буде, тим пре, што је књигу издала једна издавачка књижара која је имала средстава да исту изда без икаквих техничких недостатака.

Поред сваке групе кругова требало би да је стављен и број: 21, 22, 24, итд. до 30.

3. Погрешно је избегавано растварање бројева и код сабирања и код одузимања, нарочито у одељку где се ради од 20—30.

4. У одељку где је усмено сабирање, у почетку, лепо је извођено — све до 8. задатка. Најпре је рађено с конкретним примерима па после са апстрактним бројевима а даље у 8. и 9. задатку рађено је само са апстрактним бројевима. То треба исправити. У оном последњем задатку има и непотпуности. Веди се: „додаји до 28 по 2, 3, 4, 5 итд.“ а не важе се од ког броја. Питања и задаци треба да су јасни и прецизни.

5. На неким местима опазили смо да је вазат најпре резултат, па онда показато како се рачуна, а треба да је обрнуто: рачунајући наћи резултат (стр. 14—18).

6. Као год што смо казали у тачки 2. да је незгодно било употребити нуле, место кругова ради извесног очигледног представљања, исто тако у 10. примеру незгодно је било употребити *правоугаонике* место квадратића. Кад нису имали писци слике квадратића није требало ни узимати пример с њима.

Уосталом оно што су писци хтели предочити тим сликама као очигледно и конкретно боље је то учинити на рачунаљци, или сабрати каменчиће, зрица итд.

7. Да би деца било јасније требало је у 6. примеру да буде 0 превучена цртом (0) а то није урађено с тога, ваљда, што у штампарији није било превучених цвиара, а за то се требало постарати.

8. На 40. страни узет је пример за деобу у коме се огледа садржавање. Требало је за тај случај узети најпре пример где је чисто дељење, јер је то и лакше за децу а и правилније, па после и који пример за садржавање, које је за децу апстрактније.

9. За утврђивање таблице множења и дељења требало би више непосредних примера.

10. Није изведено растење бројева од 30—50 по реду већ $30 + 1 = 31$; $30 + 6 = 36$; $40 + 1 = 41$ итд. Требало би да то иде системски, по реду.





11. У II делу, у усменом рачуну, при сабирању испретурано је у радњама Требало је сабирати десетице са десетицама, на десетнице и јединице, на десетице и јединице са десетицама и најзад десетнице и јединице са десетицама и јединицама.

12. Треба изоставити онај задатак на стр. 49: „Један сељак има 37 оваца и 9 овнова. Колико је имао свега? (Не зна се чега?). Исто тако незгодни су задаци на стр. 51. под бр. 7. 8. и 9. јер деца не могу очигледно да представе оно што се жели. Боље је то радити на рачунаљци.

13. Усмено множење на стр. 56 почињу писци са оним комбинацијама: 4×8 , 8×4 ; 5×7 ; $7 \times 5 = 35$ (овде је штампарска грешка: требало је 7×5); $4 \times 9 = 36$, $9 \times 4 = 36$ (опет штампарска грешка: треба $9 \times 4 = 36$) даље 6×6 ; 5×8 итд. све до 5×10 . Требало је растварањем бројева на чинице добити све производе који су потребни, на од ових бројева *напослетку* утврдити таблицу.

14. У усменом дељењу на стр. 64. требало је употребити више вежбања а нарочито с бројевима где има и остатка. Напослетку је требало да дође таблица.

15. Рад с бројевима од 50—100 отпочивали су опет с нулама (место кругова) представљајући $50 + 10$ нула (одн. кругова) с једне стране прте што је хтело да значи 60 а $50 + 20$ с десне стране прте да се значи 70. Међутим ту није написано ни 50 ни 70. Тако исто је и даље на стр. 70. с једне стране представљено $50 + 30$ а с друге $50 + 40$ и, најзад, на дну стране $50 + 50$, све то без означених бројева. То све треба исправити.

15. Има повиме и штампарских грешака. Ну најглавније су оне које смо поменули горе а после она на стр. 21. где је штампано — $\frac{15}{19}$ а треба — $\frac{15}{10}$. Треба

исправити и ону грешку на стр. 7 где се вели „до“ место „по“ јер квари смисао јако. 16. Има погрешака и противу правила у језику. Свуда пишу 7 круга, 9 круга (место кругова); 23 прасца место прасца; сво одело место све одело итд.

17. Најзад ради потпуности требали су додати да има новчаница од 20 дина и у сребру а не само у злату и да минут има 60 секунда.

Све ове грешке и недостаци могли би се исправити у другоме издању ове књиге.

Иначе у овој рачуници има врло лепих задатака и лепих вежбања за ученике која су г.г. писци из свога вишегодишњег искуства у школскоме раду прикупили и овде употребили, те би се њоме могли лепо користити учитељи при рачунској настави. Стога смо мишљења да се ова књига може употребљавати као помоћна књига учитељима а и за школске књижице. Као помоћницу за ђаке II раз. не можемо је препоручити с тога што је већ Главни Просв. Савет донео одуку: да се за рачунску наставу у II разреду осн. школе не могу употребљавати никакве помоћне књиге за ђаке.

24. септембра 1911 год.
Београд.

Главном Просветном Савету
захвални на поверењу

Влад. Д. Стојановић
професор

Ђ. С. Којић учитељ
Мих. М. Станојевић учитељ.

Према овом реферату Савет је донео мишљење: да се „Рачуница за II разред основних школа од г.г. Милутина Станковића и Дим. Пауновића, учитеља, може препоручити као помоћна књига само за учитеље и за књижице основних школа.

Г.г. Стојановићу, Којићу и Станојевићу на име награде за реферовање о овој књизи одређено је свега (60) шездесет динара.

IX

Прочитано је писмо господина Министра просвете и црквених послова од 21 септембра ове године ПБр 17990, којим спроводи на оцену и мишљење рукопис „Зоологија, уџбеник за више разреде средњих и стручних школа“ од г. Светислава Матића, директора Лесковачке гимназији, који моли да се књига прими као уџбеник, односно откупи и штампа као државно

издање по уобичајену цену и под погодбом да му се и даље од сваког поновног издања да припадајући део.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Душан Стојићевић, Никола Рапојевић и Светислав Максимовић, професори, да овај рукопис прегледају и поднесу заједнички реферат, пошто молилац претходно депонује (90) деведесет динара на име награде за г.г. референте.

X

Прочитано је писмо господина Министра просвете и цркв. послова од 17 септембра ове године ПБр. 17527 којим спроводи на оцену и мишљење „Карту Србије и Црне Горе“ од др. Јована Цвијића, треће издање.

Пошто је члановима Савета позната ова Карта Савет је одлучио: да се „Карта Србије и Црне Горе“ од др. Јована Цвијића, треће издање, може препоручити као учило за средње школе.

XI

Прочитано је писмо господина Министра просвете и црквених послова од 17 септембра ове године ПБр. 17542, којим спроводи Савету на оцену књигу „Књижевност“, од г. Богдана Поповића, коју је као трећу књигу своје збирке „Одабрана дела за школу“ издао г. Тих. Остојић, професор из Новог Сада.

Пошто је члановима Савета позната ова књига Савет је одлучио: да се трећа књига збирке „Одабрана дела за школу“ о „Књижевности“, од Богд. Поповића, може препоручити за књижице средњих школа.

XII

Саслушан је писмени реферат г.г. др. Јована Скерлића и др. Душана Рајичића о „Етнологији“ др. Хајриха Шурца, у преводу г. др. Тих. Р. Ђорђевића, доцента Универзитета.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету,

Част нам је поднети овај извештај о *Етнологији* Др. Хајриха Шурца, у преводу Г. Др. Тих. Р. Ђорђевића, сталног доцента Универзитета.

Писац је један од најпознатијих немачких етолога, који је, и ако је млад умро, оставио лепо име у науци. Његова књига има ширу садржину по што би се по наслову могло судити: ту су све науке које изучавају човека, и антропологија, и антропогеографија, и лингвистика, и културна историја. Све то изложено је врло јасно и прегледно, и даје потпуну слику човека и људског друштва. То је врло корисна књига не само за стручњаке но и за сваког образованог човека.

Г. Ђорђевић је врло добро учинио што је превео ово дело, и желим би било да добијемо целу једну колекцију сличних дела која би служила општем научном образовању наше интелигенције.

Превод је пажљиво рађен, тачан и разумљив.

Према свему томе, част нам је предложити Просветном Савету да ово дело препоручи за набавку књижицама средњих и стручних школа. Министарство просвете, ако има могућности, могло би да откупи изврстан број примерака, за поклањање ученицима виших разреда средњих школа.

Београд
22 септембра 1811.

Јован Скерлић,
в. професор Универзитета
Душан Рајичић,
референт Министарства Просвете





Према овом реферату Савет је донео мишљење: да се „Етнологија“ др. Хајриха Шурца, у преводу г. др. Тих. Р. Ђорђевића може препоручити за књижице средњих и стручних школа и за поклањање ученицима виших разреда.

Овим је састанак закључен.

1053 РЕДОВНИ САСТАНАК

12 октобра 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љубомир Протић, Никола Лазић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, др. Душан Рајичић, др. Миливоје Н. Јовановић, др. Светолик Стевановић, Илија Ђукановић.

Пословођа: Милан К. Петковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1052 саветског састанка.

II

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 27 јула ове године ПБр. 9329, којим шаље на мишљење молбу Централне Управе Олимпијског Клуба која моли за одобрење да се у свакој сеоској и среској основној школи могу образовати Олимпијски Клубови.

Савет је мишљења: да се не може препоручивати никакво образовање спортских и гимнастичких друштава у школама све док се започета организација физичког васпитања не изведе у свима народним и средњим школама.

III

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 8 октобра ове године, ПБр. 19516, којим шаље на мишљење молбу г-ђе Катарине Ристићке, учитељице у Сараорцима, која моли за пензију.

Савет је одлучио: да би према лекарском комисијском прегледу требало г-ђу Катарину Ристићку, учитељицу у Сараорцима, ставити у пензију.

IV

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 10. ов. мес. ПБр. 15421, којим спроводи на оцену и мишљење молбу г-ђе Станиславе Богдановићеве, испитане наставнице вештина, која моли за учитељицу вештина у В. Ж. Школи.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Љуб. М. Протић и Риста Вукановић да прегледају молитељкине квалификације и о томе поднесу заједнички реферат.

V

Саслушан је писмени реферат г. др. Чедомиља Митровића, редовног члана Савета, о кривицама М. Ралетића, учитеља из Даросаве.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

На основу овог реферата Савет је дао мишљење: Г. Милутина Ралећића, учитеља из Даросаве, среза колубарског, окр. београдског, који се разним некоректним својим поступцима у служби огрешио о дужност свога учитељског звања — т. 1 и 12 чл. 45 и чл. 24 закона о народним школама, требало би, на основи чл. 49 истог закона, казнити казном мањом од премештаја, а већом од губитка десетодневне плате, јер је већ два пута кажњаван новчаном казном петодневном и десетодневном, а с погледом на олакшавне околности и природу учињене кривице не би требао да буде кажњен другом којом казном до новчаном казном, коју господин Министар одреди.

VI

Саслушан је писмени реферат г.г. др. Чед. Митровића и др. Рад. Кошутића о квалификацијама г. Миливоја Милчића свршеног студ. Лазаревског Института.

На основу тога реферата Савет је мишљења: да г. Миливоје Милчић, сврш. студент Лазаревског Института, нема по чл. 63 закона о средњим школама, квалификација за учитеља језика у средњим школама у Србији.

VII

Саслушано је писмо г-ђе Полексје Јоксимовићке, наставн. женске учитељске школе, од 12 ов. месеца, која јавља да јој је немогуће примити се реферовања књиге „Поуке за домаћице“, од Љ. Жељезовскове.

Савет је одлучио: да се умоли г. Љуб. Протић да прегледа ове књиге и поднесе са г-ђом Гогићевом, другим референтом, заједнички реферат.

VIII

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и цркв. послова од 11 ов. мес. ПБр. 19749, којим моли за мишљење да ли се, у смислу чл. 63 закона о средњим школама, може поставити за вишег учитеља суплент, који је као такав служио у средњој школи више од две године и положио учитељски испит.

Савет је донео мишљење: да се може поставити за вишег учитеља суплент, који је служио као такав у средњој школи више од две године и има учитељски испит.

IX.

Поводом писма г. др. Милана Шевића, које је Савету спровео господин Министар просвете и црквених послова актом од 7 септембра ове године ПБр. 16485 и које је на 1051 састанку упућено г.г. др. Миливоју Јовановићу, др. Јовану Скерлићу и Милутину Драгутиновићу, да га проуче, г. др. Скерлић од стране свих референата учинио је ову изјаву:

1. Референти констатују да је г. Шевић у свој писмени одговор унео жучан тон и увредљиве изразе, и жале што се један просветни радник толико могао заборавити;

2. одговор г. Шевића не само да није разуверио референте у њиховом првашњем мишљењу, но на против појачао је њихово уверење да је господин Шевић толико у погрешним схватањима да апсолутно није у стању да ради добру читанку;





3, Референти су предложили да се две књиге г. Шевића, у недостатку (бољих) и док друге боље не дођу, могу употребљавати још за једну школску годину, с тим да г. Шевић претходно усвоји њихове напомене.

Таква је одлука Главног Просветног Савета, и зато је потребно да референти виде и оцене да ли су, према њиховим напоменама, учињене потребне исправке. Тек после тога може се донети дефинитивна одлука.

Савет је одлучио: да се референтима упуते Читанке г. Шевића да оцене јесу ли учињене исправке према њиховим напоменама, како би се могла донети дефинитивна одлука.

X

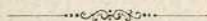
Саслушано је мишљење г.г. Павла Поповића, Свет. Максимовића и Мих. Милошевића о томе колико би ваљало г.г. Протићу и Стојановићу платити на име хонорара за ново издање њихових читанака за II, III и IV разред народних школа.

Савет је мишљења: 1, да би г.г. Љубомиру Протићу и Влад. Д. Стојановићу ваљало платити на име хонорара за ново издање њихових читанака за II, III и IV разред народних школа 2500 до 3000 динара;

2, да ови уџбеници трају још две школске године;

3, да за то време путем стечаја ваља доћи до нових уџбеника.

Овим је састанак закључен.





НАСТАВА И КУЛТУРА

ШКОЛСКЕ ЗАДРУГЕ

КАО СРЕДСТВО ЗА БОЉЕ ВАСПИТАЊЕ УЧЕНИКА НАРОДНИХ
И СРЕДЊИХ ШКОЛА

Госпође и господо,

Широм целог света јечи глас како се мало бриге и старања води о деци, како се и држава и друштво не брину довољно о будућности деце, а то значи и о будућности својој. Такав поклич чуо се прво у новоме свету, па је отуда електричном брзином дошао и у стару Европу. Овде, на класичкоме земљишту науке о васпитању, он је добио други облик.

Поклични талас са Океана ударио је и о подножје наше лепе Авале, па је одјекнуо ево овде, у овој дивној кући, најлепшој школској згради наше отаџбине. Три конференције вреднога професорскога друштва две нашег учитељског удружења, узеле су за предмет старање о бољему васпитању поверене им деце.

Много је лених речи изговорено, многа је лепа идеја пала у овим просторијама.

Али од самих речи не може да живи ни један човек, а камо ли држава и народ.

Најнадлежнији, а то су наставници, рекли су своју меродавну реч, која се може збити у овоме: „*Васпитање наше омладине недовољно је, оно треба да буде боље*“. Казато је исто оно што се деценијама у целој Европи говори. Тамо су дуго, дуго говорили, па су онда засукали рукаве и пришли раду, да поправе оно што не ваља, да исправе оно што се искривило, да попуне оно што је празно и да најзад с много труда залију оно што је почело венути. И они су сада баш у сред тог плоднога и кориснога рада. Тамо је већ жетве много, али има и много жетелаца.

Ни Србија се није могла отети и оглушити о глас, који зове све државе и све народе на мобу за боље васпитање и бољу спрему своје деце, своје будућности.



Тај глас позвао је и нас овде да покушамо, те да речи изговорене у овој дворани оживе, да идеје изнесене овде добију одређени облик, а све у корист бољег васпитања.

Посао коме сад прилазимо знатно је тежи од онога, који смо пре два месеца довршили. Истина, није лако ни исказати какву корисну мисао, али, признати се мора, да је много теже какву мисао оживети, дати јој снаге, те да као нека природна сила уђе у масу и користи држави и народу. Ја сам свесан тих тешкоћа, а мислим да и ви сви у то верујете. Па опет сам имао куражи, да свама заједно, приђем једном тешком и за наше прилике корисноме послу. Хоћемо ли га срећно решити, не знам, али ја сам уверен да ће сви унети у њ своје најбоље расположење и најтемељнији рад.

И пре него што уђем у саму ствар, хоћу овде да кажем метод мојега рада и како сам дошао до ових резултата, које ћу изнети. Ја мислим да ће то бити корисно.

*

Општи културни послови нису тековина једне државе, нити једне нације. Култура је ствар човечанске заједнице. Она не зна ни за политичке, ни за етнографске границе. Она припада човечанству, с тога она тек у другоме реду узима на се облик извесне нације.

Полазећи с ове основе, сматрао сам за дужност, да се упознам најпре с оним што су други, од нас културнији, народи урадили, те да поправе васпитање своје омладине. Било ми је знано да је и њих исти овакав јад притискивао; шта више, да је у њих било још горе него што је данас у нас. Веровао сам и верујем, да они воле своју децу исто тако као и ми нашу, и да су за њих чинили што су год могли и што су год знали, те да им она буду боља. А пошто у њих има више и спреме и средстава за овај тежак посао, знао сам да су они у том већ и одмакли од покушаја, и да су у њих извесне максиме већ утврђене.

Била би не само дангуба, но чиста штета, ако би улазили у овакав чисто културни посао *само по нашој здравој памети*, не користећи се искуством људи, држава и народа, који су прешли поље покушаја и налазе се у сред плоднога рада. Одрекао сам се амбиције измишљања, вама уштедио време празна разговора, а најглавније, деци нашој да с њима не уђемо у бескорисно и неодређено експериментисање.

Као што видите, ја сам се одрекао ево унапред проналазака нових идеја. Сматрао сам да би учинио погрешку, ако би с презрењем или игнорисањем прешао преко свега онога што су културни народи за боље васпитање своје омладине већ учинили, па сео да измишљам наше српске специјалитете за боље васпитање српске омладине. Овоме треба одмах следеће објашњење:

Сматрам за потребно да овде одмах категорички изјавим, да ми не можемо и не смемо просто копирати оно што су Енглези, Французи и Немци за своју децу урадили, као што ми не можемо апсолутно нешто сасвим ново за нашу децу да измислимо.

Још да кажем и ово: Оно што сам нашао у страниј литератури врло је богато и обилато. Али мени се чинило, да ће бити корисно ако одем један корак даље; на име: ако нађем центре, из којих тече жива река рада за боље васпитање омладине, ако ступим у непосредну везу с људима, који су од идеје бољег васпитања начинили себи позив живота свога. И ја сам био срећан кад сам наишао на два таква човека у Немачкој и једнога у Холандији. Она двојица преко 30 година раде на том послу. Један је од њих у Дрезди председник школске задруге која броји преко 62.000 ученика — чланова, а други у Хохенвалди, и ако је ушао у 76-ту годину, још је председник и пословођа немачког савеза за штедњу немачке омладине. Ја сам се у овом мом послу, користио и искуством тих људи, којима овде пред овако одличним скупом топло благодарим.

*

За боље васпитање деце у школи на првом месту треба да је **настава** добра и васпитна у основној школи и нижим разредима гимназија, а у вишим разредима, да чини све што год може за образовање карактера у младића. У овом погледу у нас има још врло, врло много да се ради, а нарочито да се наставни програми из основа измену. Али о томе ја нећу сад да говорим.

Одмах за тим долази безпрекорни и чврст *ауторитет* наставника и директора. И о томе није овде реч.

Даље, један сталан и непоколебљиви *ред* у школи, ред коме морају предано да служе сви који ма и најмање посла у тој школи имају. То иде и у овај мој посао.

Затим *вршење дужности*, образност, чистоћа, истинољубље, вредноћа и т. д. и т. д. то су све постулати на којима стоји боље васпитање. Све су то врло важне ствари и послови, али није могуће у једном предавању све то обухватити. Ја ћу их овде додирнути колико се тиче главне ствари. Али све то треба разрадити и свакоме од њих треба посветити нарочиту пажњу, јер су она сва врло важна и од великога утицаја на боље васпитање.

Буде ли живота и здравља, ја нећу утећи ни од једнога од њих, разуме се да ћу се највише радовати ако се млађе и спремније снаге него што су моје загреју за овај посао и прихвате га обема рукама, да га корисно реше за нашу омладину.

Ја ћу се за овај мах зауставити на једном послу, а тај је *узajамност и задругарство, у вези с културним пословима и са штедњом, као средствима за васпитање.*





Да објасним зашто сам се баш на овом питању задржао.

Ретка је земља у којој је партикуларизам и себичњаштво толико развијено као у нас. Народ од три милијуна душа поделио се политички на партије, које се кољу као жути мрави. Нигде не видите заједнице између сељака, који чини огромну већину становништва, и интелегенције, између трговаца и сељака. Што је најгоре у нас се по двојеност увукла и у школе. У нас су студенти у школи већ подељени тако да се одвајају као зејтин од воде. На нашу жалост морамо признати да је по двојеност ушла већ и у нашу војску.

То је једно.

Друго, преврћући по литератури о штедњама нашао сам да наш народ у Европи по штедњи долази скоро на последње место.

Међу тим налазим, да су задругарство, узајамност и штедња особине које дубоко засепају у социјални, национални и привредни живот једнога народа. Бар то тврде сви они који се овим питањима баве. То доказује и огромни рад културних држава, а нарочито Француске и Немачке на овоме пољу. Тамо се утркују држава и друштво ко ће више да уради за овај циљ. За последњих десет година тамо је створена нарочита литература за ове послове, а државе су у њ уложиле своје најбоље снаге и милијуне својега новца.

Најзад, мени се ова тема врло допала, с тога сам ја узео да је овде разрадим и да вас замолим за пажњу.

*

Узајамност или *задругарство* (Mutualité и Genossenschaft) највиша је и најидеалнија особина човека. Она је подигла човека из ништавила животињског до просвећености, она је од животиње начинила мислено биће. На темељима узајамности подижу се народи и државе. Она је основа породичнога и државнога живота.

Само у задрузи осећа се индивидуа силна и јака. Она је гаранција за слободу, право и благостање. Треба се сетити само наших старих задруга, мислим оних, које су бројале по педесет или стотину само мушких глава. Те задруге очувале су Србину не само слободу, него су му гарантовале живот, част и имање. Ко зна како би данас изгледале земље у сливу Мораве и Вардара, да није било оних силних задруга, које су морали да респектују и бесне османлије. Задругарство није било циљ, оно је било средство, као што је и данас — средство за културу, социјалну и привредну самосталност. Задругарство не сабира људе као сабирке, него их множи као чиниоце; оно не представља збир, него производ. Још више, оно не сабира ни рад и способности појединаца него их множи. Њих десеторица сложни у задрузи на једноме послу не дају снагу јачу од десет, него од десет пута десет. То је са свим и појамно. Јер кад би се њих десеторо етапо трошити у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

узајамној борби и конкуренцији, они би сваки на по се из те борбе изашли слабији. Али кад се десеторица удруже да у истом правцу раде, да све своје силе заложу за једну и исту ствар, онда се она креће унапред снагом десет пута јачом. У задрузи видимо оваплоћен и закон механичкога рада.

С тога и видимо да се културни народи збијају у задруге с најразличнијим циљевима. Али задруге културних народа разликују се у многоме од наших старих породичких задруга. Друкчије ни бити не може. Модерној задрузи је циљ да се у њеној средини индивидуа све више и више навикава да се жртвује општим интересима, те да не мисли увек само на себе, него и на друге. Она урођену саможивост сузбија, а истиче општност.

Овакво задругарство, без поговора, корисно је за свеколики напредак државе, друштва и народа. Оно унапређује културу, осигурава појединцу материјално благостање, а народ у њему налази подлогу за своје праведне националне аспирације.

Задругарство једнога народа то је врхунац његове целокупне снаге у сваком погледу.

Али модерно и културно задругарство није могуће у свима приликама. Као што и најпаветнији и најглупљи човек не могу од једном да стану у ред и да буду с места без спреме добри војници; тако и задругарство не може да оживи ни по наредби, ни на основу каквих законских прописа. За задругарство треба спрема.

Сад долазимо ближе нашој теми.

А како ћемо спремити земљиште за задругарство?

Одговор је прост. Кроз децу. Ми, који смо одрасли и васпитани далеко од ових идеала новог социјалног живота, немамо ни осећаја, ни разумевања за такве послове. Нас за то нису спремали.

С тога почнимо с почетка. Навикавајмо децу на осећаје задругарства. Сви модерни социјални педагози и социјални политичари захтевају, да се деца што раније навикавају да своју индивидуалност прилагоде друштвеним приликама и да се измире са захтевима друштвеног живота. А да би се то постигло, потребно је да деца, чим у школу уђу, ступе одмах и у задругу, те да се тако створи средина, у којој ће она учити шта је то општа (заједничка) ствар. Да се навикавају да не мисле само о себи и за себе, него и за друге. Да у заједничком раду нађу уживања још у првим годинама свога школовања, да се својим малим животом спремају за тежак велики живот свој.

Навика је у деце основа и почетак за сваки рад. Ко се у детињству навикне на рад, он ће и у зрелијим годинама радити. А навићи дете да ради оно што је добро, навићи дете на жртвовање својих личних угодности у опште није мука, него радост, то се извршити може само у задрузи малишана.





Људи су створени да један другом помажу. Навићи децу на вршење тога, значи наћи најбоље средство којим ће се од њих моћи створити добри људи

*

„Ако децу васпитавамо по овим принципима, онда ће наше школе“ вели Виктор Хиго, „постати светилишта солидарности и социјалнога живота, а ти, наставниче, постаћеш вајар, који моделишеш грађане будућности; и у захвалноме одушевљењу са значајним осмејком стајаће иза тебе народ твој и одобравати ти све поступке твоје“.

Ја мислим да је и нама Србима потребно задругарство, јер оно ће нам помоћи да привредно ојачамо, да се културно унапредимо и телесно оснажимо, како би с већом вероватношћу пришли извршењу нашег националнога задатка кад време за то дође.

Али на којој основи и како, да децу, ученике наше, збијемо у задругу? Какву основу да дамо новој установи? На којим принципима да је дижемо и развијамо?

Све су то питања, која нам се одмах намећу и која ваља решити пре него што послу приступимо. Мени је то у толико потребније, што сам навикао да у почетку свакога посла гледам му и крај, колико то један човек сагледати може.

Тако мислим у опште, а кад приступам раду за децу, тада ми је потребно много више пажње и обазривости. Јер радити за децу и њихово благостање племенит је посао, али посао пуно одговорности. Погрешке у овом правцу тешко се свете.

С тога сам с пуно пажње прилазио остварењу ове идеје и пре него што сам дошао до крајњих резултата, ја сам пажљиво проучавао шта су други културни народи у овом погледу започињали, преправљали, мењали и најзад на шта су се одлучили шта и како сада с пуном паром и одушевљењем раде.

Општи је принцип у свију народа да децу, разуме се на првом месту ученике, треба здружити за идеју узајамног потпомагања у најширем смислу те речи. Ова узајамност треба да прође кроз кости и срж целокупне омладине једнога народа; она треба да обухвати сав будући живот народни. Омладина треба за ту идеју толико да се загреје, да ношена њоме полази на сваки посао свој. Чланови те велике дечије задруге треба да буду задруга будућности народне.

То је основа.

На тој широкој основи, на том силном стаблу омладинског задругарства, разуме се има пуно грана, које се шире далеко у народни живот. На тој широкој основи има сваки народ и своје посебне установе са посебним задацима.

Да се не би у овом послу расплинио, но да би га збио у уже границе, ја ћу покушати да вам у најкраћим потезима овде изнесем

рад културних народа на послу дечијега задругарства, а на основи узајамног потпомагања.

Тако **Француска** је постала силна држава са својега задругарства (*Mutualité*) у опште, а са своје школске задруге (*Mutualité scolaire*) посебице.

Француска има пуно разних облика задругарства. Сва она полазе с основице: „*Ко мисли само на себе у времену своје среће, тај неће имати пријатеља у несрећи*“. На тој основи подигнуте су све француске задруге.

У овом специјалном случају ја ћу говорити само о школским задругама и о задругама дечијим у опште.

Најлепши и најкориснији облик задруге јесте дечија задруга, јер је она темељ свима другим задругама. Учити из малена дете да штеди и да се стара и о другима, то је тако силно васпитно средство, да оно удара правце у центар социјалнога народнога живота. На тај начин осигуравамо будућност народну, а будућност је већ сутрашњи дан.

Значајност школске задруге лежи у томе што она везује децу у једну заједницу већ у првим годинама њихова живота. У Француској може да приступи као члан школске задруге свако дете, које је навршило три године, и може остати у тој задрузи докле год хоће, обично до навршене 18-те, а може и до 55-те године. Ово је могуће зато што свака школска задруга има и засебну секцију за одрасле.

Прве школске задруге у Француској (*Mutualités scolaires*) сматране су као фантазије и утопије појединих себичњака. Њих је основао 1881 Каве (C. Cavé) с необичном истрајношћу и на њима је радио пуних 12 година без обзира на све вике и окривљавања. Каве је истрајао на послу док му је притекао у помоћ главни школски надзорник Едвард Петит (Edouard Petit), а доцније подупро нову установу својим ауторитетом председник републике Лубе.

Школске задруге у Француској успеле су својим благотворним утицајем на омладину. Француска деца стала су се у задругама осећати силнија и снажнија. Идеја великога народа добила је васпитањем у задругама нове хране. Република је добила нове браниоце. На место *Fraternité* дошле су *Mutualités* и њихов васпитни значај стало је високо ценити све што воле Француску.

Идеалом напојен народ, као што је француски, одушевио се за своје школске и омладинске задруге и он се сав заложиио да мале Французе здружи и уједини за спас отаџбине. А отаџбина ће се спасти ако се сложе сви синови њени. Сложиће се пак ако се још као деца уједине у једну огромну задругу.

То се није у почетку признавало, то се нападало, али се сад свуда признаје и високо цени.

Француским школским задругама задатак је:

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS



1. Да помаже своје чланове у болести (и то за први месец боловања по 50, а за друга два месеца по 25 пара дин. на дан).
2. Да осигура извесни капитал за старе дане (55 година).
3. Да осигура доживотну ренту почевши од 56-те године.
4. Да даје својим члановима моралну и братску помоћ, да их храбри за време учења у школи и ван школе, да чини све што год може, те да задругари буду вазда исправни, добри и честити и да им олакшава почетак рада кад ступе у живот.

Члан задруге може бити свако дете у почетку 4-те године. Изјаву за ступање у чланство дају или родитељи или какав сродник детињи, с обвезом да ће давати сваког понедеоника по 10 пара динарских за дете, а по 5 пара дин. месечно за моралну и братску помоћ задругара.

Све послове задруге врше наставници *pour la gloire de la patrie* (за славу отаџбине). Али тај не мали рад дигао је у Француској углед учитељима. У једној свечаној прилици говорећи о учитељима и њиховом раду за школске задруге, рекао је председник републике Дубе: „Учитељи су постали апостоли нове вере“. Мали Француз улазећи у задругу учи се још у најранијим годинама својега живота на узајамно поштовање и на безпрекорно вршење дужности.

Улози се деле овако: од оних 10 пара недељних, даје се 5 пара болесничкој каси (зове се фонд за нужде), а друго 5 пара у општи фонд. Оних 5 пара месечно иду у *trésor d'avenir* (благајна будућности). Интересно је шта бива с оним марјашем који је отишао у болесничку касу. Он пошто нарасте на 1 динар, даје право члану на ренту од 60 пара динарских кад наврши 55 година, задржавајући при том право да се у случају смрти сав уштеђени капитал врати родбини са $3\frac{1}{2}\%$ интереса. Других пет пара, који иду у општи фонд, не припадају и не враћају се члану, али му у 55-тој години дају 74 паре дин. ренте од једнога уштеђенога динара. Ево примера: Сваки члан за 52 недеље у години плати 52×10 пара, то је 5 дин. 20 пара. Половина т. ј. дин. 2:60 иде у резервни капитал, а исто толико и у општи фонд. Први (резервни капитал) даје ренту од 58 динара, а други (општи фонд) даје 90 динара, скупа 148 динара на годину. То је најмања рента, која се добија улогом од 10 пара динарских за недељу, а за време од 15 година (од 3-ће до 18-те године). Али ако се више улаже и рента расте и може доћи и до 360 динара на годину.

Ако се матемачки рачуна, видеће се да је ово немогуће, јер близу је памети, да се не може добити рента од 148 динара од 10 пара дин. недељно или 5:20 на годину. За 15 година уложи дете свега 78 динара. Од куд да се од 78 дин. уложених добије рента од 148 динара?

Ну кад се ова ствар објасни, видеће се како то Французи извршују.

У школске француске задруге улазе ови приходи:

1. Улози чланова (10 п. д.).
2. Прилози почасних чланова.
3. Плаћене казне.
4. Интереси.
5. Поклони, прилози и субвенције.
6. Сви прилози који се дају школи, а нису намењени на какву нарочиту циљ.

У општи фонд улазе:

1. Друго пет пара од чланова.
2. Суме фонда за помоћ у колико претеку.
3. Субвенција државе.
4. Поклони и прилози нарочито намењени овом фонду.

Право на ренту имају сви чланови, који су 15 година уплаћивали.

Има задруга које не деле улоге, но их све међу у један фонд; али обично имају два.

Сваки, дакле, члан школске задруге у Француској има два фонда на расположењу: резервни и општи. За уштеђевине по првом фонду добија дете личну књижицу (*livret de personelle*) и она се сматра као лични успех ученика. Осим тога, ученик после годину дана добија пензиону књижицу (*livret de pension*), у коју се бележи успех целе задруге заједно са добивеним поклонима, прилозима и субвенцијама.

Поклони, прилози и субвенције које добијају школске задруге у Француској велике су. Скоро свака јавна штедионица или банка даје лепе суме деци. Сама држава дала је школским задругама за време од 1881 па до 1899 године, за 18 година девет милијуна динара. Истина, то још није било много за Француску, која је за исто то време утрошила на јавну помоћ $3\frac{1}{2}$ милијарде динара. Али од 1899 године држава све више даје школским задругама, јер Французи мисле, да је већа корист за народ и државу ако се деци поклони 10 милијуна, него за друге циљеве 50 милијуна.

Француска држава и француски народ сматрали су за срећну мисао, коју су најпре Каве, а после Петит истакли, мисао да се деца Француске уједине на једном хуманом и привредном земљишту. Ова два човека истакла су се својим великим трудом, с тога су многе задруге узеле имена „*Petit-Cave*“ па се тако и сада зову. Држава је ту мисао прихватила и сада има у Француској на хиљаде школских задруга и задруга младића и одраслих. По статистичким подацима, који су ми у овај мах стајали на расположењу има у Француској у 14.000 школа задруга школских са 850.000 улагача. Омладинских задруга има 15.000 са 3 милијуна чланова који годишње штеде 50 милијуна динара. Резервни и пензионери фонд је 340 милијуна. Ове задруге издају годишње помоћи својим члановима 22 милијуна динара.



Француско задругарство у опште, а школско и омладинско на по се велика је сила. Оно је постало сила помоћу државе, јер држава сматра за своју дужност да се брине за благостање свију грађана, да ради све и потпомаже све што иде у прилог развитка моралних, интелектуалних, физичких и привредних прилика њених грађана. А рад у свима овим правцима, без поговора, донеће најлепша плода ако се почне у добу васпитања, т. ј. у школама. И Француска то ради, као што видимо с очигледним успехом. **Зато и јесте француски народ, велики народ.**

*

Цела **Швајцарска Република** представља једну велику задругу, а школе су само један беоцуг у ланцу те велике задруге. Швајцарска држава се и зове службено Genossenschaft (задруга). Кантони и градови сваки за се представљају засебне целине, које веже један савез заснован на слободи и задругарству. То су две особине које карактеришу Швајцарца.

Швајцарац је први бранилац слободе у Европи, а одмах затим најштедљивији и најумеренији народ.

Да би се те особине очувале, Швајцарци су прихватили своје прве школске задруге, које су почеле штедњом. И Швајцарска је успела. Она по штедљивости долази на друго место у Европи. Швајцарци налазе, да само умерен и добро васпитан човек може да штеди; да је штедионичка књижица сведоџба за добро социјално васпитање. Мој познаник г Гиљом, директор швајцарске статистике у Берну, утврдио је да од 100 осуђеника само их је било 5 који су имали штедионичку књижицу, а да у Комуни није било ни једнога Комунарда са штедионичком књижицом.

С тога видимо да школска задруга Швајцарске прво штеди, и то почевши од једне паре. Затим су школе у заједници војничкој. Или су чете или батаљони. Дивота је видети те мале задругаре као војнике, како са својом рођеном дивном војном музиком марширају. После су чланови школске задруге Алпинци — верни својим Алпима, па после музичари, екскурзисте и спортисте.

Школске задруге улазе с највећим успехом у борбу против алкохола. С тога им је савезна влада одредила 10% од целокупнога прихода од монопола на алкохол. Прве трезвењачке Швајцарске наћи ћете у школским задругама.

Колико Швајцарци цене школске задруге види се и по томе, што тамо сваки учитељ који оснује школску задругу добија за то нарочиту награду.

*

Иза двеју република да пређемо у једну монархију, и то за данас најуређенију и најсређенију монархију, а то је **Немачка.**

Идеја школских задруга у вези са штедњом прешла је из Француске у Немачку и прво се јавља у великом војводству Бадену 1854 године. Одатле прелази у Виртемберг, Готу, Вајмар, и Пруску.

У почетку су се немачке школске задруге јавиле као штедионице и просто копирале оно што су раније радили Французи. Али после великога француско-немачкога рата 1870—71 године, који је иза себе оставио велику пустош и сиротињу, Немачка је убрзала цео рад на своме социјалноме препорођају. Она је у то доба имала великога човека у своме гвозденоме канцелару — Бизмарку, који се одмах после закљученога мира с Француском сав предао раду на консолидовању унутрашњих прилика Немачке.

Није било ни једнога питања у Немачкој у које се није мешао канцелар младе царевине. Он је предвиђао тешке дане који ће наступити у Немачкој после крвавога рата, па с тога је стао прихватити и кретати сваку мисао, која би могла користити народу, који је поднео био огромне жртве за уједињење своје отаџбине.

После рата 1870—71 почеле су да ничу многе нове социјалне установе у Немачкој. У то доба пада и снажно кретање омладине за осигурање бољих дана. Разуме се по себи, да се то могло постићи само бољим васпитањем омладине кроз школу и бољим привредним осигурањем целог народа за будућност.

Деца су будућност државе и народа и за њих ваља све могуће чинити. Полазећи с те основе, деца и школи поклањана је од стране државе највећа пажња.

Дотадање школске задруге и школске штедионице у Немачкој стале су добијати нов облик, који се разликовао од првобитнога.

У исто доба јављају се задруге Шулце, Делића и Рајфајзена. Ове последње пренете су и у нас под именом Земљорадничке Задруге. Оне су ишле у корак са школским задругама и школским штедионицама. Шта су оне две задруге урадиле, нас се овде тиче тек у другом реду, ми ћемо да приђемо ближе нашој теми да видимо шта су и како радиле школске задруге, школске штедионице и задруге немачке омладине за штедњу и међусобно потпомагање.

Као свуда тако и у Немачкој, прве задруге и прве школске штедионице биле су чисто приватне установе. Оне нису имале никакве законске основе. Свака школска задруга и свака штедионица била је за себе самостална и самоуправна. Зависила је од воље и труда учитеља и вредноће ученика.

Задатак првих штедионица био је да деца уштеди потребне суме за конфирмацију или спрему при удадби или спрему при ступању у живот.

Први закон у Немачкој о школским штедионицама изашао је у Брауншвајгу године 1895. У том закону утврђени су ови прописи:

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А



УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

1. Оснивање школских штедионица, задруга омладине за штедњу и ма каквих других задруга у којима ће штедити омладина, одобрава окружна управа или државни министар.

2. Све сада постојеће штедионице и задруге морају се пријавити власти до 1 јула 1895 године.

3. Исте власти које одобравају оснивање, одобравају и статуте и измене у њима.

4. При давању одобрења мора се пазити да се статутима осигура добро роковођење и да се има пуна сигурност за уштеђени капитал.

5. Ко не изврши прописе § 1 и 5. казни се са 150 марака или затвором.

Осим тога може власт забранити сваку школску штедионицу, која није испунила законске прописе.

На основу овога закона издати су 19. марта 1895 нарочити прописи којима се утврђује: 1. Круг лица која могу ступити као чланови штедионице и задруге; 2. Величина штедње; 3. Враћање улога; 4. Управа; 5. Највећа сума која се сме налазити у благајни; 6. Како ће се давати новац на приплод; 7. Поступак са хартијама од вредности; 8. Како ће се прегледати годишњи рачуни; 9. На који се начин могу мењати статути.

Примеру Брауншвајга нису следовале друге немачке државе. Оне су оставиле омладину и ученике да самостално раде са својим наставницима, задржавајући себи само право врховнога надзора, који се састојао у томе да се сваке пете године подноси преко статистичке управе и влади извештај о напредовању задруге.

И ако нису законом регулисани ови одношаји, учињено је нешто друго. Скоро већина немачких држава утврдила је нормалне статуте за школске задруге и ставила их на расположење школама.

Дечијих штедионица има у Немачкој неколико облика, али се у главноме деле на двоје: На штедњу маркама и у готову.

Марке за штедњу или су обичне марке за писма, а чешће нарочите марке, које издаје или сама задруга (штедионица) или банка, која стоји у вези са школом. За те марке штампају се нарочите листе, које имају ограничених десет поља. На сваком пољу може се залепити једна марка од једне паре па на више. Марке узима учитељ од банке или штедионице и продаје их деци. Ученик лепи по једну марку на свако поље и кад је попунио свих 10 поља, он своју карту предаје учитељу. У почетку штедње тражи се да прва карта мора имати залепљених 10 марака по 10 фенига, од прилике $12\frac{1}{2}$ пара динарских. Кад то буде, учитељ шаље карту благајни и она издаје ученику штедионичку књижицу на једну марку или 1 дин. и 25 пара динарских. Овај је систем штедње у опадању с тога што много стаје, опасно је

јер се марке могу фалзификовати, а често нестаје марака, па цела штедња запиње.

Штедња у готову врши се на два начина:

1. Штедња на заједничку књигу. Учитељ прима од ученика сваки и најмањи прилог, који забележи у књигу ученикову, али га или сваки дан или недељно предаје учитељу, који води рачуна о штедњи, а овај одмах шаље то банци. То је најпростији начин.

2. Штедња на индивидуалну књигу. Уштеђевине предају се учитељу, а овај благајнику — учитељу, који их заводи у личну књижицу свакога ученика, а новац недељно предаје банци.

А да би се ова ствар упростила и да би се уштедео труд и учитељима и главном благајнику — учитељу, свака штедионица и задруга имају за те послове тако разређене и штампане формуларе, да се и највећи посао за врло кратко време може да сврши.

*

Решени да своју омладину васпитају у штедњи, строгом вршењу дужности наспрам себе и других и у узајамној љубави, Немци су поред школских штедионица поступно оснивали штедионице и задруге и за другу врсту омладине. Тако су постале необичне задруге и штедионице мале деце (Kindergarten-sparcassen), у које родитељи улажу. За тим школске штедионице за ученике свију школа; па штедионице за мале раднике и раднице по фабрикама и јавним радњама и т. д. И кад се све то тако распинуло, онда је дошла нова идеја. Видело се да и у овој разноликости мора бити некога јединства. То је особина немачкога племена. И све су се задруге ујединиле.

И уједињење је свршено још 1877. године под именом „Schul-und Konfirmanden Sparcassen“ — (Школске и конфирмантске штедионице). Овако уједињеним штедионицама немачких школа управљају: Један шири одбор од 28 лица и три човека, који самостално управљају преко целе године, јер се одбор састаје једном у години. На челу ове управе стоји протестански свештеник и школски надзорник г. Сенкел. Он врши дужност председника и пословође већ пуних 35 година. Стојећи с њиме у преписци око овога посла, био сам изненађен кад сам сазнао да је г. Сенкел ушао у 76 годину живота и да не мисли напуштати тежак положај председника и пословође друштва, које броји стотине хиљада чланова.

У Немачкој било је 1903. године (доцније податке нисам могао добити) 4.520 школских штедионица од којих је на Пруску долазило 2.543. Свега деце — улагача било 358.869. Годишњи улози износе 3,446.480 марака. Од тога се годишње враћа 2,410.083 марке. Благајна показала је на крају 1903. године стање 9,471.042 марке. Треба ми





напоменути да се ове цифре односе само на 1.545 штедионица, јер из 2.975 места није било тачних извештаја.

Највише има школских штедионица (2.985), а најмање штедионица за малу децу, само 48.

У току рада дознао сам да у Дрезди има једна необична и уједно скоро највећа школска задруга у Немачкој. Она је основана 1876. године и још данас стоји самостална. И њоме већ 35 година управља г. Рихард Мајер, директор, који је био тако љубазан, те ми је ставио на расположење извештаје и све формуларе ове установе.

Дрезданска школска задруга има редовних чланова и ученика. Редовних чланова било је 1909. године 42.657, а деца (ученика) 65.152; свега је улагало њих 107.812. У години 1909. уложено је на штедњу 677.050 марака, а враћено 459.632 марке и 20 фенига. У каси остало је капитала 2,083.558 марака и 76 фенига. Свега благајна на којима су ти улози примљени било је 450. Дужност благајника вршили су већином учитељи, који су за то имали неке мале награде или занатлије и трговци. Благајницима издато је у име награде 13.704 марке.

Данас штеде у Немачкој деца, људи и жене, штеде земљерадници, индустријалци, радници и трговци; штеде богаташи и сиротани и људи средњег стања. Али се Немачкој то и познаје. Пре четири године имала је Немачка нешто преко десет хиљада милијуна марака, дакле преко 12 милијарде динара уштећевина у разним штедионицама. Заста леп успех.

*

Бојим се да ће бити сувише ако би улазио у шире излагање школских задруга и штедионица за децу у других народа. Али не могу а да бар по нешто укратко не поменем из још неких држава.

Белгија има централно друштво које се зове школска задруга (*Mutalités scolaires*). Ово друштво има своје пододборе у свима варошима и многим селима. Задатак је друштва да упућује дечије родитеље и децу на узајамност и штедњу и да им у том буде од помоћи.

Већина деце у Белгији штеди ренте ради, осигурава себи неку ренту, обично 360 динара на годину, за старе дане. Слично као и у Француској. Овај систем штедње потпомажу држава, окрузи и општине. У Белгији има општина, које сваком детету чим се роди улаже у штедионицу 1 динар, а кад наврши трећу годину родитељи за њ штеде.

Ученик који хоће да штеди потпише изјаву да жели да штеди толико и толико недељно. Ту изјаву потпише и родитељ или старалац, па је после предаје учитељу, који прима улоге. Сваког 10-ог и 25-ог у месецу учитељ прегледа штедионичке карте свију ученика, па где има динара или више, те суме шаље у поштанске штедионице.

У Француској почиње рента са 55-том, у Белгији са 65-том годином.

У Белгији има око 10.000 школа. Само 3.000 немају своје штедионице, 7.000 школа имају, 100 средњих школа све имају своје школске задруге.

Капитал дечијих штедионица износи 12 милијуна динара.

У Белгији имају учитељи неки проценат за свој труд, а тако исто и фамулузи што носе новац у штедионице.

Биће од интереса ова епизода: Жан Гинард, богат грађанин Гента, оставио је тестаментом 10.000 динара награде оном писцу, који напише најбољу расправу о томе: На који ће се начин поправити материјално стање радника. У години 1871 Лоран је држао предавање о школским штедионицама, па је том приликом говорио и о штедњи у опште. Његово предавање: *Conférence sur l'épargne* штампано у Брислу направило је читаву сензацију и њему је досуђена награда 10.000 динара за то предавање.

У Белгији је 1898 године било 1,514.810 штедионичких књижица и на њима уштеђени капитал 584,829.271 динар.

*

Данска води коло у штедњи Европе. Она се може назвати земља штедње, јер на сваку душу у Данској долазе 389 динара уштеђевине, што ни у једној држави европској није случај.

И ако су Данци тако штедљиви, и ако је у њих на хиљаде штедионица најразличитије врсте; опет су они обратили своју пажњу и школским задругама.

Прва школска задруга основана је у Сикелборгу у Јитланду 1870 године. Али тек од 1874 почињу да се множе задруге. На њих је утицало предавање Лораново и његов успех у Белгији.

На чело покрета за школске штедионице стали су дански учитељи народних школа, који су у главном усвојили систем белгијски.

Улоге примају учитељи и то сваки дан у време ван часова, а обрачун се врши недељно. Сваки ученик има своју књижицу, коју он при себи носи, а у школи, у главној књизи нарочити лист. Свака штедња бележи се и у књижицу и у лист.

Уштеђевине дају учитељи у јавне или општинске штедионице, где већи интерес добију. Цела је ова ствар у рукама наставника. Они самостално управљају, само траже да стручно рачунско лице једном у години прегледа рачуне.

Новац се враћа деци у тешким нуждама или кад дође време конфирмације. Ну и тада се не даје све. Учитељи теже да задрже везу између њих и ученика и после школе.

У **Енглеској** ударено је најрационалнијим путем. Тамо су Фич и Орлан, који су први почели 1873 године пропаганду за школске за-





друге и школске штедионице, захтевали, да се на те установе гледа са чисто васпитнога гледишта. Они су тражили да школске задруге и штедионице уче народ узајамности и штедњи. С обзиром на то, они су прве такве установе подigli у најсиромашнијим крајевима Лондона, па Есекса и Манчестра. Нека деца радника од својих учитеља уче да штеде, те да на неки начин дају пример својим родитељима, који често вишак своје зараде радије попију, него што га штеде за старе дане. Навикне ли се дете у школи да штеди, васпита ли га наставник и у томе, да треба бити умерен и штедљив, то ће онда и у старијим годинама бити умеренак и штедљив човек.

Прве школске задруге и штедионице никле су у сиромашним школама Лондона 1873—74 године. У 1875 било је свега 48 школских задруга са 4666 ученика и уштеђевином од 20.480 марака.

Енглеска је имала врло много завода за штедњу, с тога су школске задруге и штедионице врло полако напредовале; оне су у прво време сматране као нешто непотребно, поред толико других penny-banks. У години 1877 поднет је парламенту први извештај о школским штедионицама (School saving-banks) (скул севинг-банкс). Из тога извештаја види се, да је те године било свега у 1008 места школских штедионица у које је улагало 216.500 деце и уложило 2.013.000 марака. Али у исто доба било је у Енглеској, 3.000 penny-banks.

У години 1881 учињен је један велики корак у напред. Те године 1. јула врховна школска управа издала је нарочиту наредбу, којом захтева да се у целој Енглеској озбиљно приступи оснивању школских задруга и школских штедионица. Основна идеја ове је наредбе да је умереност и штедња навика и да је у великом интересу државе и народа, да се целокупно грађанство научи тим двома корисним особинама.

Међу осталим у тој наредби налази се и ова напомена: „Позната штедљивост француског сељака и сиротнијега грађанина има знатан утицај на развитак трговине и заната у Француској и само зато су били Французи у стању да се брзо опораве после једне велике народне несреће“. Овде се мисли на француско-немачки рат 1870—71 године.

Врховна управа изјављује жељу, да се школске штедионице и задруге што простије уреде. Она тражи да свега три пријатеља школина саставе управу, па да с учитељима обавесте децу и родитеље о штедњи и умерености.

„Ако се са збиљом уђе у овај посао, вели наредба, он ће знатно допринети да се подигне корисност и углед школе и наставника. Школа ће раширити свој васпитни значај и допринети развиту карактера у омладине, а у родитеља пробудиће већи интерес за школу и учиниће да они узму више учешћа у животу школину“.

Већ године 1883 донесена је одлука „да школа у којој нема задруге ни штедионице, не може добити највишу помоћ од парламента“

Тек пошто је 1891 године укинута школарина у Енглеској, почеле су ницати школске задруге и штедионице. У години 1899 било је у Енглеској нешто преко 10.000 школских штедионица. Индустијска варош Манчестар имала је у 132 школе установљене штедионице у које је било уложено 340.000 марака.

Данас је број школских штедионица огроман, јер скоро свака банка има нарочито штедионичко одељење, које прима улоге ученика и о њима води нарочити рачун, тако да је учитељ само посредник између банке и ученика.

После рата с Бурима у Африци, Енглези су дошли до сазнања, да је њихова сувоземна војска недовољна за одбрану Енглеске. Да би уклонили ту ману и да би осигурали отаџбину од инвизије у случају ако би каква европска сила искрцала војску на земљиште Енглеске, мудри Енглези обратили су се школи и омладини. Они су основали у школама и школским задругама нарочите установе које су назвали по имену свога великога војсковође Лорда Роберта — Lord Robert's Boys. Енглези веле: „Да не би ни једнога човека одвукли од његовога редовнога посла, нека се цела наша омладина тренира, дисциплинира и у задруге организује, да би у тешким и судбоносним приликама у нашим људима имали спремну, извежбану и потпуно дораслу народну војску, која ће бити кадра и тако наоружана да може са сигурношћу стати против свакога непријатеља“.

Лорд Роберт Бојс раширене су у Енглеској у народним, средњим и стручним школама.

У нас г. др. Милош Поповић покушава да нешто слично уради. Школска задруга мора и ту да свом снагом помогне.

*

После ове мале шетње по Европи да се вратимо нашој отаџбини. У времену кад су културни народи прилазили оснивању школских задруга и школских штедионица, **Србија** била је још зависна држава — Кнежевина. Она је баш у то време угазила у рат са сиљном Отоманском Империјом.

Била се борба за опстанак. А зар се могло и мислити на подизање културе у времену кад је на све четири стране пламтела пушка и био се тежак бој?

После тешка два рата од 1876 до 1878 године дошао је тежак мир, који је требала да искупи Србија још тежим жртвама.

Сваки рат оставља иза себе сиротињу, а наши ратови оставили су нам необичну беду, јер у неравној борби није у нас гинуо бећар, или само војник, него домаћин — хранитељ.

У таквим социјалним приликама није се могло ни мислити на што друго него на одмор и опорављење.



На жалост Србија није имала даљновидних државника као што су их имале Немачка после и Француска, који су одмах по рату живо настали да држава лечи тешке ратне недуге своме народу.

Напротив, ми смо после ратова, ушли одмах у необичне политичке теревенке, а на снажење народа, нико није ни мислио.

Време је да од сад буде друкчије. И то друкчије треба да потече од наставника народних и средњих школа.

Ја лично од срца се радујем што је тако, јер сам и сам пре 22 године с пуно воље суделовао у стварању професорскога друштва. Прилазећи школским задругама и школским штедионицама за Србију, прво је питање ово:

Да ли су нама у Србији у опште потребне школске задруге и школске штедионице, и ако јесу на којим основама треба да их подижемо?

Да приђемо првоме питању.

Школске задруге подигли су Французи и Немци у циљу да гаје осећај узајамности у омладине, да је навикавају тачном вршењу дужности и на штедњу. То им је потребно, веле они, с тога што налазе, да ће се сложна омладина с више одушевљења заложити за општу отаџбину. На другом месту школске задруге треба да питоме нарави у омладине. На трећем, да гаје добре навике у опште, а нарочито да уче децу штедњи, као основи целокупноме економском напретку и сигурном средству за народно благостање. Верује се, да ће она нација одржати мегдан, која одгаји најснажнију и сложну омладину, која имадне највише успеха у народном благостању и која има најшире основе за привредни напредак.

А треба ли све то и Србији?

На ово питање најлакше ће се и најсигурније одговорити ако се та питања друкчије ставе. Покушаћу.

1. Треба ли Србији и Српству узајамности и слоге или ће бити више користи од саможивости, заваде и неслоге?

2. Треба ли да се наша омладина више заложити за отаџбину или ми већ тако много радимо за отаџбину да се више нема шта радити?

3. Јесу ли наше нарави већ толико питоме да их више не треба питомити?

4. Јесмо ли у штедњи толико далеко отерали да нам више не треба штедити?

5. Је ли благостање у нас тако велико и напредно да нам на томе не треба више радити?

6. Је ли наш привредни и културни живот заснован на тако широкој основи и тако далеко измакао, да би било излишно ма шта више радити у тим правцима?

Ја мислим да сваки може сам одговорити на сва ова питања, и да ће сви одговори ићи само у корист оснивања школских задруга и школских штедионица у Србији.

Ја тако мисли, и ја сам убеђен да ће то бити корисно за наше опште прилике. Али без сумње биће и у нас људи који друкчије мисле. Бојаће се да наша деца не постану материјалисте или тврдице, да у штедњи не претерају и досађују родитељима и наставницима. Бојаће се да се племенита утакмица у добру, у вршењу дужности не претвори у инат и презирање. Најзад бојаће се, да овај велики посао не падне сувише тешко на наставнике. Зар је њима мало посла и с овим програмом? Зар им треба одузети још више времена? Та они с овом наградом једва састављају крај с крајем, а многи и не састављају, па им зар и ове дужности наметути и то бадава?

Све су то страховања, која су притискивала наставнике и у других народа. И тамо није ишло одмах све глатко и намазано. У Француској су Каве и Петит водили 12 година борбу за идеју школских задруга и штедионица, али су они одржали сјајну победу.

Верујући да ће школске задруге бити корисне по Србију, да приђемо сад ближе *одређивању задатака српских школских задруга.*

Посао тежак.

Али шта је лако? У животу је све тешко, а у животу школину најтеже. Па опет мора се приступити послу.

Српске школске задруге на првом месту морају служити српској националној мисли и према томе имати чисто српско обележје. Оне морају бити расадник целокупноме културноме, привредноме и јуначкоме животу српскога народа.

Ако се сложимо са тим принципима, а ја мислим да ће се мимо те основе тешко наћи друга сигурнија и кориснија, онда нам је посао доста олакшан.

Српске школске задруге треба да у наше омладине још у првome добу детињства, па после дечаштва и најзад младичкога доба буде осећаје узајамности, љубави задругарства и оданости отаџбини и племену. Нека се Српчићи још у народној школи, па после у средњој и даље науче да се узајамно воле и помажу, да индивидуа није само за себе, него и за општност; нека у њих мале уђе осећај да ће Српска мисао однети победу само тако ако се сви Срби предано за њу заложу. Нека Српчићи још у школи науче: Један за све и сви за једнога. Нека осете да другу у борби ваља помоћи, да је снага народна у слози и узајамности. Те навике у миру биће неоценимо благо у часу кад стане омладина на браник отаџбине. Друг друга да не изда, ни да га у најљућој борби не остави. Рад за општу отаџбину издићи врло високо, а то се може само кроз децу.



Ето поља за српску народну одбрану. Ако она хоће да успе, мора прећи с поља предавања и резолуција на реално поље рада. А она ће осигурати успех својој племенитој и узвишеној идеји само кроз децу, кроз школу, кроз омладину као што раде Енглези. Народна Одбрана тражи на првом месту здраву, снажну и сложну омладину. — Деца нека штеде беле паре, које ће обема рукама дати отаџбини кад она затражи. Исто онако као што су 1871 године радили Французи.

*

Има у нас једна особина која је мало гајена, а још мање поштована, то је *умереност*. Нама је тешко умерити се у нашем свакидашњем животу, а још теже одрећи се нечега што надбацује наше могућности. Услед тога у нас се у опште више троши него што се има, више ужива него што треба и што се по нашим средствима може. То двоје подрива наш социјални живот, а упропашћује наше привредне прилике.

Немци, Французи и Енглези, који су богатији од нас, уочили су те зле особине, па су прионули да своју децу измалена навикавају умерености и самоодрицању. То двоје даје омладини основу за *трезвеност* и *штедњу*; то су две особине које иду упоредо једна с другом. Нека се наша деца одреку за времена онога без чега се бити може, а одречено уживање нека баце у штедњу и онда ће на мах добити основу за бољи живот. Швајцарци су уочили те важне особине, па су законом утврдили, да се школским штедионицама даје 10% од целокупнога прихода што га даје монопол алкохола.

Штедња је основа народноме благостању. То се види у оним културним земљама које су своје штедње упутиле правилним путем. Француска има преко 8 милијарде, Немачка преко 10 милијарде у штедионицама. Народи који су толико уштедили осигурали су своје благостање и националну екзистенцију.

А треба ли нашу децу навикавати на умереност и штедњу? За сада Србија долази међу европским земљама скоро на последње место у штедљивости.

На једну душу долази у Данској 389, у Швајцарској 325 динара уштећевине, у Немачкој 188, у Француској 111 у Русији 10, у Србији једва 3¹/₂ динара.

Ове цифре речито говоре да ли треба Срби да штеде.

А ако хоће да штеде, треба децу томе учити. Тако су радили, тако и данас раде сви културни народи. Ја мислим да ни ми не можемо поћи другим путем.

Кад штеде богати народи, који су пребринули своју политичку екзистенцију, колико више треба наш народ да штеди, јер доћи ће дан кад ће Отаџбина затражити од нас и последњи грош за народну

одбрану. Они у Европи штеде да буду богати, ми морамо да штедимо за наш национални опстанак.

Са умереношћу и самоодрицањем стоји у вези и *трезвеност*. А колико је корист од трезвенога народа и трезвене омладине знаће сваки, који је имао прилике да види шта је нетрезвеност.

На којој је страни благостање и лепа будућност лако је погодити.

Могло би се приговорити да нико ни сада не брани да се штеди. То је истина. Али истина је и то да треба умети штедити, а да се нешто уме треба га учити. Штедљивости мора се народ васпитавати, а народ се у опште васпитава кроз децу. Није лако штедити. Енглези, најбогатији народ, веле тешко је уштитети пару, динар се сам чува.

Нарочито сиромашан народ и сиромах човек треба да штеди. Како се за тај велики посао народ кроз децу васпитава и спрема показали су нам Французи, Немци, Швајцарци и Данци. Те путеве кроз које они пролазе већ пола века треба знати, и ја сам уверен, да ћемо наћи добар метод штедње и за наш народ, а све кроз наше ученике.

За овај посао важна је чињеница сталност, оданост послу и издржљивост. Све то наћи ће се у нас.

*

Ми се жалимо на недисциплинованост нашега доба. То је истина. У нас су се млађи отели од старијих, па и старији се узајамно не слушају.

У истој овој соби пале су тешке тужбе разграђености у нашем јавном животу и у нашим школама. Наши се ученици свађају, тужакају, грде и туку. Тако раде мали, тако велики. Љубави и узајамног поштовања у њих нема. Сви ми желимо да то буде друкчије, а нарочито ви, наставници, жељни сте више реда и више дисциплинскога живота.

Школска Задруга мора и у том погледу да заснује нов правац. Ученици као задругари већ по томе узимају на се нове обвезе. А да ће они те обвезе и вршити гарантује нам њихово учешће у регулисавању дисциплине и одржавању реда у школи и ван школе.

Тамо преко Океана у овом погледу учињени су покушаји, за које веле да су успели. Поједине школе чине засебне државе — републике. Наставници с ученицима управљају тим школским републикама и нашло се, да је учешће ученика у одржавању реда, дисциплине и уљудности користило.

Енглези заводе у својим школама међу ученицима нарочите чиновне за ученике који помажу у одржавању реда.

У нас се не може поћи потпуно тим трагом. Али зар у нас школска задруга не би могла имати нарочити одељак за дисциплину и судство? Зар она састављена од наставника, родитеља и ученика не би

могла најбоље благотворно утицати на све задругаре на питомљење нарави, а узимати на одговор и судити оне, који се огреше о ред у задрузи и школи? Редари задругарски могли би с успехом одменити професоре у дежурању између часова, а суд задругарски у ком би заседавали наставници, родитељи и ученици био би најближи идеалној правди и њему би се имао безусловно покоравати сваки задругар — ученик.

Дијамант се глача дијамантом. Покушајмо да нашу децу децом направљамо. Добри примери и овде ће учинити своје. Ја у то потпуно верујем. Зависи све од извођења и примене.

Српско *соколетво* за последњих 10 година знатно је кренуло унапред. Али је оно још врло далеко од својега циља. А неће никад ни доћи до циља ако не сиђе доле у децу. Тек кроз децу се соколетво пење и узлеће на висине.

Деца наша, то су прави соколи. Њих ваља задобити за ту идеју, а они ће у школској задрузи, наћи правог живота свога.

Има нешто што не сме проћи неопажено у српској школској задрузи. То је *уметност*. Српска песма и српска музика две су особине, које ће на необично леп начин питомити наше прилично подивљале нарави. Осим овог великог васпитног значаја, уметност је ученицима мила и драга. Она је права посланица души, а најлепши одмор после наставе.

Увлачећи уметност у српску школску задругу, гајећи српску песму и музику, српска ће школска задруга вршити и у овом правцу један леп национални задатак, и пружиће ученицима једно од најлепших средстава, које ће им у тешким данима познија живота спремити лепе утехе и одмора.

Из Друге Београдске Гимназије потекле су пре 23 године прве *екскурзије ученика средњих школа*. Ретка је средња школа која од тога доба није приредила какву екскурзију. Већ и народне школе улазе у те послове.

Екскурзије су лена и корисна установа. Њима се шири круг знања у ученика, њима се ученици упознају са својом ужом и широм отаџбином. Оне уче ученике да познају природу у природи, да посматрају и да упоређују оно што су у скамији учили с оним што у природи виде.

Али има још нешто што је исто толико корисно; на име, у екскурзијама наставници познају своје ученике. Тек у слободној природи, далеко од школске клупе избијају код појединих ученика особине, које се у школи не могу опазити.

Екскурзије зближују наставнике и ученике. У слободи има толико прилика кад се ученик наслони на наставника, да му се исповеди и отвори своје срце.

Ја немам довољно речи којима би могао препоручити добро смишљене и лепо изведене екскурзије. Ја сам у своје време, у 1890. години, на скупштини аустријских професора у Бечу, о томе беседио и бранио ученичке екскурзије и казивао све добре стране њихове, па сам био срећан да је моја теза о њима на скупштини примљена.

И данас мислим о њима као пре 22 године.

И уверен сам да је спремању екскурзија место у школској задрузи. Тек кроз њу ће и екскурзије добити овај значај за морално васпитање које им је науком одређено.

Помагање *сиромашних ученика* врши се и данас у нашим народним и средњим школама. Али то се врши непотпуно и неваспитно. Давање новаца деци у руке није добро. То се данас ради у средњим школама. Дати детету сиротом у очи Божића капут или ципеле то је недовољно. То се ради у народним школама. — Школске Задруге морају и у том правцу да ударе са свим другим, много рационалнијим и практичнијим путем. По примеру задруга европских или нарочитих друштава, оне ће уз школе основати нарочите школске кујне, у којима ће сиромашни ученици добијати бесплатно, а други за врло мале паре (рецимо 0-15 до 0-20 дин.) ручак и ужину. Али уз те кујне имаће зими и топлу собу где ће, под надзором, учити и радити своје школске задатке, а лети у башти проводити време опет под надзором.

На тај начин школске задруге не само што ће нахранити ученика, него ће га склонити с улице, довести под надзор добра човека, који ће му у многоме помоћи, а уза све то дати му места за рад.

Оваква помоћ права је васпитна помоћ. Школске ће задруге њу савршено да испуне.

За болесне ученике народних и средњих школа, или кад на кога од њих наиђе беда и невоља, за сад се нико не брине. Школске Задруге треба да понесу не само то, него да нађу пута и начина да помогну своме маломе задругару у беди и несрећи. Нека се он још у раним годинама осети јак у маломе друштву своме. То ће бити од неопенимога значаја за његов будући живот. Никада он неће заборавити тај утицај школске задруге.

Има још нешто што треба српским школским задругама. Као што у сваком јелу мора бити зачина, тако и сваки посао треба да је зачињен нечим пријатним. Не може се вечито само радити. То је тешко одраслима, а ученицима је немогуће.

Дајте деци и *уживања* и *забаве*, дајте им *игре*.

Задругарство нека буде зачињено забавом и игром. Али и забаве и игре морају бити достојне задругарства. Забава не сме бити безгранична, нити игра пустоловна. Достојанство задруге, њен углед и њена слава траже да и забаве и игре буду промишљене. Далеко сам од шаблонскога забављања, још даље од неког облика туторства или



наметања. Не, забаве и игре српске школске задруге морају бити лепе и миле свима задругарима. Они треба на њима да се одушевљавају, загревају и одмарају, да уживају, али не да сагоревају и екзалтирају. Оне то и не могу, јер задругарске забаве врше се у средини наставника и родитеља ученичких. Сви ти узимају учешћа у тим забавама. Њихово присуство учиниће да ће то бити лепе игре и корисне забаве.

Као што видите, српске школске задруге, по моме мишљењу и по овоме излагању, имају да обухвате цео живот школин. Оне доводе у везу наставнике с родитељима, а обоје са ученицима и то на најразноврснијим пољима рада и живота и у добру и у злу. У добру деле радост, а у злу узајамно се помажу. Оне везују силан сноп, који нико прекинути не може, а све то раде у корист бољег васпитања.

Српске школске задруге имају да спремају ученике за живот, а ко је пречи, ко позванији да то изврши него наставници и родитељи.

(Свршиће се)

О ИЗВОРИМА „СЛАВЕНО-СЕРБСКОГ МАГАЗИНА“ ОД 1768.¹

У својој оцени књиге Г. Тихомира Остојића „Српска књижевност од велике сеобе до Доситеја Обрадовића“ (Карловци, 1905), а која је изишла у *С. К. Гласнику* 1905, ја сам указао на извор једног састава Орфелинова *Славено-сербског Магазина* од 1768 овим речима: „Г. Остојић слути (стр. 91) да је *Писмо Азмета, сина Солиманова, к младому Али, сину Ибрахимову*, које се налази у Орфелинову *Магазину* (1768), рускога порекла; и јесте. Десет година пре *Магазина*, 1758, налази се у руском преводу А. Нартова ово *Писмо Азмета сина Солиманова к младому Али, сину Ибрахимову*, које подсећа на Монтескијева *Периска писма* и друга ориентална писма француске књижевности“². Ово сам рекао на основу књиге В. В. Сиповскога *Из историј рускаго романа и повѣсти, Част I, XVIII вѣкъ* (Спб, 1903), стр. 2, где је забележено да се овај Нартовљев превод налази у часопису *Сочиненія и переводы к ползѣ и увеселенію служащих* (1758, генварь); ја сам закључио о овој истоветности Нартовљева превода и Орфелинова састава по наслову како је Сиповски забележио, а сам Нартовљев превод, односно часопис у којем је он изишао, нисам тада имао прилике видети.

¹ Предавање држано на VI састанку Друштва за српски језик и књижевност 10. маја 1911. године.

² *С. К. Гласник*, 1905, XIV, 553.

Бавећи се године 1910 и 1911 у Петрограду, ја сам у Империјској Публичној Библиотеци нашао поменути часопис и превод Нартова, и прегледао га у циљу да се на извору уверим о тачности свога закључка. Том приликом сам видео да часопис *Сочиненія и переводы къ пользы и увеселенію служащія* није ништа друго до познати часопис *Ежемѣсячныя Сочиненія*, за који је Г. Т. Остојић, не у поменутом него у једном доцнијем (1908) чланку о Орфелинову *Магазину*¹, опазио да је то узор Орфелинову *Магазину*, по карактеру, распореду, техничкој изради. Тиме се мој закључак донекле сложио са закључком Г. Остојића, и ако су наша трагања ишла различним путевима.

Пошавши по том трагу, ја сам ближе поредио *Писмо Ахмета* из Орфелинова *Магазина* са његовим руским извором, као што сам нашао у истом руском часопису изворе још двама саставима Орфелинова *Магазина*, које Г. Остојић није могао наћи, не имајући све свеске поменутог руског часописа при руци. Та своја налажења објављујем овде.

I

Писмо Ахмета из Орфелинова *Магазина* (стр. 48—69) одиста је превод састава *Письмо Ахмета сына Солиманова къ молодому Али сыну Ибраимову*, који је изишао у руском часопису *Ежемѣсячныя Сочиненія*, св. за јануар 1758, стр. 50—83. То се може видети при првом поређењу српског и руског текста. Српски текст почиње овако:

„Ахметъ, сынъ Солимановъ, желить младому Али, сыну Ибраимову, что бы почитовао онъ себе за свагда среѣньнимъ; ово то есть една найвеѣья среѣья, коіомъ смертній наслаждавати се можетъ, и нитко не можетъ себе среѣньнимъ почитати тко нейма добре совѣсти“ (*Слав. серб. Магаз.* стр. 48).

Руски текст гласи овако:

„Ахметъ, сынъ Солимановъ, жаелаетъ младому Али, сыну Ибраимову, чтобъ почиталъ онъ себя за всегда щастливымъ; сіе то есть одно наибольшее щастіе, которымъ смертноій наслаждаться можетъ, и никто не можетъ себя щастливымъ почитать кто не имѣетъ доброй совѣсти“ (*Ежем. Сочин.* 1758, генварь, стр. 50).

Превод је, као што се већ и по овим наводима види, веран, дословно веран. Такав је и свуда даље. Свака алинеја српског текста одговара алинеји рускога. Реченице такође, и оне су, што могу више бити, блиске своме извору. Има и русизама пуно, у речима и конструкцији; једна је таква особина и то да српске реченице немају копуле, нигде кроз цео састав. Нпр: Фатима *пала* на земљу, и возводила на

¹ Т. Остојић, О аутору и узору Славено-сербског Магазина од 1768 год. *Zbornik u slavu V. Jagića*, 1908, стр. 681—690.



небо свое очи, изъ коихъ струи слезъ текли“ (*Магаз.* 53), у место: „Фатима је пала итд.“

Писмо Ахмета није преведено цело у *Магазину*. То је већ било јасно и по белешци на крају тога састава у *Магазину*, која гласи: „продолженіе овога письма слѣдовати будетъ у будущей другой части“ (*Магаз.* 69); та друга „част“ није никад ни изишла. Преведено је нешто више од половине. То што је преведено садржи причу о младом и богатом Селиму, који је био „добродетељан“ али „без предосторожности и остроумија“. Волео је добру и лепу Фатиму, па га нека лукава девојка Цулма и себични настојник његова имаџа Осман упропастили, и довели до тога да се као слеп сиромашак скитао по улицама. Прича се свршава срећно, ипак. Уз ту причу преведени су савети и моралне мисли које су пред њом и иза ње. Непреведена је остала друга прича, која такође улази у састав *Писма Ахметова* и као потврда моралним мислима које су у овоме исказане. То је *Повѣсть о несправедливо розданныхъ чиновъ отъ халифи Гарунъ-Алрашида*, и у којој се прича како је прослављени калифа Харун Алрашид, у једној од својих шетња у којима је хтео да позна свет, наишао на једног имама и једног кадију који су врло рђаво вршили своје дужности, као и на једног капетана и једног роба који су по својој доброти били за другу и бољу службу, те прве казни а друге награди бољом службом.

Нартовљев превод учињен је „изъ книги называемой *Der Freund*“, како сам преводилац казује на крају свога превода (нав. дело стр. 83). Та „књига“ *Der Freund* биће да је немачки часопис XVIII века, који је у библиографији Кајзера забележен овако: „*Der Freund, eine Wochenschrift v. J. F. Freiherrn v. Cronegk... 1754—1757...*“¹. Сам часопис није ми се дало видети.

Преводилац се потписао само иницијалима: „А. Н.“ То је А. Нартов млађи, један од најважнијих сарадника руског часописа *Ежемѣсячныя Сочиненія* и најревноснијих помагача академика Г. Ф. Милера, оснивача и уредника тога часописа².

II

Још је један састав Орфелинова *Магазина* преведен из истог руског часописа. То је *Отеческое наставленіе къ сыну желающему опредѣлитися въ военную службу* (*Магаз.* 29—44). Руски оригинал гласи тако исто *Отеческое наставленіе къ сыну желающему опредѣлитися въ военную службу*, и налази се у *Ежемѣсячныя Сочиненія*, 1756, св. за јул, стр. 274 и даље.

¹ *Kayser, Bücher Lexicon*, II (1750—1832), D—G, стр. 261.

² *А. Н. Неустровъ*, Указатель къ русскимъ повременнымъ изданіямъ и сборникамъ за 1703—1802, Спб, 1898, стр. 46—50.

Превод је исто тако дослован и с истим особинама као и онај пређашњег састава. Почетак српског текста гласи:

„Любезный мой сыне! Тебѣ наибольше извѣстно что я отъ самогъ твоегъ младенчества не оставію ничего что могло способствовать тебѣ къ честному и природы твоей пристойному воспитанію. И я благодаримъ всемогущегъ Бога что он тебѣ даровао такову склонность и охоту къ ученію, кои совершенно согласовали моему попеченію и моимъ намѣреніямъ (Магаз. 29).

Руски текст гласи:

„Любезный мой сынъ! Тебѣ больше всѣхъ извѣстно что я отъ самага младенчества твоего не оставилъ ничего что могло способствовать тебѣ къ честному и природѣ твоей пристойному воспитанію. И я благодарю всемогущаго Бога что даровалъ онъ тебѣ такую склонность и охоту къ ученію, которыя совершенно соответствовали моему попеченію и моимъ намѣреніямъ“ (Ежем. Сочин. 1756, јуль, 274).

Састав је преведен цео како се налази у руском оригиналу. Ко је писао руски оригинал, и да ли и тај оригинал није превод с ког другог језика, није забележено у руском часопису.

III

Најважније је да је и *Предисловіе* Орфелинова *Магазина* делимично преведено из истог руског часописа *Ежемѣсячнѣя Сочиненія*. Г. Остојић се већ занимао извором тога *Предисловија*, тражећи га у истом часопису. Он је, наиме, нашао да у чланку *Извѣстіе о новомъ періодическомъ сочиненіи*, који је изашао у том часопису (1762, св. за јануар), „неке мисли живо подсећају на некоје мисли у *Предисловију Магазина*“; „Орфелин, вели Г. Остојић даље, није преводио од речи до речи, него је поједине мисли, као градиво, слободно употребио“.¹

Г. Остојић, међутим, није тачно нашао. Извор *Предисловију* је не у поменутом *Извѣстију* него у другом једном саставу. Тај је састав *Предувѣдомленіе*, којим уредник отвара и пред свет изводи овај руски часопис, и који је штампан у првој свесци његова излажења (*Ежем. Сочиненія*, 1755, генварь, стр. 1—12: *Предувѣдомленіе*).

Ежемѣсячнѣя Сочиненія јесу „први ученокњижевни часопис у Русији“.² Кад је марта 1754 академик Герхард Фридрих Милер (Руси су га звали Федор Иванович Милер) ступио у дужност секретара конференције Академије Наука у Петрограду, он је предложио Академији да, поред учених и специјалних научних расправа, издаје и један ча-

¹ Г. Остојић, О аутору и узору Слав. серб. Магазина, *Zbornik u slavu V. Jagića*, 686: в. и даље.

² А. Н. Неустровъ, наведено дело и место.



сопис, тј. периодичну збирку разних забавних и поучних састава која би била намењена широкој публици. Академија је усвојила предлог, решила да се издаје такав часопис у 2000 примерака, и да Милер буде његов уредник. Тако су постала *Ежемесячныя Сочиненія*; уредник је био Милер цело време, и кад се он преселио из Петрограда у Москву 1765, часопис је престао.¹

Издајући у јануару 1755 прву свеску свога часописа, Милер је написао предговор у тој свесци, *Предувѣдомленіе*. У том предговору он истиче корист часописа уопште; објављује да се сад и у Русији креће такав лист, благодарећи старању председника Академије и саме Академије; набраја гране наука и друштвеног живота које ће бити заступљене у његову часопису; обећава да ће сваки састав бити јасан и разумљив за свакога, и да неће бити полемике ни вређања; нарочито говори о саставима забавног садржаја и о стиховима, и истиче њихов значај; ставља у изглед да ће давати изводе из богатих историских руских летописа и публиковати друге важне документе, затим и обавештења о новим књигама и политичким догађајима; казује да ће и преводе доносити и пазити да буду добри, и, напослетку, јавља сарадницима да ће редакција прегледати сваки састав, да види да ли се не коси с моралним и законским прописима, остављајући одговорност сарадницима за све друго. Предговор је кратак, али садржи цео програм листа и његово оправдање и потребу, и развија идеје које су с тим у вези.

Кад је Орфелин кренуо свој *Магазин*, и њему је требало написати предговор у којем ће се објаснити програм и идеје листа. Како је он гледао да му лист по карактеру, распореду, техничкој изради и свему, личи на лист Милеров, то је природно да и за свој предговор узме Милеров предговор као узор. Орфелинов предговор имао је у ствари да буде практичног карактера, просто обавештење публици о покретању часописа и начину излажења, обичан позив на претплату скоро. Али, како га је Орфелин израдио, тај је предговор нешто више. У њему су не само обавештења практичног значаја, него и важне идеје; он се по тим идејама развио до самосталног есеја, у роду оних које ће доцније Доситије неговати, и који би могао носити наслов *О часописима*. Како се у том есеју уопште износе идеје о просвети и њеним потребама, и то први пут зреле и разумне, то је новија критика карактерисала Орфелинов предговор као „један манифест историјскога значаја, у коме су први пут на српском језику изнете рационалистичке и просветитељске доктрине XVIII века.“² Предговор је одиста важан, и то

¹ А. Н. Неустровъ, наведено дело и место; П. Пекарскій, *Исторія Императорской Академіи Наукъ въ Петербургѣ*, св. II, 638 и другде (в. индекс на крају књиге).

² Ј. Скерлић, *Српска књижевност у XVIII веку*, Београд 1909, стр. 272.

зато што га је Орфелин написао тако идејно и програмски, а написао га је тако зато што га је радио према Милерову предговору који, као што смо видели, садржи такође идеје и програм. Управо, цео предговор Орфелинов само је превод и прерада предговора Милерова, удешена за српске тадашње прилике, и нешто шира и развијенија.

Подробно поређење једног и другог предговора показаће то.

Орфелин почиње свој предговор казујући како сада у Европи има врло много учених људи, Академија и књига, више и боље но што је некад било. Некад су књиге биле писане поглавито на латинском језику, и биле су опширне и специјалне. Сада се пише на народном језику, и књиге су малог обима, прости и јасне за свакога (стр. 3—6). Ово су идеје Орфелинове личне, не Милерове; Милеру није било потребно казивати их у земљи у којој је већ било учених људи и Академија, у којој је народни језик већ ушао био у књижевност, и где се већ писало јасно за свакога.

С тих идеја Орфелин прелази на идеју о часописима, који су нарочито удешени да буду за свакога, и код којих нарочито нема дебелих томова о неком специјалном предмету, него танких свезака о неколиким различним стварима уједанпут. Ту се наш писац сусреће с Милером који такође говори о часописима, и ако укратко и као ствар коју не треба из основа доказивати. Орфелин одмах узима и речи Милерове, не означајући их као туђе, наравно. Он каже да су учени људи на страни почели издавати часописе „у почтанске дне, на недѣљу и на мѣсец“ (стр. 6); то је према Милеру, који говори о „ученихъ журналовъ... издаваемыхъ въ почтовые дни, понедѣљно и помѣсячно“. Орфелин одмах узима и читав пасаж из Милера о томе. Он каже, говорећи о ученим људима који издају часописе:

„Они примѣтили что читатель не чувствительно настаиваетъ се кад у опредѣленное время получава не много листовъ у еднѣмъ; и ово настаиваніе обыкновенно тврѣе у нѣму укоренява се него ли великихъ и пространныхъ книгъ. Любопытство нѣгово при томъ свѣгда умножава се кад наступава време у кое новій листь или нова часть таквогъ сочиненія изъ штампе изићи имаде. Рѣдко да бы тко не захотѣо онога читати; а ради краткости свое не можеть оно никому досадити, и едва ли тко бацити хоѣе из рукъ не прочитавши отъ начала до конца. Чѣга више желити должно кадъ свакии пѣт, ако и наиманѣе что найдетъ се унутра чимъ свакии читатель, по своему любопытству и охоты къ наукамъ, удовольствованъ будетъ“ (стр. 7.).

А Милер каже:

„Читатель не чувствительно настаивается когда въ опредѣленное время получаетъ по немногому числу листочковъ вдругъ, и сіе настаиваніе обыкновенно тверже въ немъ вкореняется нежели чтеніе большихъ и простран-



ныхъ книгъ. Любопытство его при томъ всегда умножается когда наступитъ время въ которое новой листъ или новая часть такого сочиненія изъ печати выйти имѣеть. Рѣдко кто не захочетъ онаго читать, и для краткости своей не можетъ оно никому наскучить, и едва ли кто покинетъ его изъ рукъ не прочитавъ отъ начала до конца. Чего больше желать должно когда всякой разъ хотя малое что найдется чѣмъ каждый читатель, по своему любопытству и охотѣ къ наукамъ, удовольствованъ будетъ? "

После тихъ речей, Орфелинъ додае: „Такое преполезное дѣло отправляя се садъ у свакомъ знатномъ обществу“, и онда говори о Академијама и патриотима који воле ближнега као своју властиту „пользу“ и који „съ великомъ охотомъ трудет се“ у књижевномъ раду, и тај рад „сообщавають союзнымъ собраніямъ чтобы уносити у нѣнова изданія“ (стр. 7—8). Тако донекле и Милер, који на истомъ месту каже: „Такое полезное дѣло нинѣ ... учреждено паки“, и говори о књижевницима што својимъ „трудами“ дају народу „пользу“, што се „всѣми силами“ старају за то, и о томъ како ти „труды“ могу наћи „мѣсто въ сихъ сочиненіяхъ“. Слагае нашег и рускогъ писца овде је само у неколикимъ изразима, не у стварној садржини. Јер Милеру је лако, његов часопис је унапред осигуран, Академија ће га издавати и академици на њему радити, и зато он, у ствари, на томъ месту говори о Академији, захваљује њеномъ председнику, који је омогућио лист, и говори о својимъ сарадницима. А Орфелинъ нема никог, и просветне прилике око њега су бедне, и он, на овомъ месту, у две стране и више, оцртава то стање и шта мисли радити (стр. 7—9). Ту се, по природи ствари, наш писац удаљује од рускога.

Одмахъ затимъ, Орфелинъ му се приближује. Рекавши да и он креће часопис, њему је потребно рећи и шта ће све у овоме бити. Он то казује често Милеровимъ речима. „Мы на тај копецъ — каже он — заключили ... издавати на печать сочиненія ... о разныхъ матеріяхъ какове токмо обществу нашему ... полезны бити могутъ“ (стр. 10). То је према Милеровомъ: „При такомъ учрежденіи ... надлежитъ, смотря по различію читателей, всегда перемѣнять матерій, да бы всякой ... могъ ... пользоваться“, и по ономъ даље да ће ту бити „сочиненія какія только обществу полезны бити могутъ“. Сад Орфелинъ говори које ће науке бити заступљене у часопису, али их, ради своје неуке публике, детаљше, што није потребно Милеру, који помиње само уопште „расужденія о собственно такъ называемыхъ наукахъ“. Даље, Орфелинъ каже да ће у часопису наћи место и „такова дѣла коя у домостроительству, у купечеству, у манифактурахъ, у архитектуры, у музыки, у живописномъ и рѣзномъ художеству и у протчихъ, наставленія и пользу подавати могутъ“ (стр. 10). То је сасвимъ из Милера: „... такія (сочиненія) которыя въ экономіи, въ купечествѣ, въ рудокопныхъ дѣлахъ, въ манифактурахъ, въ механическихъ рукодѣлїяхъ,

въ архитектурѣ, въ музыкѣ, въ живописномъ и рѣзномъ художествахъ, и въ прочихъ, какое ни есть новое изобрѣтеніе показывають, или къ поправленію чего нибудь поводъ подать могутъ“; при томе је Орфелин изоставио само рударство и „механическія рукодѣлія“. Орфелин даље каже да ће доносити и саставе „кое служити могутъ къ... забавамъ... како то увеселительныя сонеты, правоучительне притче, снове, повѣсти и другія стихотворческія пійтическія... сочиненія“ (стр. 10—11). То је према Милеру, који такође помиње „стихотворце“ и њихова „сочиненія“ која „быть могутъ и забавныя“, као и „другія пійтическія сочиненія... а именно правоучительныя притчи, сны, повѣсти“.

Рекавши свој програм, Орфелин позива на сарадњу (стр. 11—12). Прилике српскога листа сасвим су друкчије од прилика рускога, те то место не личи на оно како Милер у два три маха гредом чини тај позив.

Као год што Милер обећава да ће дати места руским летописима и историским документима, тако и Орфелин хоће да да места чланцима и прилозима из српске историје, само што не говори да ће их он дати, него позива сараднике да му их даду (стр. 12).

Дајући потребна обавештења и савете сарадницима, Орфелин се понова сусреће с Милером, и позајмљује његове речи. „Тако ради сохраненія... благопристойности, — каже наш писац, — како и чтобъ отвратити свака противна слѣдства, постављати не будемо овдѣ никаквихъ явныхъ споровъ, ни чувствительныя возраженія на сочиненія другихъ, нити другое что съ обидомъ написатое, противъ кога бы годъ то персонално было“ (стр. 13). То је по Милеру: „Для сохраненія благопристойности и для отвращенія всякихъ противныхъ слѣдствій, вносятся не будутъ сюда никакіе явные споры, или чувствительныя возраженія на сочиненія другихъ, ниже иное что съ обидою написанное противъ кого бы то ни было“. Орфелин наставља: „А особливо наблюдавати хоѣемо что бы ничего закону, владѣющему государству и благоправію противно не уносити у ову кѣигу“ (стр. 13). А Милер, говорећи да ће редакција прегледати свачији састав, додаје да ће то чинити зато „чтобъ ничего закону, государству и благоправію... не входило въ наши сочиненія“. „А како — наставља Орфелин — мы позывамо къ овому преплезному дѣлу и протче наше патріоте, то надамо се что и они не отступеть отъ овога нашего устава“ (стр. 13). То у неколико личи на један ранији став Милеров који гласи: „Чего ради просимъ всѣхъ тѣхъ которые присилать къ намъ стануть свои труды, не отступать отъ сего нашего намѣренія“. Најзад завршава Орфелин пасаж овако: „Въ протчемъ свакому благопочтенному читателю оставляемъ вольность сваког сочиненіе разсуждавати како хоѣе, итд.“ (стр. 13), што у неколико подесећа, по структури реченица, на ова места из Милера: „Впрочемъ всякому сочинителю оставляется отвѣт-

ствоватъ, итд.“; или: ...оставлять на расуженіе читателю которое (миѣніе)... онъ... принять самъ похочетъ“.

Орфелин даље говори о имену часописа, распореду његову, рубрикама, начину излажења, регистру (стр. 13—15), о чем Милер не говори (само на крају узгред помиње да ће лист излазити месечно); те ствари, као што је већ раније примећено, Орфелин је био удесио по обрасцу руског часописа, колико је могао.

Напослетку, Орфелин се извињава за своје слабе силе и ободрова своје сараднике нека пишу и преводе, колико ко уме и може, а што се погрешака тиче, нека сваки има на уму ово правило: „Погрѣшностію научаемя“ (стр. 15—16). Тако скромна завршетка нема у Милера, и он припада чисто нашем писцу. Овде онде у том последњем пасажу дотиче се која идеја из Милерова предговора; тако она о прављању састава сарадничких (стр. 16), или она о потреби превођења.

Ми смо овим поредили, алинеју по алинеју, Орфелинов предговор према Милеровом, и видели да је наш писац свој састав потпуно према руском израдио, све главне мисли и речи његове узео, одбацујући све што је споредно и локално (Милер нпр. помиње царицу Катарину), и управо узео руски састав као подлогу свом и раширио га и прекројио према својој потреби. Орфелинов предговор у ствари је само предговор Милеров прерађен према нашим приликама.

Навле Поповић.

ЂАЧКА САМОУБИЈСТВА

У Берлину је ту недавно кроз један озбиљан психопедагошки консилијум праснула једна веома занимљива комика.

Поводом једног конкретног случаја, једног ђачког самоубијства у горњој гимназији, сазват је био збор ђачких родитеља, професора и школских лекара. Поједини наставници имали су пре тога да промотре и прибележе што више и што поузданијих статистичких података о сличним догађајима по свима већим и културнијим европским државама за последњих 30 година.

Бурно и велегласно је започела дискусија, и већ се кренуо талас родитељског огорчења и срџбе на модерну и реформисану школу, кад се одједаред подигло референти и прочитао неочекивани извештај да европска статистика ученичких самоубијстава за свих задњих 30 година стоји приближно *на истој мери*.

Цифре су доказивале да је у појединим државама и у појединим годинама било одступања и у добром и у рђавом смислу, али је то ва-

рирање било тако умерено, да средњи проценти самоубијестава у задња три деценија диференцирају тако рећи само у децималима, и то чак и у Русији, тамо, где, како је познато, сваки човек има душу, и где се и отворених и затворених очију најлакше путује у смрт.

Значи, дакле, да ученичка самоубијестава о којима се моментално необично много мисли и расправља, не чине ни нов, ни обновљен проблем, ни проблем који би резултирао чисто из наставних и васпитних прилика; него да је то један остарели, увек исти проблем свих културних друштава, породица и школа заједно, који се, као и сви стари и нерешени проблеми живота људског, затрпава томовима расправа и протоколима зборова, док човек свеједнако иде оном путањом „куда га његов демон вуче“.

Бачка самоубијестава, зато што подједнако и стално постоје у најразноврснијим европским школама, не могу се жигосати као искључиво школско зло, него се морају рачунати међу оне многобројне, компликоване последице културног прогреса, којима је корен тако дубок, разврежен и замршен, да се никад неће моћи ни сасвим пронаћи, ни сасвим утаманити.

Између родитеља, професора и лекара, ови задњи некако највише нагињу томе песимистичком становишту; и док родитељи траже разлоге у школи, а професори у родитељској кући, лекари присебно и резигнирано посматрају ту фаталност као једну од многих неизбежности човечјег живота.

* * *

Један мој друг из средње школе убио се на гробу свога оца, не оставивши иза себе никакo објашњење о узроку своје кобне одлуке. Био је познат као материјално осигуран, здрав, паметан и ваљан младић, али веома осетљиве и деликатне природе, и с тога се закључило да се само *од туге* за изгубљеним оцем могао устрелити. — Веома узбуђена и дирнута, испричам тај догађај једном познатом, веома мисленом и скроз хуманом лекару. Он, миран, са оним паметним и сетно резигнираним осмехом добрих медицинара, овако ми је одговорио: немојте одвише узимати к срцу ту трагику; можда је боље што се тај дечко убио пре него што би можда полудео. Вама је, наравно, жао што ја овако говорим и што поричем поезију очајања једне fine и осетљиве душе, али, видите, медицина то ни у којем случају самоубијестава не може без резерве потписати. Први услов нормалности је да човек *може* да преживи свога покојника, јер иначе би, због разних сродничких веза и осетљивости, читава једна генерација могла да се поубија над једном лешином. Дете, ако је нормално, мора моћи преживети свога родитеља, јер је природни закон да оно *после* њега живи; родитељ, ако је нормалан, мора моћи преживети смрт свога



детета, јер је природни закон да другу децу рађа и живу децу негује. Сви они који не могу оно што нормалан човек може, ти су абнормални, и убијају се с тога што су такви, и што морају да се убију. Највећи проценат људи који покушају самоубијство, па промаше или их спасу, убијају се и по други и по трећи пут, док се збиља не убију...

Овака аргументација помало је незгодна за чисте педагоге, али је, вероватно, веома много истине у њој, пошто се из дана у дан, све више и све слободније, пише у том правцу и на таквој подлози у тако рећи свим модернијим педагошким часописима. Доказује се да код сваког ученика-самоубијце има наклоности и особина које су апсолутно ван домаћаја и утицаја и куће, а тим више ван утицаја школе; развијају се илузије да су душевне неуравнотежености самоубијца висока, фина и отмена осећања, и доста јако се наглашује медицинска претпоставка да је сваки самоубијца душевно, дакле можда болестан, и да много јаче од спољашњег сукоба одлучује оно што самоубијцу изнутра креће на самоубијство.

Према свему досад изложеноме абнормалним се мора сматрати сваки онај ученик који родитељски или наставнички прекор или казну не може да преживи, а исто тако и онај ђак који секунду не може да преживи, па ма она чак и неправедна била. Нормалан човек се брани од неправде, отима се и доказује, свети се за неправду, и уништава пре онога који чини неправду него себе сама, ако у опште има одважности да се лати оружја. А деца се, по казивању и родитеља и наставника, у сличним ситуацијама понашају апсолутно као и одрасли, чак су у истеривању правде још тврдоглавија, немилостивија и осветљивија од одраслих.

Откад се на проблем ђачких самоубијстава тако гледа, литература о том питању све је богатија и занимљивија. Нарочито Немци, који сваки проблем тако рећи зазидају у расправе и студије, веома су много урадили на том пољу, па су чак и у лепу књижевност увукли тенденциозно разлагање тога питања. Емил Штраус, Хајнрих Ман, професор Филек (*Ein Narr des Herzens*) Чех Махар (*Die Galeeren des Gymnasiums*), па Ведекинд са оним чудним својим драмама (*Frühlingsgewaschen*) о сексуалном сазревању, кризама и самоубијствима код девојчица и дечака, — сви они иду на руку медицинском гледишту да нормално дете, као и одрастао, може додуше тренутно да прође кроз кризу хистеричног болесника, али да баш ту и лежи она обртна тачка са које се здраво дете враћа у нормалност, а болесно тоне у јачу болест или иде у смрт. — Јер, као што тело има органа и рефлексних покрета за одбрану, тако и у души човечјој има прирођених способности које неутрализирају бруталности живота, има навике, т. ј. има способности да поновљена узбуђења све мање и мање потресају и узнемирују. А чим се ова подобност човечја не јавља у том облику, то

је већ дефект нормалности; и с тога, ма колико тешки и фатални били спољашњи догађаји, ипак се абнормалност самоубијце мора сматрати одлучујућим фактором у изведеном самоубијству.

Међутим, да ствар не би изгледала апсолутно безнадежна и изгубљена, стручна дијагноза вели да се абнормалност младића, који су више деца него људи, има сматрати само као јача или слабија пре-диспозиција за душевну болест, и да према томе и школа и кућа има у таквој деци пацијенте који нису апсолутно пропали, и за које се веома много може учинити, и ако они никада нису сасвим ван опасности.

Ја бих желела да укажем на једну, рекла бих, нарочито важну околност код модерних ученика модерно реформисане средње школе. То је амбиција. — Ово наше време за које се обично вели да је декадентско, пуно је брзог и наглог рада, силних енергија и великих уопштених амбиција. И како је свакој амбицији комплеменат незадовољство, то је наше време великих амбиција уједно и време великих незадовољстава. То се опажа и у школи, и за то зло су кућа и друштво без сумње одговорнији од школе. Јер, док се скромност и непретенциозност у школи похваљују, у кући и у друштву се оне сматрају знацима слабоумности и глупости. Док школа наглашава дужности без личне амбиције, кућа у свакој ђачкој дужности тражи хране за најтешњу личну амбицију детињу. Кућа је више него школа крива што модерна амбиција из дана у дан има све више негативно себичних, а све мање неутрално себичних осећаја. И с тога и сами ученици слабо цене амбиције за оним одликама које чине чисто унутрашње задовољство (тачност, дужност, одговорност), и претпостављају амбиције за оним што се и чује и види. Одиста, данас се више не икад потврђује Емерсонова реч да је велика репутација велика ларма.

И у школу је задрла ова болест; и тамо су амбиције ситних радника, скромних и гвоздених Pflichtmensch-ова у тамној сенци великих незајажљивих амбиција. Пуно је огорчених гимнариста, пуно је међу њима оних несрећника који поерну на обртној тачки, где се песимизам нормалног човека преобраћа у интезиван рад и спасава од општег одрицања и самоубијства.

Кад са куће пређемо на опште културне услове и утицаје, могли бисмо резоновати започети као и мало час. Ово наше време, за које се обично вели да је декадентско, и одвише велике захтеве ставља и на одрасле и на децу. Амбициозни професори амбициозно и широко разрађују реформисане и редуциране програме, а лака забава је и међу ученицима прогоњена. Ученици се не воде на децеје представе него у класичну драму; у свима уметностима се бирају чудни и тешки мотиви; техника и израз су свугде утанчани и нервни; немогућно је дакле *без напрезања* и забављати се. Па даље. Често се спомиње како су поједина књижевна дела изазивала читаве епидемије самоубијстава,



али се о томе говори као о нечем што је давно прошло. А данашња драмска и приповедачка књижевност? Нерешени проблеми затрпани прострељеним грудима и мртвим главама. Решити проблем, обићи проблем, као што живот и поред свих убијстава понајчешће чини, то је банално и нема места у литератури; и ако би који проблем попретио да се сам реши, брзо се затрпа младом лешином и локвом црвене крви. — И све тако даље.

Али, размишљавајући овако и даље, ми све више улазимо у један велики ланац опште човечанских и друштвених зала, где се тешко разликују узроци и последице. Тражећи разлог епидемији ђачких самоубијстава ми долазимо до епидемије у књижевности и уметности, до епидемије у амбицијама и каријерама, и најзад завршујемо немоћним закључком да су те појаве, исто тако као и све психичке епидемије прошлих векова, болести које резултирају из прошлости целокупне структуре света и човечанства; долазимо до закључка да је тај тако рећи стални проценат ђачких самоубијстава један од оних неизбежних фаталитета какви су нпр. и све лакомислене игре са животом у спортовима и онкладама.

Пред тим трагичним и неразјашњивим цртама нашега живота ми смо бедно немоћни. Последњу реч има да каже не педагогија и школска психологија, него психијатер и клиничка психологија.

Као што је она статистика збунила збор рекавши да се толики број ученика убијао и пре 20 и 30 година, тако би друга статистика збунила све нас рекавши да је толики број невропата живео и пре 50 и 100 година. Кабанис, француски лекар и филозоф, штампао је *Rapports du physique et du moral de l'homme* 1802. године, и већ тамо је забележена кобна реченица: нерви, то је човек. — Стари немачки лекар Хуфеланд писао је, тако пре 100 година: ово је поколење дегенерисано; ово нису људи него привиђења.

Али ако је истина да је ово данашње културно схватање, коме се од силних нијанса не зна више боја, било слично пре 100 година, онда се факат, да број ђачких самоубијстава не расте, мора сматрати као релативно опадање зла; мора се сматрати да се млађе генерације све боље и боље прилагођују погоршаним животним условима. Тај репресални метод саме природе треба да охрабри школу и кућу у борби и у сузбијању и лечењу болесних предиспозиција наших ученика.

Исидора Секулић.

ШКОЛА БУДУЋНОСТИ — ШКОЛА РАДА.

Др. Г. Кершенштајнер.

Протекло је једно столеће, од како је *Песталоци* својом пеуморном испитивачком тежњом даровао основној школи основе наставних метода, које ће у њој за сва времена владати. Он се паштио да пронађе „законе, којима се мора потчинити човечје духовно разваће сходно самој природи својој“; он знађаше „да ови закони морају бити исти као и у физичко-чулне природе“, и беше уверен „да ће у њима поуздано наћи конац, из кога ће се моћи испрести општа психолошка наставна метода“. Он пронађе „апсолутни темељ свега сазнања у посматрању, очигледности“¹. То беше његово дело.

И дођоше људи те зидаху даље на овом темељу. Они зидаху камењем прошлих векова по методи Песталоцијевој. Школа за учење средњег века постаде школом за учење новог века. Ну међутим је душа детиња постајала све то већма предметом преданог испитивања. Временом се све више и јасније увиђаше, да методе пасивног посматрања не одговарају ни издалека дечјем душевном животу. Временом смо живље него икада сазнали, да се у детету скривају творачке, градилачке снаге, које задивљавају својом величином. Прво Песталоцијево начело саморађје постаде геслом. Пронађе се поносито име „васпитна школа“, и они који поумише да је преуреде по Цилеровој теорији о васпитној настави назваше се сами представницима „научне педагогике“. Па ипак, кад ступите у учионице, где раде педагози саморађје, педагози васпитне наставе, ви ћете наћи у суштини исти поступак као у педагога пасивног посматрања. Ви ћете свугде наћи стару школу за учење, или како би се боље могла назвати, стару Књишку школу. Ну ви ћете можда приговорити: „То и јесте задаћа школина: да децу упозна са извесном наставном грађом, да помогне детету да умножи своје знање, да га уреди, допуни и самостално употреби: она мора бити школа за учење, иначе није никаква школа“. Заиста она мора бити школа за учење, али таква која ће се прилагодити целокупном душевном животу дечјем; школа за учење, која ће бити подешена не само његову рецептивитету, него и његовој продуктивности, не само његовој пасивној, него и активној природи; школа за учење која задовољава не само његове интелектуалне, него и његове социјалне нагоне. Она мора бити школа за учење, у којој се не учи само речима и књигама, већ поглавито још практичним искуством.

Ну ако испитамо са овога гледишта наше данашње школе, онда ћемо видети, да у њима пре закржљаве продуктивне снаге наше деце

¹ Из писања Геснеру.

него што се развијају, да оне траже да образују често пута снаге, у времену кад исте још нису подобне за образовање, нарочито интелектуалне снаге; да оне спајају учење са стварима, за које мора истом вештачки да се изазове мър помоћу утанчаних метода. Међутим, те школе искоришћавају само узгред за наставне сврхе онај круг мисли, искуства, што га дете доноси у школу; оне не дају поготову никакве хране социјалној природи детињој, бар не с планом и наставом.

Услед овог сазнања многи од нас осећају, да данашња школа потребује великог преображаја у своме унутрашњем пословању. Свест о потреби преуређења школе за учење влада не само у нас, у тобож застарелој Европи, где се школа мораде развијати под притиском вековних предања, већ то осећају и најбољи васпитачи у Новоме Свету. Професор Џон Дует, чувени наставник философије са универзитета Колумбије у Њујорку, жали се с пуним правом, да су школе Старога и Новога Света удешене скоро само за слушање. У своме спису „Школа и друштво“, он пише: „Исто као што и биолог може из једне или две коске да реконструише целу животињу, тако можемо и ми, — кад се сетимо обилних учионица са њиховим празним клупама, у којима нема места за кретање, сем за држање књига, хартије и писаљке, са њиховим празним зидовима, са школском таблом и неколико столица — да реконструиремо васпитно и наставно пословање, што се у такој учионици може развити. Она је потпуно удешена само за слушање“.

Међутим дете, у доба основног школовања као и у претходном добу, ниуколико није створено само за слушање и за пасивно примање туђега знања. Напротив, године детињства до пубертета обележене су по правилу живом радљивошћу. Суштина човечја у то доба је рад, стварање, кретање, покушавање, искуство, доживљај, да би учила без прекида у средини стварности. Свеколики, непрекидни живот детињи у игри представља уредбу, коју природа навлаш тражи, како би духовне и телесне силе детиње расле под утицајем сваковрсних живих искустава. Нарочито тамо где здрава деца нису угоњена у гробничке зидине великих градова, она су жива предузимљивост. Она увек откривају нове области за своја занимања и с вољом им се одају, заборавајући цео свет. Нико није то лепше описао од Швајцарца *Готфрида Келера*, у његову спису „Зелени Хенрик“. Упркос нашем књишком васпитању, деведесет од сто од све деце много више воле неко практично занимање, него ли мирно, апстрактно мишљење и размишљање. Код њих још има пуну вредност изрека: „Огледање више вреди од учења“. Тек тамо, где им туђе знање помаже успеху њихових огледа ту наоштре она своје уши, ту гутају она и књиге, и то не само приче. У радионици и у кујни, у градини и у пољу, у кошари и у чамцу за риболов, она су увек готова за пословање. Овде је за њих најиздашније поље за учење. Овде има хиљаду ствари, које њихов живи разум радо

схвата; овде се развијају стотине вештина, које њихово несвесно мишићно чуло прима; овде науче она пре свега да осећају било друштвеног живота у својим рођеним делима. Овде науче она да осете односе, што их ствара заједнички живот између лица и особа, зависност малог од великог, али и великог од малог. Овде науче она да помажу једно другом, да буду предуслетљива, да теше ожалашћене, да нахране гладне, да подигну уморне, да улију поверења клонулима, и као у својим играма, да заједнички теже, да се сложено организују, да се добровољно потчињавају.

Отварају се затим школске вратнице. Тада одоше сва занимања првог детињства, сва стварност кућевна, радонице, кујне, кошаре, градине, врта, поља. Оде све копање, зидање, произвођење, свеколико продуктивно стварање. Оде цео свет дечји. Нов, туђ свет са стотину загонетака и несхватљивим захтевима и сврхама стоји пред њима. Место гомиле песка, цигала и камена, место маказа, чекића, долазе — табла, крижуља, буквар, леђир; место веселог ћеретања и измишљања — ћутање и слушање; место тумарања мисли по маштину свету — пажња и вођење духа у једном правцу; место проналажења, откривања, огледања, покушавања, произвођења — подражавање; место веселог тумарања по улицама — мирно седење и укоченост; место заједничких предузећа под слободно изабраним вођом — појединачно, прописано занимање; место помагања слабом другу покрај себе — одвајање, да не би преписивао. Је ли онда чудо, ако малишани уплашено застану и главу изгубе, ако се повуку у се, место да се опруже око себе; ако њихове мисли отумарају изван четири зида учионице, упркос свој доброј вољи, свима опоменама и казнама.

Срећом, децу прихвата махом блага учитељска душа, која хвата с љубављу и добротом плашљиве малишане, уклањајући им с пута велико камење, које их спречава да напредују по новим, ненавикнутим стазама знања. И воденично камење систематске методике самеље тврдо зрнење туђег, незахтеваног знања у брашно и кашу, тако да и најслабији могадне примити нову храну. Поступно се навикне већина деце на ново острво сазнања, на које се она двапут дневно превозе са копна свога дотадашњег искуства, али до којег она не умеју да саграде мост. Шта више, она се навикну на нове методе рада и заволе их. Место да се друже са истинским стварима, она науче да опште са њиховим сенкама; место светска искуства уздиже се у њиховим очима вредност књишког знања са почасним венцима што их школа плете, место негдашње одважне предузимљивости по непрокрченим проналазачким стазама ступа жесток рад по прогаженим и провежбаним стазама; место посматрања, сумње — заклињање на речи наставникове.

Био бих неправедан, кад бих порицао добре стране, које ипак пружа данашња школа васпитању, кад не бих признао добре особине

које се развијају из навикавања на рад, који се првобитно не жели, из чврстог склопа школског живота са његовим радом до ситница и његовом неумољивом збиљом. Заиста могу деца овде да усвоје драгоцене основне особине, без којих нећемо да будемо: тачност, савесност, брижљивост, издржљивост, ред, правилност, самосавлађивање. Шта више мора се признати, да ове моралне вредности управ тамо успевају, где школа не иде искључиво за склоностима ученичким, претпостављајући да светли звезда питомог учитељског срца, сунце његове разумне доброте.

Ну што наша данашња школа не даје детету за пут, кад оно ступа у живот, што у њој много више закржљави, него што се унапреди, то су извесне активне црте карактера, које деца већином имађаху у клици, кад ступише у школу; то су храброст самосталности, храброст предузимљивости, воља за посматрањем и испитивањем; али пре свега воља да не ради само себе ради, да би друге надмашило, да би постало победиоцем у дивљој борби за опстанак, већ и да ставља своје сопствене богате снаге драговољно свима на расположење, свима којима су потребне.

И тако се подиже питање: Зар није могућно данашњу нашу школу тако да преобразимо, да не изгуби своје добре особине, али да при том боље задовољи природу детињу, и да у њему развије и оно активно душевно расположење, које она данас занемарује, па и сузбија? Ако би ово било могућно, онда се то може извршити само тако, што бисмо се од самога почетка свеколике наставе обрађали више него досада на творачке снаге детиње, и то понајбоље у истом кругу делања, за који је оно везано пре и за време школе својим личним склоностима и привредном околином. Као што је малом детету домаће игралиште радионица његова духа, где се прерађују хиљаде утисака и подстицаја из његове околине, тако мора код већег детета *школска радионица* да буде средишна радионица његове активности, из које ће оно радо прелазити у учионице школске, да би се, натоварено новим, собом траженим благом, онет понова враћало у просторије радионичке.

Из наше књишке школе мора постати радна школа, која ће се надовезати на школу игара првог детињства.

Истина, да и данашња наша школа захтева већ од детета рад Добро читати, лепо писати, поуздано рачунати, то је рад, који може веома васпитно да утиче на душевност и вољу детињу. Шта више, ове радње могу чак стећи и вредност *производног рада*, кад напустимо механизам дресуре наше данашње школе, кад најзад схватимо, да и мало ђаче радије израђује из себе, него што допушта да се кљука. Схватити прочитано и јасно схваћено изложити свом дубином душе и свом сопственом снагом излагања; представити оно што сама доживе сопственим средством у живој слици; рачунски ићи за појавама у простору, времену,

за посматрањима у школској радионици или свакодневног привредног живота — то је доиста производно стварање, које може да развије сав благослов рада.

Ну с једне стране овај је рад поглавито духовни рад и претпоставља код деце знатне интелектуалне подобности. С друге стране, овај рад нема увек, барем за време школског живота, довољно везе са осталим, истовременим животом децијим. Најзад, он унапређује само сопствено растење, задовољава само сопствену вољу, сопствену тежњу за напретком, без обзира на блиске људе.

Што новој радној школи треба, то је богато поље за ручни рад који ће према подобности учениковој постати пољем за духовни рад. У ручноме раду лежи понајпре плодно поље развића за велику већину свих људи. Њој су даље потребне области рада, које ће по могућству бити у вези са привредним и домаћим круговима рада родитеља, како се не би свакодневно раскидали конци, које школа распреда, чим дете збаци са леђа школску торбицу. „Где неко дете мора више да зна и да научи, него што његов отац уме“, — вели Пестолаци у својој Лабудовој песми, — ту мора учитељ своје дело да уплете у очев рад, као што ткалац уткива своје шаре у цело ткиво“. Радној школи је још потребан рад у служби другова ученичких, јер она треба од првога дана увек и свагда да приповеда правило: *Смисао живота није владање, већ служење*. Тек кад школски рад понесе овај племенити грб, може постати основом за васпитање државних грађана, васпитање, које морају пре свега од школе захтевати сви чланови народа а које смо досада, као и много друго, приписивали само речима. Тек из заједничког рада израсте осећање заједничких задатака, осећање потребе потчињавања под заједничке сврхе. Тако захтевају вериге друштвеног живота и школу, у којој чунчић наставе уткива исте кончиће, као и уређен домаћи живот детињи, са његовом готовошћу за помоћ, његовим потчињавањем његовом преданошћу, његовом несобичном љубављу.

Кад је амерички председник Рузвелт отворио савезну скупштину 1907. год., он је изјавио, да јавни школски систем у Америци има ту велику махну, што даје повластице за чисто књижевно васпитање, а одвлачи децу од мајуре и рада. Заиста, то је махна. Али ко би препоручивао радну школу само са овога гледишта, тај би стајао на сувише ниском стајалишту, одакле се не види цео видик. Нама су потребне радионице не само ради умешности, не само с тога да се чланови нашега народа не би одвикли од практичнога рада, не с тога да би деца умела добро рендисати, тестерисати, турпијати, бушити, шити, ткати, кувати, не с тога да би она радо имала рад својих руку већ их потребујемо пре свега ради тога, да бисмо људе васпитали, који ће из корена схватити сврху и благослов државне заједнице, да би јој са захвалношћу посветили своје услуге. Ми их потребујемо, јер



није књига носилац културе, већ рад, предани рад који самога себе жртвује у служби ближњих људи или неке велике истине.

Радионице су нам потребне због различитих подобности наше деце. Само тамо где њих има, наш ће васпитни и наставни рад да буде од успеха, а где њих нема, тамо ћемо само с муком дресирати. *Манхајмски систем* школске организације целисходан је у пуној мери само за школу за учење, са њеним великим масама. Напротив, у радионици, у лабораторији, у школској кујни, у школском врту, у сали за цртање, у музичкој дворани, наћи ће свако дете онај рад, који може савладати. Овде ради слабо дете покрај јачега и налази код њега помоћи, или бар може и треба да је нађе. Овде могу напореда мала снага на малом раду, а велика снага на великом раду да осете радост и благодат успеха. Овде, где је искључен чисти рад памћења, не цени се толико вредност радног производа, колико вредност *радне методе*. Овде се учитељ не брине о т. зв. „индивидуалисању наставе“, јер се она јавља овде од себе.

Што се већма буде раширило увиђање вредности радне школе; што се већма будемо чували непаметних претеривања; што се већма буду људи уверили, да се знање садашње књишке школе може врло лепо и органски уврстити у поступке рада: у толико ће већма ишчезавати сметње против радне школе; у толико ће се пре извршити велики преображај у свеколиком нашем школском уређењу, преображај о коме *Џон Дугеј* вели да ће бити сличан ономе, што га је негда *Коперник* изазвао: кад је пренео астрономски центар са земље на сунце. „Дете ће бити тада сунце, око којег ће се обртати школска уређења оно ће бити средиште, око којег ће се организовати васпитање“.

Петар М. Илић.



ШКОЛСКО И КУЛТУРНО КРЕТАЊЕ У СРПСТВУ, СЛОВЕНСТВУ И СТРАНОМ СВЕТУ

ЗАПИСНИЦИ СРПСКОГ ГЕОЛОШКОГ ДРУШТВА

137. Збор (10. јануара 1908).

1. Др. Дим. Ј. Антула приказује збирку ковелина и халкосина са бакарних рудника у тимочком андезитском масиву. Примерци халкосина са Марковог Камена у атару села Врбовца имају карактер секундарних минералних производа и могу се изједначити са сличним секундарним халкосинским појавама у Студени, Планиници и Мајданпеку. Ковелин у борским рудама најчешће се појављује у виду ситнозрних импрегнација у једрој пиритној маси. Изузетно пак налази се и у љуспастим агрегатима. Свежина целокупне рудне масе, као и незнатно присуство типских секундарних минерала, оправдава закључак: да је ковелин у борским рудама примарног карактера.

2. Јеленко Михаиловић износи преглед сеизмичности Србије у току 1907. године. За то је време констатовано 144 сеизмичке појаве, рачунајући ту и појаве бронтита. Све констатоване сеизмичке појаве локализоване су на 15 турских области било у облику серија потреса, било пак у облику усамљених потресних центара.

Најактивнија је била *област Кошаоника*, која је у прошлој години била на против врло мирна. За време од 27 потресних дана у тој се области јавило 59 потреса, груписаних у 12 периода потресних серија и то: претходни, доста јак потрес 22 јануара (у околини Рашке)¹; потресна периода 25. и 26. јануара, са 11 засебних потреса (Плоча, Станишинци, Александровац); потресна периода од 31. јануара до 3. фебр. са 15 потреса (Дубље, Студеница, Пlesh, Станишинци); потресна периода 6. и 7. фебруара са 2 потреса (Александровац, Врњачка Бања); потресна периода 11. фебруара са 2 потреса (Пlesh); локални потрес 19. фебруара (Врњачка Бања); потресна периода 25. фебруара са 4 потреса (Рашка); потресна периода 6. и 7. марта са 2 потреса (Станишинци);

¹ Датуми су по новом календару.

потресна периода 16. марта са 2 потреса (Станишинци); локални потрес 21. марта (Станишинци); потресна периода 27. марта са 4 потреса (Станишинци); потресна периода 10. и 11. априла са 2 потреса (Станишинци, Плана); периода 27. и 28. априла са 5 потреса (Александровац, Станишинци, Врњачка Бања); претходни потрес 4. јуна (Јошаничка Бања); периода 10. јуна са 2 потреса (Јошаничка Бања); периода 1. и 2. јула са 2 потреса (Станишинци); накнадни потрес 19. јула (Станишинци) и засебан потрес 19. новембра (Крива Река).

Предео *Подриња* обележио је своју сеизмичност са 39 потреса за 21 дан, и то: претходни потрес 26 јануара (Лозница); потресна периода 2. фебруара са 4 потреса (Грнчара, Крупањ, Ступница); претходни потрес 10. марта (Красава); потресна периода 17. марта са 3 потреса (Крупањ); периода 25. и 26. марта са 2 потреса (Крупањ, Бадања); потрес 28. марта (Бадања); периода 30. марта са 2 потреса (Крупањ); потрес 19. априла (Ступница); периода 14. маја са 2 потреса (Ступница, Крупањ); периода 12. и 13. јула са 5 потреса (Красова, Бела Црква, Вукошић); накнадни потрес 18. јула (Бела Црква): бронтид 7. августа (Ступница); потрес 4. септембра (Дворска); периода 28. септембра са 2 потреса (Бадања); претходни потрес 22. октобра (Дворска); периода 31. октобра и 1. новембра са 3 потреса (Крупањ, Дворска, Бадања); периода 21. децембра са 5 потреса (Бадања); и периода 28. децембра са 2 потреса (Бадања).

Предео *Велике Мораве* истакао се са 8 потреса за 7 потресних дана, и то: потрес 8. фебруара (Буровац); периода 22. и 23. марта са 2 потреса (Лоћика, Јагодина); потрес 20. јула (Пругово); периода 17. и 18. августа са 2 потреса (Свилајнац, Мачевац); периода 10. августа са два потреса (Пањевац).

Предео *Звијезда* имао је само једну, једнодневну периоду са 2 потреса 9. новембра (Мустанић, Кула).

У пределу *Рудника* за 3 дана било је 4 потреса и 4 бронтита: периода 10. августа са три потреса (Живковци); бронтита 28. октобра у 4 маха (Остра); и потрес 23. новембра (Брђани).

У пределу *Црне Горе*: потрес 15. августа (Рожана); потрес 8. октобра (Косјерић); потрес 11. новембра (Глумач).

У пределу *Крагујевца*: потресна периода 20. марта са 2 потреса (Крагујевац, Мечковац); потрес 22. марта (Бечевина); периода 28. марта са 2 потреса (Вел. Пчелице, Крагујевац).

У пределу *Темнића*: потрес 18. марта (Стопања); потрес 8. јула (Избеница); потрес 20. јула (Варварин).

У пределу *Власине*: потрес 7. јануара (Власотинци); потрес 27. марта (Дадинци); и потресна периода 13. августа са 2 потреса (Грделица).

У пределу *Врањске Котлине*: потрес 18. фебруара (Буштрање); периода 5. маја са 3 потреса (Врање); потрес 1. септембра (Врање).

У пределу *Моравице*: потрес 1. априла (Братљево); потрес 7. новембра (Ариље); потрес 8. новембра (Ивањица).

У пределу *Ваљево*: потресна периода 21. августа са 3 потреса (Ваљево).

У пределу *Златибора*: потрес 27. новембра (Бајина Башта).

У пределу *Јасенице*: потрес 23. августа (Јунковац).

У пределу *Косанице*: 2 потреса (у Куршумлији) 10. новембра.

З. П. С. Павловић је изнео ово кратко саопштење о фауни леса у околини Голупца: „Идући низ Дунав ка Голубачком Граду, а на месту између Бабине Стене и Касумбача, развијен је лес који лежи непосредно на мезозојским кречњацима. Неколико грудви овога леса понео сам собом, 21. септембра 1907. год., кад сам правио излет до Голубачког Града, и из њих испрао и издвојио 12 врста копнених мекушаца. То су обични типови долиноског леса, међу којима се истичу *Helix hispida* L., *Pupa muscorum* L. и *Succinea abonga* Drap. Последњи је облик најчешћи, јер сам из ово мало материјала издвојио преко 100 комада“.

(138. Збор. 10. фебруара 1908. год.)

1. Јеленко Михаиловић, поводом најновијих списа америчког геолога W. H. Hobbs-а, професора геологије на Мичигенском Универзитету (On some Principles of Seismic Geology, и The Geotectonic and Geodinamic Aspects of Calabria and Northeastern Sicily), изложио је нове принципе у Сеизмологији. У првome делу излажу се принципи сеизмичке геологије, а у другоме студија сеизмолошке тектонике Калабрије и Сицилије на основу личнога проматрања и података о најновијим трусовима у томе крају. Та два списа пропраћена су предговорима познатог геолога Е. Сиса и сеизмолога М. де Балора, који су највећма допринели да се постави солидна веза између Геологије и Сеизмологије. Стога се главни карактер њихов истиче у томе, да обележи најновији развој Сеизмологије и да изнесе њене нове принципе. Основна садржина њихова може се исказати у овим тачкама:

1). Теорија трусова о центрима или сеизмичким жижама уступила је своје место теорији о сеизмогенским линијама;

2). Приликом труских катастрофа не показује се никакав правилан однос у распореду оштећених места између јачине потреса и растојања од једне или више тачака на површини;

3). Потресна места распоређена су по правим линијама (т. зв. сеизмо-тектонским линијама);

4). Сеизмо-тектонске линије стоје у вези са геолошким саставом, са обалским линијама, са правцем планинских пружања и т. д.;

5). Места која су највише подложна потресима налазе се на пресеку сеизмо-тектонских линија;

6). Сеизмо-тектонске линије секу се често пута са линијама вулканско-тектонским на вулканском отвору;

7). Сеизмо-тектонске линије показују тенденцију да се појављују у паралелним серијама.

Др. Свет. Радовановић приказује сеизмичне карте Краљ. Србије.

139. Збор (10. марта 1908. год.)

1. Др. Дим. Ј. Антула реферире о раду Л. Вагена: „Wie entstehen Meeresbecken und Gebirge“.¹

Л. Ваген у овој расправи о постанку планина и морских депресија полази од поставке, да су се веначне планине издигле из старих морских басена, који су постојали кроз дуги низ геолошких периода и да при набирању планина има најважнију улогу контракција земљине коре. Сем тога, Л. Ваген заснива своју теорију и с обзиром на новија опажања о тежини земљиној, која је Стернек извршио, и по којима се под брдским масивима опажа мала масивност, односно мања тежина, него у морима, где је густина већа. Из тих опажања извео је Л. Ваген закључак: да теориски узев најлакше тону издигнуте партије земљине коре, док су морски басени релативно стабилни.

Улегање појединих пласа земљине коре и набирање планине, Л. Ваген пореди с појавама код камених сводова, када се раслаби веза између њихових сегмената. Сталним спуштањем једног континента биће, дакле, морски басен све више потискиван, услед тога постају набори, који ће се све више и више издизати. При том издизању бора може наступити моменат, да се оне издигну и изнад морског огледала, док је некадашњи брдски масив за знатну висину утонуо. Ако би се улегање континента и даље продужило, да издигнуте боре заузму виши ниво од утонуле континенталне пласе тада ће боре бити потиснуте на хоризонталне површине, услед чега се могу стварати појаве прекривања и шаријажа.

Ваген указује: да је код једнострано набраних планина предгорје увек стабилно, а загорје њихово представља нам пласу у покрету. Прекривања слојева и шаријаже постају на тај начин што једна из-

¹ Jahrbuch der k. k. geol. Reichsanstalt. Wien — 1908.

дигнута пласа својим сталним улегањем потискује ниже предгорје. Ако би се улегање пласа и даље продужило настало би раскидање слојева, тј. наступила би формација раселина и флексура. За постанак, „грабена“ и високих платоа, тешко је претпоставити да је било само једноставног улегања; Ваген истиче, да би ту требало водити рачуна о тензионим диференцијама при раседању и улегању терена.

Ваген наводи неколико планинских система, на којима примењује своју теорију. Остављајући на страну прекамбриска и каледонска набирања, која су потоњим покретима модификована, — он налази да арморикански и варисцишки наборни лукови имају своје улегле пласе. Исто тако, и у Алпима, чија је тектонска грађа потоњим покретима доста измењена и прикривена, налази доказа о улегању појединих пласа. Шта више, Ваген допушта и наизменично улегање алпског предгорја и загорја. Најмање измењену слику пружа нам: брдски венац у западном делу Средоземног Мора. За време старог Плиоцена био је само један део морског залива испуњен, тј. тада цела маса није била довољно утонула, али ни брдски венац није био до данашње висине издигнут. Крајем Плиоцена изгледа да је формирање Пиринеја довршено, а тако исто и улегање западног дела Средоземног Мора.

При стварању карпатског венца могло би се по Улигу издвојити 5 фаза: 1.) Карбонски и прекарбонски слојеви набрани су услед улегања угарског масива, од којег имамо остатака у Баконској Шуми и код Беле Цркве. — За време 2. и 3. фазе, које су биле пре и после кретацеске системе, изгледа да се кристаласти терен у високој Татри улегао, услед чега су образоване на север нагнуте јурске боре у високој Татри. Треће набирање није дошло са југа, него са севера улегањем Судетске масе. 4.) Олигоценско набирање произведено је улегањем области, у којој су данашње „Карпатске Клипе“; последњу 5. фазу представљају нам миоценски покрети, који су само продужење претходне фазе.

Најзад, Ваген указује да Динарски ланци имају своју улеглу област у Српском Масиву, а Балкански венац у Јегејском Мору.

2. Др. Свет. Радовановић износи да је до истих закључака дошао, и указује на улогу Родопске масе у стварању планина на Балканском Полуострву.

140. Збор (10. априла 1908. год.)

1. Др. Свет. Радовановић приказао је железничке трасе у Честобродници с нарочитим обзиром на геолошке прилике.

141. Збор (10. октобра 1908. год.)

1. Др. Свет. Радовановић приказује профил који је откривен приликом копања темеља за сеизмолошку станицу Геолошког Завода на Ташмајдану.

2. П. С. Павловић приказује своју расправу „Korali iz drugomeđiteranskih slojeva u Srbiji“, која је штампана у 175. књ. Рада југослов. Академије Знаности и Умјетности ове год. у Загребу. „У њој су наведене коралске врсте из осам места у Србији. Констатовано је 10 родова са 14 врста. На крају додата је таблица у коју су унети и облици неколиких локалности из Аустро-Угарске монархије. На основи упоређења могу се извести ови закључци: 1) Највећим бројем врста и радова карактерише се Дубоки Поток у атару села Трњана у крајинском округу, 2) фауна ове локалности највише се подудара са коралском фауном из Ердеља; 3) после трњанског Д. Потока долази Раковица, премда богатство њено ваља држати више као последицу чешћих излета и пребирања, него што је случај и на једном месту у Србији. У погледу корала слаже се највише са Војиловом, а са обзиром опет на страна места изједначује се са Гајнфареном и Енциенофелдом као што је и с њиховим мекушцима; 4) Баденским дубинским творевинама одговарају слојеви плаве глине код Црквишта у Вишњици. Најзад, ваља поменути, сви закључци изведени на основи коралске фауне подударају се са закључцима добивеним проучавањем мекушаца и фораминифера“.

3. Др. В. Е. Петковић излаже саопштење о сенонским слојевима на Гучеву: Приликом једнодневне екскурзије на Гучеву, јула 1907. год., имао сам прилике да прикупим приличну збирку фосила, на основи које се може не само потврдити Жујовићево (Геологија Србије, I, стр. 294) мишљење да је на Гучеву развијена горња Креда, већ и с поузданошћу утврдити да највећи део њихов припада Салону. Проматрања сам почео од брда Граца, које је састављено од белог, врло лапоровитог кречњака без икаквих фосила. У потоку Берегу испод Граца, код Драгића воденице, Кречњак је плав, песковит, са зрнима пирита. Поређан је у нејасне банке. У једноме каменолому слојеви, дебели око 0,50 м., падају благо ка И., а мало навише благо на С.; јасно је да ту постоји раселина. Уз поток идући наилази се понова на беличаст и доста једар кречњак у коме се налазе фрагменти од неких крупних шкољака (*Ostrea vesicularis*?). Изнад Драгића воденице, код Милетине куће, слојеви плавог, врло песковитог лапора наслагани су у врло танке слојиће. С њима су наизменично поређани банци (1—2 дм. дебљине) сивог и прљавог, вапновитог пешчара, а сви су покривени дебелим банцима сивог, грудвастог, нечистог, песковитог или лапоро-

витог кречњака с многим фосилима, међу којима су најчешћи: *Cyclolites* sp. (врло крупни), *Pecten sparsinodosus* Zitt., *Ananchytes ovata* Lam., *Ostrea vesicularis* Lam. итд. Сви су слојеви конкордантни а падају ка ИСИ за 15°. Мало навигше имају благ пад ка ЈИ. На оном месту где поток Берек гради леп водопад откривен је овај низ слојева на десној обали:

Доле: 1. и 2. Три банка песковитог кречњака споља сиве и прљаве, унутра плавичасте боје. Доњи банак дебео 1,5 м., горњи 1 м. Преко њих леже.

3. Плави песковити лапори, наслагани у танке слојиће с интерстратификованим танким банцима сивог пешчара. Укупна им дебелина износи 1,25 м.;

4. Банак сивог, вапновитог и чврстог пешчара, дебелине 0,15—0,2 м.;

5. 0,1 м. дебео слој песковитог лапора;

6. 0,5 м. дебео банак вапновитог пешчара;

7. 0,05 м. дебео слој лапора;

8. Ваповити пешчар, дебелине 0,3 м.;

9. Комплекс песковитог кречњака, од којег су откривени слојеви висине 5—6 м., али је од њега састављено цело брдо.

Сви су слојеви конкордантни и падају на ИСИ за 15°.

Навише од овога водопада почињу преовлађивати сиви, жути или црвенкасти пешчари и глиновити лапори, с радиолитима, *Ostrea vesicularis*, *Pecten* sp. *Argiope ornata* Suess, а кречњак се губи или се јавља само у вишим хоризонтима. Иначе слојеви свуда задржавају слаб пад ка ИСИ.

Бод другог водопада види се овакав ред слојева оздо на више:

1. Глиновит пешчар у танким слојићима и испренуцан, дебелине до 2. м.;

2. Песковита глина 0,2—0,3 м.;

3. Пешчарски банак 0,1 м.;

4. Песковита глина 0,1 м.;

5. Пешчарски банак 0,3 м.;

6. Песковита глина 0,25—0,3 м.;

7. Пешчарски банак 0,2 м.;

8. Глина 0,5 м.;

9. Кречњак у дебелим банцима пун орбитоида.

Од оваких су слојева брда Стража, Шушњар и Прљуса.

На брдима с леве стране потока Берега развијени су слојеви пешчара и кречњака с *Orbitoides* sp., *Radiolites* sp. (ванредно крупни егземплари), *Inoceramus Cripsii*, *Cardium* sp. итд.

WWW.UNILIB.RS Алијанција француска. — Народно удружење за ширење францускога језика у колонијама и иноземству.

ПРОГРАМ

Феријалних курсева у 1912 години.

Прва серија

(Од 1—31 јула 1912 године).

I Теоријска настава.

1. Експериментална фонетика.

Експериментална фонетика примењена на наставу изговора. — Професор. M. l'abbé Rousselot, docteur ès lettres, professeur à l'Institut catholique de Paris; directeur du laboratoire de phonétique expérimentale au Collège de France (5 лекција),

Француски гласови употребени са страним.

Било би корисно да слушаоци набаве Précis de prononciation française de M. M. Rousselot et Laclotte (librairie Welter).

2. Историјска граматика модерног француског језика.

Предавање. — Професор: M. Roques, directeur adjoint à l'École pratique des Hautes Etudes (8 лекција).

Промене књижевног језика за последња три века.

Вежбања за примену. — Тумачења класичних текстова. — Професор: T. Henry Hugnet (8 лекција).

Молијер. Мизантроп.

Тумачења модерних текстова. — Професор: M. Fray, professeur agrégé au lycée Michelet (8 лекција).

Виктор Иго. — Ернани.

3. Класична француска књижевност.

XVII век. — Професор: M. Jacquinet, professeur agrégé au lycée Condorcet (6 лекција).

Корнеј.

XVIII век. — Професор: M. Pichon, docteur ès lettres, professeur au lycée Henri IV (6 лекција).

Грађанска драма: 1. Порекло. — 2. Ла Шосе. — 3. Дидро. — 4. Седен. — 5. Бомарше. — 6. Мерсеје.

4. Француска књижевност у XIX веку.

Професор: T. René Doumic, de l'Académie Française (8 лекција).

Ламартин: 1. Младост и интелектуална формација. — 2. *Медитације.* — 3. *Жослен и Пад једног анђела.* — 5. *Пут по Истоку.* — 6. *Беседник и историк.* — 7. *Исповести.* Старост. — 8. Ламартин и његови савременици.

II Практична настава.

Овај део програма обухвата:

1. *Практични курс експерименталне фонетике.* — Професор: Г-ђа Marguerite de Saint-Genès (6 седница по групама).

Француски гласови проучавани у текстовима које су обележили најбољи уметници. — Текстови ће бити извађени из Cours de Gramophonie de M-me Marguerite de Saint-Genès (у штампани).

2. *Курс за садашњу (узуелну) граматiku и за саставе* (12 лекција по групама). За овај курс слушаоци ће се поделити у 4 групе; лекција за групе биће истога дана и у исто време.

Све те групе пратиће заједнички програм развијен ниже:

1. Имена. Прости и сложени облици. — 2. Родови и њихове варијације. Обрадовање ж. рода. Број. Образовање множине. — 3. Квалификација. Придеви и квали-

фикативни додаци свих врста. — 4. Детерминација. Члан (демонстративи) итд. — 5. Глагол и његов подмет. Слагање. Принципи и одступања од принципа. — 6. Варијације глагола у лицу. Корени, флексције, безличне заменице и безличне конструкције. — 7. Глагол и предмет. Прелазни и непрелазни. — 8. Враћање радње на подмет. Повратни глаголи. Заменице и глаголи. — 9. Глагол и атрибут. Атрибутни глагол. Конструкције подметног и предметног атрибута.

Слушаоци ће предавати задатке који ће се поправљати бесплатно. Три лекције, које не буду заузете граматичким курсом, употребити се на претрес задатака.

3. *Аналитички и теоријски курсе француског изговора и дикције, праћен упоредним проучавањем, основаним на испитивању страначких погрешака.* — Професор: M-lle Fayolle-Faylis, de la Comédie-Française (6 лекција).

Дефиниција закона и правила француског изговора и дикције према логичкој прогресији и по методичкој вези: 1. Главни битни елементи француског акцената: изговор, наглашавање, интонација, инфлексције, модулације. Изучавање страначких погрешака. — 2. Главни битни елементи француске дикције. — Методски облици реченица, музикални периоди, усмено пунктирање. Изражавање. Проучавање страначких погрешака.

4. Вежбања из читања, речника и конверзације.

За ова вежбања слушаоци ће бити подељени у више група.
Биће 12 вежбања у свакој групи.

III Допунски курсеви.

1. *Француски живот.* — Професор: G. Privat-Deschanel, professeur agrégé d'histoire au lycée Condorcet (5 лекција).

Проучавање неколиких области старе Француске: — 1. Гијена и Гаскоња. —

2. Лимузен и Марш. — 3. Поату, Они, и Сентонж. — 4. Анжу и Мен. — 5. Бретања.

3. *Похођење и проучавање Музеја и Споменика у Паризу.* Професор: M. J. Carl, Statuaire (12 лекција и похода).

Припремна предавања (дворана за курсеве): Порекло француске архитектуре.

Трокадерска палата.

1. *Музеј упоредне скултуре, десно крило:* монументална скултура у романској епоси и у почетку готског периода; њена улога, њено значење, њене узастопне карактерне особине. — 2. *Музеј упоредне скултуре, десно крило:* наставак проучавања готске скултуре, од XIV века до краја срдњег века. Ренесанс.

Луварски Музеј.

3. *Квадратно дворниште, дворана за скултуру средњег века и Ренесанса:* Полихромнија у средњем веку. Оригиналане скултуре и средњовековни гробови. — *Квадратно дворниште, дворана за скултуру средњег века и Ренесанса:* скулторски радови из XVI века. *Галерије за сликарство:* Дела француских првих сликара. Неколики портрети од Clouet-a. — 5. *Квадратно дворниште, дворане за модерну скултуру* (улазак испод нављона de l'Horloge): скултура из времена Луја XIII и Луја XIV; дела од Anguier-a, Coysevox-a, Puget-a. *Галерије за сликарство:* дела из истога доба: Poussin, C. Gellée, H. Rigaud. — 6. *Квадратно дворниште;* дворане за модерну скултуру XVIII века. Дела од Pigalle-a, Falconet-a, Bouchardon-a, Houdon-a. *Галерије за сликарство:* дела од Nattier-a, Watteau-a, Boucher-a, Chardin-a, Greuze-a. — 7. *Квадратно дворниште,* дворана за модерну скултуру: Класичка школа. Нови: Rude, Barye, Carpeaux. *Галерије за сликарство:* дела од David-a, Géricault-a, Delacroix, Ingres-a. Пејзажисти: Troyon, Daubigny, Corot, Chintreuil.

Луксенбуршки Музеј.

8. *Савремена скултура:* Дела од Falguière-a, и Rodin-a. Њихов утицај. — 9. *Савремено сликарство:* Нове тежње у сликарству за последњих педесет година.

Проучавања целина.

10. *Париска Катедрала:* верска архитектура у XII и XIII веку; вајан украс једне катедрале. — 12. *Опатска црква Saint-Denis:* погрешна архитектура од XIII

до XVI века закључно, према гробовима француских краљева. Столови капеле замка Гајона (XVI век). — 12. Версајски замак: грађанска и верска архитектура за време Луја XIV и његових наследника; њене допунске уметности: сликарство и скулптура

II Серија

(Од 1 — 31. августа 1912. године.)

I Теоријска настава.

1. Експериментална фонетика.

Експериментална фонетика примењена на наставу изговора. — Професор: M. Rousselot, docteur ès lettres итд. (5 лекција).

Излагање и критика начина употребљаваних при настави францускога изговора. (Биће корисно да слушаоци набаве Précis de prononciation française de M. M. Rousselot et Laclotte (Librairie Welter).

2. Историјска граматика модернога францускога језика.

Предавање. — Професор: M. Edmond Huguet, maître de conférences de grammaire historique de la langue française à la Sorbonne (8 лекција).

Историјски утицаји на промене значења речи. — (Примери ће бити узети од писаца XVII века).

Вежбање за примену. — Тумачења класичних текстова. — Професор: M. Henri Huguet (8 лекција). Corneille: Nicomède.

Тумачења савремених текстова. — Професор: M. Fray, professeur agrégé au lycée Michelet (8 лекција).

George Sand: François le Champi.

3. Француска класична књижевност.

XVII век. — Професор: M. René Pichon, professeur итд. (6 лекција).

Роман: 1. L'Astrée. — 2. La Calprenède et Gomberville. — 3. M-lle de Scudéry. — 4. Scaron et Furetière. — 5. M-me de La Fayette. — 6. Романи у облику мемоара: Courtilz de Sandras.

XVIII век. — Професор: M. Delaruelle, professeur adjoint à la Faculté des Lettres de l'Université de Toulouse (6 лекција).

Роман: 1. Порекло: Lesage. — 2. Marivaux. — 3. L'abbé Prévost. — 4. Филозофски роман: Voltaire. — 5. J. J. Rousseau: La Nouvelle Héloïse. — 6. Bernardin de Saint-Pierre: Paul et Virginie. Кратак преглед и закључци.

4. Француска књижевност у XIX веку.

Професор: M. René Doumic, de l'Académie Française (8 лекција).

Реалистички покрет: 1. Поезија после романтизма. — 2. Од Теофила Готје-а до Парнасцаца. — 3. Роман: Gustave Flaubert. — 4. Позориште: Alexandre Dumas fils. — 5. Emile Augier. — 6. Од Емила Ожје-а до Анри Бек-а. — 7. Историја: — 8. Философија и критика.

II Практична настава.

Овај део програма обухвата:

1. Један практичан курс експерименталне фонетике.

Професор: M. Fauste-Laclotte (7 предавања по групама).

Вежбање из механизма француских артикулација. — Поправљање странацких нагласака.

2. Курс за садашњу (узвезну) граматiku и саставе.

За овај курс слушаоци ће се поделити у четири групе; лекције разних група биће истога дела и у исто време.

Све четири групе радиће по заједничком програму ниже изложеном: 1. Мењања глагола у временима. Корени и наставци. Сложени и дупло сложени облици. — 2. Класификација времена. Апсолутна, релативна, трајна, свршена времена. — 3. Прошла времена у индикативу. — 4. Пређашње несвршено. — 5. Свршена времена у активу и пасиву. — 6. Однос времена. Права и погрешна правила. Употреба. — 7. Начини

и модалитет. Тврђење и сумња. Привидно и стварно одрицање. — 8. Хипотеза и прост услов. Идеалан или потенцијалан. — 9. Идеја о последици, узроку, финалности. Слушаоци ће радити задатке који ће бити поправљани бесплатно. Три лекције биће употребљене на претрес задатака.

3. *Аналитички и теоријски курс францускога изговора и дикције*, праћен упоредним проучавањем, основаним на испитивању страначких погрешака. — Професор: M-He Fayolle — Fayolis, de la Comédie — Française (6 лекција).

Дефиниција закона и правила францускога изговора и дикције, према логичкој прогресији и методичкој вези. — 1. Главни битни елементи францускога акцента: изговор, наглашавање, интонација, инфлексije, модулације. Проучавање страначких погрешака. — 2. Принципи битних елемената француске дикције: мелодична форма реченица, музикалних периода, усменог пунктирања. Изражавање. Проучавање страначких погрешака.

4. *Вежбања из читања, речника и конверзације*.

За ова вежбања слушаоци ће бити подељени у више група. Биће по дваест вежбања у свакој групи.

III Допунски курсеви.

1. *Француски живот*. — Професор: M. Privat-Deschanel, professeur agrégé d'histoire au lycée Condorcet (5 лекција).

Једна велика модерна варош: Paris 1. Кратак преглед географије историје и организације Париза. — 2. Велика трговина и велики магазени: хранење и мода. — 3. Странци провинцијалци у Паризу: велики модерни хотели и индустрија преноса. — 4. Новине и јавност. — 5. Позоришта.

Похођење и проучавање Музеја и Споменика у Паризу. Професор: M. J. Carl, statuaire. 12 лекција или заједничких похода музеја, споменика, и уметничких дела у Паризу и околини. (Ове походе биће истим редом као и у јулу, и ићи ће се на уста места. Али ће се проучавати друга дела: културе, сликарства и архитектуре).

31. јули.

Екскурзија у Rouen. Професор: M. J. Carl statuaire.

У овој вароши врло богатој споменицима из прошлости, слушаоци ће похорити: улицу du Gros-Horloge, катедралу, цркву Saint-Ouen, цркву и манастир Saint-Maclon, суд, хотел Bourgtherould, споменик Јованци Орлеанци у Bon Secours-y.

Слушаоци који би хтели да суделују у овој екскурзији, која ће бити заједничка за обе серије курсева, положиће 25 франака за пут, храну итд.

Курсеви ће се држати у стану Алијанције, 186, Boulevard Saint-Germain, Paris.

На курсеве се примају, без разлике народности, пола ни узраста, сви странци и сви Французи који живе у иностранству или колонијама.

За примање на курсеве није потребно никакво сведочанство. Ни један курс није обавезан.

Од 1. маја ставља се на расположење књижица са уникатом и дупликатом (carnete à souche) слушаоцима који је затраже. При пријави треба назначити: име и презиме, занимање и место становања у иностранству.

Број лекција није ограничен, али се мора узети најмање 25. Цена је сваке лекције 1 франак. — Новац се не шаље унапред.

Стална карта за све курсеве и практична вежбања, за оба месеца, може се добити за слугтену цену од 100 франака. За један месец цена је 55 франака. Те су карте личне, и не могу се ни позајмљивати ни уступати другоме — иначе ће одмах бити одузете. — Оне не вреде за екскурзију у Rouen.

Испити и дипломе.

I На крају сваке серије феријалних курсева образује се испитна комисија, која, после испита, даје *сведочанство о способности за наставу данашњег (узелнога) францускога језика или вишу диплому (diplôme supérieur)*, за оне који су способни да предају француски језик и књижевност у иностранству.

WWW.UNILIB.RS За *Сведочанство* се полаже један писмени и два усмена испита, а за *диплому* два писмена (састав из књижевности и састав из граматике) и два усмена (тумачење једног текста XVII—XIX века, и одговарање на питања из књижевности, о најважнијим књижевницима од Малерба до данас).

Испитна такса је 10 франака.

Распоред часова пзићи ће 15. јуна за јули, и 15. јула за август. За њих се треба обратити на адресу: Secrétariat général de l' Alliance française, 186, Boulevard Saint-Germain, Paris.

3.

Библиографија немачке педагошке штампе. — У 63. свесци Шлагерова „Pädagogischer Jahresbericht“ за 1910. годину, имамо прву библиографију немачких педагошких листова, коју је врло брижљиво и са разумевањем израдио Макс Деринг (Döring). Он обухвата све педагошке периодичне списе који сада излазе на немачком језику. Материјал, у коме је 441 нумера, обрађен је статистички и према садржају овако је распоређен:

Општи школски и наставнички листови	135
Средње, више и велике школе	26
Трговачке, занатске и пољопривредне школе	13
Школски надзор, школска управа, службени школски листови	37
Педагогика, школска пракса, помоћне науке	92
Листови за поједине наставне предмете	62
Продужне школе	11
Женско образовање	10
Образовање глуво-немих и слепих	4
Народно васпитање и народно образовање	13
Родитељи и школа	7
Старање о младежи, нега мале деце и т. д.	16
Друго	15

А 62 листа, који су посвећени дидактици појединих наставних предмета, подељени су овако:

Религија	9
Језици	10
Математика и природне науке	10
Земљопис	3
Историја	1
Цртање и уметничка настава	10
Стенографија	3
Музика, пезање	3
Ручни рад	5
Гимнастика	8

Дерингов рад значајан је по томе, што је скопчан са изношењем потпуно недовољнога библиографског апарата педагогике, и што даје важне подстицаје за израду педагошке библиографије. Добро образложени предлози иду на то, да се најпре створи радна заједница, која би обрађивала „Генерални регистар педагошке штампе“, што би излазило у одмереним роковима, па да се доцније оснује и „Институт за педагошку библиографију“. Остварење ових планова било би од великог значаја за научну педагогику. И ако ово имаде изванредних тешкоћа, ипак се може очекивати, да постане делом, кад се има ва уму радна енергија и лепи идеализам немачких на-

ставника, који имају заслуге и за оснивање и за одржавање педагошке централне библиотеке (Лајпциг) и подизање института за педагошко-психолошка испитивања као и за много што шта друго.

[Ztsch. f. pädag. Psych. u. exper. Pädag.]

—7.

*

Педагошка Академија. — „Педагошка централа немачког учитељског удружења“ дала је, као резултат својих претресања на седници од 12. априла пр. г., о питању о педагошкој академији ову изјаву:

1. Педагошка централа немачког учитељског удружења, сада као и раније, у оснивању професура за педагогику, снабдених модерним помоћним средствима за научни рад, нарочито педагошко-психолошким лабораторијама, специјалним библиотекама, вежбаоницама и довољним бројем научних помоћника, види најподесније средство, да се унапреди наука педагогике, и због тога оснивање тако снабдених професура у Великим Школама оглашава као једну државну дужност, која се не може дуже одлагати.

2. Педагошка Централа даље мисли, да ваља желети, да баш на педагошком пољу редовни представник целокупне струке и поред њега запослени представници појединих основних и помоћних наука раде и предају у тешкој вези међу собом, по што се иначе код више представника једне струке то можда сматра као потребно.

3. Ако би у уредби наших Великих Школа наступиле коренитије измене, онда би требало тежити томе, да се у философски факултет уврсти нарочито педагошко одељење.

4. Докле међутим нема или у недовољној мери има редовних професура за педагогику, Педагошка Централа види драгоцену накнаду у оснивању самосталних академија за неговање и унапређење педагошке науке; ипак она мисли, да треба желети, да се такве академије, колико је год могућно, оснивају у седишту университета и да се у сваком случају тежи одржавању барем спољних веза са овим последњим.

5. Заметке за такве педагошке академије Педагошка Централа види у приватним одп. друштвеним педагошко-психолошким институтима, каквих има у Лајпцигу и Минхену и какви се стварају у другим градовима, и препоручује ове заводе за коришћење њима у прилици и за потпомагање.

[Ztschr. f. pädag. Psychol. etc.]

—7.

*

У целој Немачкој има сада 7 гимназија, 37 реалних гимназија и 6 реалака за женску децу. Од њих само 4 пруске (Берлин, Позен и Трир) имају чисто државни карактер. Већина завода су градски (29), 8 су приватне школе, а остали (9) су мешовитог карактера (приватне школе са градском потпором, државне и градске). Шест завода стоје под управом директорица.

[Säemann, децембар 1911].

—7.

*

Школа за наглуве. — У Бреслави имамо једну значајну новину у школи: отварање нарочитих разреда за наглуве. Овај систем до сада је потпуно изведен само у Берлину, где има већ једна цела школа за наглуве са шест поступних разреда као и преко двадесет засебних разреда по појединим крајевима. Шарлотенбург има сада три таква разреда. Додавањем по једног новог разреда сваке године а овде треба да се створи цела школа.

У Хамбургу и ХанOVERу ствар је у припремању. У Бреслави је сада учитељско удружење овоме питању поклонило своју пажњу. На последњем главном скупу директор завода за глувонеми, Курт, говорио је, „о наглувоме детету у народној школи“. На основи богатог статистичког материјала он је доказао, да је број наглуве деце уопште много већи, но што се обично узима. Њих има доста у школи. Деца, која би постала наглува пре но што науче матерњи језик, морала би се уврстити у глувонеми. Али другачије стоји с децом, која у доцијним годинама изгубе оштрину слуха. Ако таква деца остану у народним школама, она у многим случајевима не могу пратити наставу и њихов умни развитак тиме је јако спречен. Али и смештање ове деце у завод за глувонеми има својих незгода, јер природа глувонемих и цео карактер школе за глувонеми прописује вештачки пут за учење језику и њиме не треба онако само поћи са нагљувим дететом, које је у завод донело језик научен природним путем и у извесном обиму. Сем тога наглувоме би се примањем у завод ударио жиг „глувонемога“, што би му могло бити од сметње у његову социјалном напредовању. Најсавршеније уређење за ову децу били би нарочити разреди или још боље нарочите школе за наглуве. У њих би се морала примати сва наглува деца, којима поред све умне способности није могућно с успехом учити основну школу. Настава у овим „разредима за наглуве“ морала би нарочиту пажњу обратити на добру артикулацију, на коришћење оним остатком слуха и на неговање читања са усана. Да би се постигла сврха у разредима за наглуве, која би морала бити иста као и у народној школи, морао би се број ученика ограничити на 12—15. На неколици ученика предавач је практички показао наставну методу за наглуве.

Друштво се излагањем референтовим убедило у потребу нарочитих разреда за наглуве и стога је упутило школској власти једну петицију ради ове ствари. И како су на скупу били и представници школског одбора и школских лекара, може се још у најближем времену очекивати оснивање „разреда за наглуве“ у Бреслави.

[Ztsch. f. päd. Psyk. etc.]

у.

*

Оснивање царевинског школског музеја у Немачкој, о ком се бави једна молба упућена царевинској скупштини, препоручио је на оцену царском канцелару одбор за петиције. План иде на то, да се прикупе пређашње и садашње школске опреме и школска уређења, средства за наставу и средства за учење, наставни планови и распореди часова, као и све друге ствари, које припадају спољашњем и унутрашњем школском раду. Таква збирка била би подесна, да даде поуздане основне линије за даљи развитак немачких школа; она би и на пољу социјалне педагогије утицала подстицајући и уједначајући, унапређујући и корисно задржавајући у исти мах, и она би, подигнута на широкој и прегледној основи, могла имати пространога значаја за народно образовање.

[Ztsch. f. päd. Psych. etc.]

у.

*

Немачке средње школе у туђини. — Сваке године расте број ученика у немачким школама у туђини, који полажу испит за једногодишњи рок службе у војсци (Ein jährig-Freiwilligen-Psüfung) и испит зрелости. Тако је у овој години прво положило: у Антверпену 24 ученика, у Барселони 2, у Бекслу 2, Грислу 23, Вуенос-Аиресу 10, Букурешту 27, Давосу 2, Ђенови

5, Јерусалимау 7, Цариграду 19, Милану 5, Мексику 1, Риги 4, свега 135 ученика. А 24 ученика добила су сведочанство о испиту зрелости, и то у Антверпену (реалка) 12, Брислу (реална гимназија) 3 и Цариграду (реалка) 5. На испитима су били изасланици царевински.

[Monatschr. f. h. Sch.]


7

Два необична случаја „дечјега лагања“. — У „Ztscht. f. päd. Psychologie u experim. Pädagogik“ (св. 4., стр. 245—247) саопштио је Др. Херман Гец ово. 1. Једнога понедељника, у јутру у 8 часова, замолила ме је ученица П., да можећи лекару због јаких болова у гуши. После једнога часа отишла је истом лекару због преврћања ране на нози Ш., једна ученица од 13 година. Сутра дан послаше ми родитељи прве ученице лекарско уверење, да она за неко време не може долазити у школу. За време првога одмора јави ми се она друга ученица и рече: „П., је јуче оперисана. Лекар јој је једним узаним ножем пресекао врат споља и узаним клештима извадио округло парченце меса“. Кад сам је зашитао, откуда она то тако тачно зна, одговорила је, не размишљајући се: „Ја сам морала држати П., Она је јако викала и није била мирна“. При том је гледала тако пријатељски и отворено, да нисам посумњао у истинитост њених речи. Али кад је П. дошла у школу, рече: „Мене нису секли, морала сам да испирам гушу и да мећем облоге“. Она друга ученица, Ш., начинила је зачуђено лице. А кад сам јој рекао: „Помисли се мало; можда си ти то све тако само замишљала“, она се размисли подуже, и рече, докле нестајаше запетости на њену лицу и поглед јој се засветли: „Ах јесте, ја сам то само мислила“. И какав је основ имало то фантастично причање те ученице? Мати јој је рекла после подне: „Елза, овде је била П. и донела је једно писмо, да га понесеш у јутру твоме учитељу. Она је плакала; вероватно су је секли“. Како она није била свесна тога, да је лагала, ја сам је поучио у место да је казним за лаж. Као што доцнијим годинама важи реч Жан Пола: „У првих пет година деца не кажу ни истиниту реч ни лажљиву, већ она говоре само“.

2. Елза Р., трећа ученица у разреду, од 12½ година, оштри успех одличан, врло савесна ученица, јавља се једне суботе после великог одмора и каже: „Украдена ми је мало пре моја кутија за пера, која је била врло скупецена“. Ја одговорим: „То није могућно. Ја сам сам пазио у ходнику и знам тачно, да нико није улазио у разред“, Е. Р. остаде при свом тврђењу. Деца су морала изаћи из клупа, и ја сам најтачније прегледао све торбице и све клупе. Кутије нема. „Кутија је код куће, донеси је!“ рекох јој то. Она у сузама одговори: „Ја сам после првога часа извадила држаљу за пера. Ако без кутије одем кући, добићу добре батине“. „Донеси је!“ Тада се јавише осам других ученица: „И ми смо виделе, да је Е. Р. после првога часа узела држаљу из кутије“. Оне су биле међу најинтелигентнијим и најпозданијим ученицима у разреду. Ипак ја натерам Е. Р., да иде кући. После четврт часа зачу се бојаљиво куцање и Е. Р. уђе збуњено на врата са кутијом у руци. Свуда зачуђена лица само у мене не. Решење: Вађење држаље из кутије било је онажено прошлога дана после првога часа.

7





WWW.UNILIB.RS

ПРИКАЗИ И ОЦЕНЕ

1. СПИСИ

Revue pédagogique, свеска за фебруар 1912 године.

У овој су свесци у главном ови чланци:

Проблем васпитања — Maurice Legendre, ванредни професор Универзитета, пређашњи наставник нормалне школе, објавио је недавно свој напис: *Проблем васпитања*, који је Француска Академија крунисала. У овој расправи, у главном су изнесене ове идеје: По данашњем обичном схватању васпитати једно дете значи наметнути му менталност савршеног, зрелог човека; васпитати га значи учинити га да оно остари само према себи. Не појмимо више детињство, губимо из вида и то врло брзо успомену на наше: не само да нас је сећање изневерило да бисмо могли поново наћи нашу младу душу, већ зато више немамо ни потребне интелигенције, па чак ни потребне симпатије. Само су нам у памети неколике анегдоте, које су нам остале као каква породична традиција, којој је опет циљ да обележи прераност, превременост нашег разума и нашег детињског знања.

На тај начин онакажујемо своје детињство, оно нам није више при руци, што чини да нам и детињство других измакне. Уместо да га пригрлимо по његовој сопственој вредности, и уместо да га поштујемо, ми му се намећемо несвесном бруталношћу. Наше знање, наш карактер, наше навике, наш начин постојања, осећања, мишљења — све то одједном, смешано и неодређено, убацујемо у детињу душу. На силу уносимо нашу садашњост, кристализовану и учвршћену, у оно што ће тек доћи, у будућност.

Свакако је потребно сачувати оно што се вековима стицало, али је тако исто важно користити се резервом нових снага које детињство собом доноси. „Детињство и човечанство потребни су једно другом, васпитање је узајамност“. Не презиримо свету активност, њом оживимо нашу остарелу менталност, освежавајмо људе одликама малих. Детињство треба да буде у великој мери васпитач човечанства. Проблем васпитања састоји се у томе да се што је више могућно сачува и заштити детињство. Наша је дужност да се формирамо према њему онолико исто колико нам је дужност да и њега стварамо; треба нам да га поучавамо, а тако исто да се и сами од њега поучавамо. У самој ствари имамо много више од њега да примимо, но што смо у стању да му дамо. Оно ће нам пружити основна дата. Год детињства се имамо поучити осећају духовности, затим осећају слободе, па онда

и осећају лепога. Обраћајући се на овај начин при васпитању детета, изворима, имаће се више среће у будућности да се открију и сазнаду сва одступања и грешења, и да се гако лече заблуде и погрешке. Само се за то о свему овоме толико дискутује и разговара, што се врло мало ради; увелико се лута по бескрајном пољу ситница и ништавости, а свакако много би боље било потражити и наћи онај црвени кончић, који ће нас водити.

Кад се имају на уму сви горњи принципи, тј. природа ових принципа, онда је врло лако запазити чем они воде, и куда циљају. По њима на првом месту васпитање је дело љубави. Срце, једино срце и ништа друго може учинити право чудо над чудима, да нас уведе у оно што је туђе, што није наше. Ова два израза, ми и други, откривају противречност двају закона, коју једино тајанствене мистериозне силе љубави и афекције имају подобности и моћи да разреше, измакавши контроли разума. За овим принципом долази онај други да је васпитање дело моралности. Онај ко се усуђује да *подиже* чију душу — имамо на уму само истину овога израза — треба пре свега да уздигне, да васпита самог себе. Тај васпитач треба да проучи самог себе, треба поново да види у оном животу који тек почиње почетке сопственог живота, треба да изброји богатства која је растурно и уништио, треба да оплакује погрешке и лудости које је починио и тек на тај начин да сачува дете, *које појима и разуме зато што га воли, и које ствара да буде добро зато што сам остаје бољи*, од оних опасности и препрека које су њега лично погађале и чиниле мртвим. То ће бити васпитачева освета судбини, јер ће се његовим искуством други користити, јер ће тако спремити дете да не падне у оне замке, које су свуда потмуло разапете, јер ће тако видети како мало по мало васкрсава друга слика његове душе, слика племенитија, лепша, готово сасвим блиска идеалу о ком је он сливао. — Лако је увидети како ови принципи, да би на себе узели обележје необичне величине остају ипак врло приступачни. Они не потичу из дефиниција узетих à priori, које су унапред постављене као какве догме, они су увек и само као резултат потањког испитивања и разматрања. Природа детиња, физичка, физиолошка и морална диктује их сама собом. Они потичу из факата, и како су једновремено врло узвишени и врло практични, дају се применити необично лако и то на све посебне случајеве без икаква изузетка.

Професионална настава и шегртство — J. Baudrillard — Година 1911 остаће обележена белим камичком у индустрији и трговини француској. Данас има у Француској 7—800.000 дечака и девојчица који су на раду у индустријским и трговачким предузећима. Њихово шегртство ако није данас ништавно, ипак је несавршено. Васпитати, унутити оволику масу путем којим треба, у нарочитим школама, требало би поднети огромне материјалне жртве, које су чак и за Француску велике. И саме су газде сложне у томе да је врло велика потреба да се створе добри шегрти, а потом и добри радници, и само се чекало да се то питање реши потребним законом. Скорашњи конгреси одржани у Roubaix-у и Bordeaux-у и то су учинили и дали су основу закону који ће ускоро постати и делом. Тим новим законским одредбама тражи се: да се укину све оне законске одредбе које су могле шкодити шегртству, да буду утврђене реципрочне обавезе наложене шефовима предузећа и шегртима тако да оне пруже свакој од уговорачких страна гаранцију да јој шегртство неће бити од штете; да



их једно према другом веже уговор за све време трајања шегртства; да се по свршеном шегртству издају уверења која ће имати једини циљ да ослободе уговорачке стране њихових обавеза; да буду установљени шегртски испити после којих ће се издавати дипломе којима је циљ да констатују професионалну способност децју; да уговор о шегртству забрани газди да шегрта специјализира у једној грани индустрије и да га напротив обвезе и натера да упути шегрта да ради једно за другим у свима гранама. Остаје после овако лепих жеља о шегртству да се регулише питање о томе: колико шегрта мора бити у сваком индустријском предузећу и о надзору над тим шегртима. — Овим законом надају се да ће се увелико побољшати стање француског стручног радника, и да ће се спречити притицај са стране, који им задаје прилично страха.

Преглед педагошких књига — Charles Chabot — Писац овога чланка, пробрао је неколико, по њему, најважнијих педагошких дела, и приказао их је на 17 страна. Приказана дела ова су:

G. Richard, *Pédagogie expérimentale* (Bibliothèque de psychologie appliquée publiée sous la direction du D-r Toulouse), 1911, Doin, 322 p. — Parisot et Martin, *Les Postulats de la pédagogie*, 1911, Alcan, 188 p. — M-lle Dugard, *L'Évolution contre l'éducation*, 1910, Hachette, 117 p. — Delvolvé, *Rationalisme et tradition*, 1910, Alcan, 180 p. — Wagner, *Par le Sourire*, 1910, Hachette, 302 p. — Abbé Mocquillon, *L'Art d'être un homme*, 1911, Bloud et Cie, 468 p. — Poirson, *La Co-éducation*, 1911, Paulin, 279 p. — Delwaille, *La Chalotais éducateur*, 1911, Alcan, 225 p. — Bornecque et Lefèvre, *Rousseau, Sophie ou la femme*, 1909, Berlin, Weidmann, 179 p. — Brémont, *Lectures de pédagogie pratique*, 1911, Delagrave, 572 p. — D-rs Philippe et Paul-Boncour, *L'Éducation des anormaux*, 1910, Alcan, 209 p. — D-r Bridou, *L'Éducation des sentiments*, 1911, Doin, 400 p. — D-r Ghidionescu, *Moderne pädagogische Strömungen in Frankreich*, 1910, Langensalza, Beyer, 193 p. — M. Wundt, *Probleme der Völkerpsychologie*, 1911, Leipzig, Wiegand, 120 p. — La Instrucción pública primaria en la República Oriental del Uruguay, 1911, Montevideo, Baneiro. — Catalogue du matériel scolaires dans la République orientale de l'Uruguay, 1910, *ibid.*

О неколиким слободним средњим школама у Швајцарској — André Margeron — У последње време критика је врло оштра према службеном програму у васпитању. Такав се глас чује готово свуда у: Енглеској, Сједињеним Државама, Француској, Швајцарској. Свуда се по тим земљама тврди: службена настава, службено васпитање, и сувише заузето интелектуалном културом, занемарује у исто доба морално васпитање, ма да је уосталом прва нераздвојна од друге кад се хоће да има успеха у другој. Учињени су покушаји нарочито у Сједињеним Државама и Енглеској, да се створе школске институције у којима не би било погрешака које су запажене код државних установа. Ове нове школе, означаване као нове, већином су у пољу, тачно због тога да би под добрим погодбама допустиле одавање спорту и физичким радовима који се сматрају као нераздвојни при формацији карактера. И у Швајцарској има већ неколико таквих установа: у Oberkirch-у, Glarisseg-у, Châteignerale-у, Chailly sur Lausanne и Hochalpinen Lyceum у Zoos-у. И овим школама је циљ да пошуне оне празнине које ствара службена настава. „Стварање ове школе, вели директор из Oberkirch-а, потекло је из осећања несавршенства које може запазити и нестручно око код службених школа. Напој је школи циљ да замени преоптерећеност под којом

грцају ученици по већини државних и приватних школа хармонијским васпитањем моралног, интелектуалног и физичког бића детињег“.

„Она рачуна да на тај начин формира једну генерацију људи одважних, вољних за живот, енергичних и добрих, и који ће бити способни да погледају у очи животу и његовим захтевима, који су из дана у дан све то већи и тежи. — Васпитање у овој школи обраћа се потпуном развићу детињем; оно се односи на целокупан живот његов, и школа, ако је доиста позвана да буде право средство за васпитање, треба да буде не само једно место инструкције, већ још више место прилагођивања; њој треба да је циљ не једино настава, већ живот. — Ми хоћемо младеж срећну, здраву телом и душом, хоћемо младеж чија ће мисао бити јасна и правична, чије ће срце умети закуцати, и чија ће воља бити снажна и одважна“. — Све су ове швајцарске школе предузећа, близу каквог села, или на обали каквог језера. У њих се примају ученици од осме до четрнаесте године. Школски живот је управљен у овим школама моралном васпитању. Неће се да стварају ни генији ни атлети, већ здрава и снажна тела и гинки духови који ће послужити чврстој вољи. Физичко и интелектуално васпитање су средства којима је циљ да осигурају морално васпитање које је завршетак свега. Физичко васпитање овде се врши по нарочитом методу, а у њ иду и спортови. „Непријатељи сваке преоптерећености како физичке тако и интелектуалне дајемо довољна места спортовима, убеђени, да кад се ради одмерено и кад се њима разумно руководи, да тада имају знатну васпитну вредност. Њима прилазимо да код детета развијемо одважну хладнокрвност овог господара над самим собом, ову непрекидну енергију и дурашност, често такође и дух активне кооперације који ће учинити од детета у будућности племенитог и одважног борца“. У овом духу поклања се овде пажња и ручним радовима. Интелектуално васпитање такође се показује као школа карактера. Припрема за испите, ма да се она не презире, није једини циљ који се оставља напорима наставника или пак ученика. Овде се гледа, да се, учећи дете, код њега развије дух посматрања, да се усаврше његови осећаји, да му се да стварна настава. Поред користи које даје овако физичко и интелектуално васпитање понављамо још једном да се морално васпитање предузима са пуно свести о његовој важности и о његовим тешкоћама. На културу социјалних осећаја полаже се толико исто, колико и на лични морал. Такође се гледа и на васпитање потоњег грађанина, при чем се користе важним изворима које даје школска група, умањена слика политичке групе. Тако се исто обраћа пажња и на васпитање детета као потоњег члана породице, куће. Напоследку ваља поменути још једну одлику ових школа која се састоји у томе што оне одржавају тесну везу са ђачким родитељима.

Из овога кратког прегледа јасна је слика ових приватних средњих школа, које су у свима земљама готово подједнаког система. На таквим школама може се само позавидети и пожелети, да их и код нас што пре створи приватна иницијатива.

Хроника основне наставе у Француској — Учитељи и локална историја — Фебруара месеца прошле године Министарство Просвете издало је један распис о настави локалне историје. Тада су дата упутства учитељима шта треба да прикупе, па да се тада може обратити пажња на локалну историју. Тражено је тим расписом да учитељи саставе листу историјских докумената, који се односе на њихову општину или на њихову околину којим би се могле попунити празнине за плустровање националне историје.

Да би се то урадио по извесном плану, указано је какви су ти историјски документи и показано је да их ваља овако груписати: Развалине и споменици, разни предмети (намештај, алати, оруђе, новац), писани споменици, историјска места, историјске личности, интересантне легенде које се односе на историју. Од овога рада очекује се врло велика корист, а на првом месту је та што ће се учинити много живљом и интересантијом настава националне историје, која треба да остане као предмет нарочитог старања и бриге. — Једновремено са овим расписом министровим поникло је Друштво за месна проучавања у народној настави у коме су узели учешћа неколики капацитети француски, професори универзитета. Друштво је истакло себи за циљ: 1) да подстакне и охрабри наставнике свих категорија на проучавања која имају локалног интереса; и 2) адаптацију резултата овога проучавања настави према горе поменутом распису.

— т. —

Le Volume — За фебруар 1912 има ове чланке:

Бр. 19.

Проштивање по степенима — Paul Bernard — У начину проштивања, може бити најбоље се огледа персоналност учитељева. По том га можемо најбоље познати. При предавањима, он иде за планом који може и не бити његов. Међу тим проштивање доводи учитеља у непосредан додир с духом који он има да пробуди, да подстакне и формира. Вештина проштивања претпоставља солидну инструкцију, тачно познавање подобности и окретности духа ученичког, напоследку извесну оштроумност, такт који ће учинити да ће он бити у стању да питању да најлепши облик. „Добар учитељ је пре свега добар испитивач: начин како испитује, то је слика учитељева.“ — Погрешка у коју се нада лежи у томе да се често постављају врло општа питања, врло комплексна, која немају тачно одређени објект, што чини опет да дух детињи постаје врло колебаљив, тражећи пута и начина како да да одговора. Постављати ограничена питања и питања сређена по серијама значи приближавати наставу колико је то могућно истраживању и откривању, што значи опет од питања начинити у основи једну смислену методску лекцију.

Мојим пријатељицама које тек почињу службу — Marie-Louise Genin. — Пред вама је потпуно нови живот у потпуној својој разноликости, са пуно обећања. Да бисте биле учитељице заборавите што сте научиле и постаните ученице, да бисте биле добре учитељице заборавите вашу усамљеност и волите ваше малишанке, то је једини пут да себе просветите а и њих, једини пут да вам срце буде задовољно а и њихово. На тај начин ваш задатак и позив тако тежак и непријатан, постаће вам лак и привлачан; биће вам то довољно да разумете свој занат и да му се сасвим предате.

Mendélisme и стварање нових раса — Quepeu — Писац објашњава какве се сличности налазе код укрштених раса са претцима и све своје разлагање завршава законима Mendel-овим који гласе: 1) Хибриди прве генерације имају сви онај карактер који преовлађује; 2) Хибриди друге генерације који су добивени укрштањем између хибрида прве генерације имају за три четвртине карактер који преовлађује и за четвртину нови карактер, који је моментано био потиснут; 3) Са сваком новом генерацијом почињући са другом, почиње нова разлика у карактерима и то се непрекидно производи и ствара и даље. — Две се последице запажају из ових закона: пре свега сталност чистог типа који је изишао из укрштања, и потом овај чисти тип може

бити добивен и изолован од друге генерације кад се комбинује више карактера заједно.

Педагошки путевоба — Paul Liquier — Писац указује велику вредност коју има учитељ, који се разуме у агриколним пословима, и за пример наводи једног учитеља који упућује сељаке како да справљају чорбу за прекање лозе. Овакав учитељ чини част своме позиву и месту које заузима.

Школско законодавство — A. Lantenois — Појавила се неколика спорна питања, и тога ради тражило се објашњење од Министарства које је их је и расправило: Учителима који проведу извештај број година службовања у колонијама додаје се по неколико година кад се хоће да им се одреди пензија; Учители и учителици кад се венчавају не треба одобравати више од четири дана одсуства од дужности, пошто би иначе њиховим дужим одсуствовањем деца дангубила, и школа не би радила; Једним кратким чланком тражи се од Министарства да да обавештења да ли ће гледати да да једно место учитељавања учитељу и учителици који су из разних места а који су међутим ступили у брак.

За учителице — У овом чланчићу од неколико реди скреће се пажња учителицама које су преморене послом да се користе установама *Друштва породичних кућа за жене које се баве наставом*. Ово друштво је основало у здравим приморским крајевима неколико кућа у којима оронеле учителице за три динара дневно имају све што је потребно за живот.

Преглед штампе — Из једних новина саопштава се како су једна учителица и њезина служавка доведени на лечење у Пастеров Завод где треба да се лече од уједâ бесног пса, који је унао у разред, и с којим су се оне буквално гушале бранећи децу. — На питање имају ли права чиновници да пишу по политичким новинама, изишло је у Службеним новинама једно саопштење из кога се види да то може бити допуштено према приликама и стварима о којима се пише. *Le Volume* је овако округлим одговором незадовољан и тражи да он буде што прецизнији. — У Италији је по народним књижицама састављена интересантна статистика књига које се највише траже на читање. На првом месту се помињу ови писци: Jules Verne, Zola, и de Amicis, Rovetta, Barrili, Dimas отац, Victor Hugo, Tolstoï. Од драматских списа највише се читају дела Кавалотијева, Ростанов: Спрано и Орлић, Ибзенова Хеда; од научних дела опет највише се читају: Велика открића од Reuleaux, публикације Камила Фламариона, Капитал Карла Маркса и т. д.

Бр. 20.

Свест народа — Goblot — саопштава писмо једнога учитеља, који по својем убеђењу покушава да учини јаснијим истакнути наслов са којим је објављен један чланак у *Volume* за новембар 1911. Овај учитељ вели да су колективна свест и свест индивидуална, различне и неједнаке по вредности. Народ, каогод и гомиле, имају свој морал, каогод и своју психологију, онај исти примитивни морал, пошто ретке индивидуалне свести које су се могле ослободити заслепљеног гођења осећаја или рачуна егоизма ишчезавају у медиокритету целине. Но зар се нема обичај да каже за један народ да он има свој идеал? Хоће ли се опет овим да каже да колективна и индивидуална свест које су доста разнолике почивају на различним принципима? Не, јер у оба случаја реч је само о једној свести: колективна и индивидуална свест имају за заједничку основу идеју и осећај добра и зла, правде и неправде. По истом принципу врдине прекоравамо дете које је ударило свога друга каогод што нападамо и освајачке ратове.

Небеско разораванье — Ernest Cathala — У борби између државе и цркве која се недавно окончала у Француској у корист државе, и данас се не мирује, већ се непрекидно траже и изналазе нови докази о томе како је црква била дубоко забраздила на штету народног просвећивања. И овом малом чланчићу је тај циљ, јер и у њему се тврди како су по црквама биле установљене нарочите молитве, које су читане кад је требало положити какав испит, кад је требало добити диплому, какво место и т. д. и т. д. Писац износи и текст тих молитава.

Археологија — Ch. ab der Halden — Приређена је једна екскурзија и по обичају прво што је на њој урађено село се да се поткрепи. Уз масне залозаје и чашницу вина отпочиње препирка између два наставника о писању историје. Препирка је оштра и завршава се тврђењем једнога професора да није ништа лакше него писати историју, док му опет друг додајује да је то тежак посао и да у то треба унети врло много труда и старања. Чим је овај разговор свршен овај други наставник вади из свога џепа Ручњак народне историје за кандидате који полажу испит за учитеља и поправља га. — Писац чланка очито је хтео да укаже прстом како се једно говори а друго ради, и како се доста брзо пишу књиге које немају дубоког смисла.

Дневник једнога француског разреда — P. Van Tiegeu — писац приказује књигу Bergsd-ову: О литерарној методи, дневник једнога професора у првом разреду. У збијеним реченицама које киште похвалама, приказивач нема довољно речи да укаже прстом и препоручи ову књигу, која је драгоцено упуство како се деца упућују у читање текста.

Педагошка хроника — Друштвена хроника

Бр. 21

Школа — организам — Paul Bernard — Можемо се зачудити оваквом наслову. Организам је скуп органа савршено координисаних, да они могу, својом комбинованом акцијом одржавати и распростирати живот. А зар и школа није установљена да ради и да производи? Да би се остварило органско јединство школе потребна је једна погодба: тесна солидарност свих учитеља, перманентна координација воља и метода. Уместо тога да се школа концентрише на саму себе, не изгледа ли да она тежи да се раздели. Отворите ли ма какав часопис педагошки, увек ће се наћи понеко који оплакује индивидуалистички дух који гони учитеље једне исте школе да живе у својим разредима као у подвојеним павиљонима. Непрекидно се каже: „мој разред, моја метода, мој програм“, а нико и не води рачуна шта су његови ученици били у нижим разредима, и шта ће бити у вишим: учитељ их прима „почетком“ године да их „свршетком“ преда другоме, сваки живи у свом разреду и за свој разред школу нико не познаје. На тај начин у школи нема јединства, нема у њој комплексивне свести, то није у правом смислу школа, већ противположености разреда. Писац тражи сасвим оправдано да се остави досадашњи пут, да се пође другим, који ће имати много бољих последица. Он тражи да школа буде прави организам, који ће моћи само тако развијати се и успевати, ако буде кооперативног рада свих учитеља, а не овако појединачног као досад.

Настава француског језика — L. Girard — Писац овога подужег чланка приказује како он вели *једну веома потребну књигу*, којој је овај наслов: *Настава француског језика* — каква је — каква треба да буде у основној школи. — F. Brunot, 1 v. 18^o, 192 p. 2 fr. Armand Colin, Paris. — Између осталог наведимо у потврду вредности ове књиге само овај навод: а)

Циљ који треба постићи. Треба пре свега бити начисто с тим шта се хоће да постигне овом наставом. Концепција, која се обично оставља као циљ лажна је. Није реч овде о томе да се науче дефиниције, класификације и етикете. Не учимо децу речима. Настава француског језика треба дете да уведе у ток извора коректног језика, тако да се оно зна њим служити по потреби. *„Научити језик, вели Brunot, значи бити у стању с једне стране све читати, све разумети, да вам при том ништа не измакне од онога што је други мислио, и с друге стране све изразити било говором или пишући, тако да ништа не измакне од ваше мисли другоме“.*

Две лекције из рачуна у приправним разредима — G. Gouril — У два приправна разреда предају рачун учитељица и учитељ. Учитељица даје деци да пренесују бројеве са табле, а учитељ их учи бројању помоћу дрваца. Код учитељице ће бити неуспех, а код учитеља успех, зарад чега писац и препоручује учитељев систем наставе у рачуну.

Душа једнога великога сликара Eugène Carrière-a — Edmond Royer приказује овог вештог писца а још већег сликара чија је нарочито лена слика Материнство.

Инспектор у три лица — Lebossé et Lebrun — исмевају несталност инспекторску и причају како се из једног друштва, у коме се били окладили, за један дан представила два човека као инспектори једној младој учитељици, тако да кад је дошао прави инспектор, она се нашла побуђена да му затражи његове документе, које јој он, разуме се, није могао показати.

Напослетку је у овом броју преглед туђинске и домаће штампе.

Бр. 22.

Народни језик — E. Goblot — Јединство и чистота расе су ствари несигурне, па и тајанствене да би се могла на основу њих засновати патриотска солидарност. Отаџбина је груписање не етнографско већ политичко, оно се ствара и против разноликости или општости порекла, оно их изглађује или чак чини да се и заборављају. Језик свакако има више вредности. Језик би могао послужити да се распозна ако не раса индивидуа, а оно бар раса која преовлађује у једној популацији. Крајња важност заједничког, општег језика и утврдила је оне велике идеје које се називају: пангерманизам, панславизам, панхеленизам и предентизам.

Објашњено читање у основној школи — Henri Brun — Ученици имају пред очима изванредан текст, састављен од речи и од препозиција, од којих су понеке непознате, или недовољно познате. Потребно је све то објаснити и упутити дете како да разуме. Прва дужност учитељева код овога посла биће дакле да учини да се потпуно разуме израз текста. Друга му је дужност да учини да се разуме мисао текста, у појединостима и укупно. Трећа му је дужност да учини да се разуме уметнички део текста. Четврта му је дужност да учини да се разуме импресија, коју текст прибавља. На тај начин да учини да се разуме може се сматрати као прва тачка објашњавања чланака. Друга тачка била би учинити да дете мисли о прочитаном тексту, трећа учинити да оно расуђује. На тај начин створивши му могућност да разуме, да мисли, да расуђује овако читање принеће врло много његовом интелектуалном васпитању. Затим ће ово изазвати да се осети поезија једног текста, чим ће се утицати на поетичко васпитање једнога детета, а затим још и на његово морално

васпитање. Сем овога васпитног значаја овако читање има и *позитивну* сврху која се састоји у томе да се детету да извесна количина литерарног знања о извесним писцима. Кад се има на уму оволика важност овога читања, онда не може никако више бити бојазни, да ће се оно убудуће као досад претворити у беспосличење и праву детињарију.

Рука — Ch. ab der Halden — исемава згодном причом из школског живота глаомазну администрацију која се врши и док се изврши каква најмања оправка на школској згради. Услед сложене администрације дешава се да се кад дође комисија која има да прегледа извршене оправке већ заборавило шта се оправљало.

Иза овога чланка има један чланак који у најкраћим потезима али врло исцрпно објашњава резултате последњих избора у Немачкој. Затим је хроника удружења. —

Школски рад

Морал — Лакомост, рад, изгубљено време, обавеза сваког човека да ради, лепота и племенитост ручног рада.

Грађанско и друштвено васпитање — Грађанин и општина (Представити општину као велику породицу чији је живот слика оног живота у народу. Потрудити се да дете осети да је *општина изврсно поље рада за сваког грађанина*, оно поље на коме су они понајчешће позвани да врше своја права а тако исто и своје дужности). Порекло и организација општине, Представници грађанства, Богатство једне општине, Буџет општински.

Уљудност и умешност у животу — Уљудност одраслих створења: пристојан језик, уљудност међу родитељима, уљудност према старијима, уљудност према послужу, посете: обавезне посете, посете из уљудности и посете пријатељске.

Француски језик — *Речник*: именице, придеви и глаголи што се односе на материјалне потребе човекове; *Граматика*: Садашње време на *s*; садашње време глагола *avoir* и *être*; прошло састављено са *avoir* и *être*. Прошло просто на *ai, is, us*. Прошло будуће. Будуће време глагола *avoir* и *être*; *Француски састави*: Додати и други глагол пропозицији. Испричати просте приче у садашњем времену, затим у прошлом и направити план у будућег.

Историја — *Елементарни курс*: Хенрих IV, Победа код Рокроа, Шетња по једном павиљону у Версаљу, Колбер, Беда и невоља при крају владе Луја XIV, Луј XV, Салон у XVIII веку.

Средњи курс: Француска под апсолутном монархијом (XVII и XVIII века), Заснивање апсолутизма, Хенрих IV и Луј XIII, Врхунац: Луј XIV у Версаљу, владавина, друштво, ратови, Опадање: Луј XV.

Географија: *Елементарни курс*: мора, океани, морска вода и њено кретање, таласи, прилив и одлив, морске струје, живот у мору, обале и острва; *Средњи курс*: Француска, политичка географија; Народ, популација: густина, подељеност, депопулација, Влада, администрација, департамани, народна одбрана, границе.

Физичке и природне науке — *Елементарни курс*: Типе, рептилије, водоземци и рибе; *Средњи и виши курс*: Електрична светлост, магнетизам, произвођење гласа.

Аритметика, метарски систем геометрија. — Припремни курс. Радње са бројевима од 1 до 20. Бројеви 20 до 80: састављање, растављање, читање, радње; *Елементарни курс:* множење целих и децималних бројева, множење целог или децималног броја са 10, 100, 1000. Општи поступци при множењу на памет. Мера за тежину; *Средњи курс:* Разломци: разломци обични и децимални; упрошћавање, свођење на један именитељ: сабирање и одузимање. Множење и дељење са 5, 500, 50, 0·5, 0·05; Запремина, правоугаона призма; пирамида, круг.

Агркултура — Домаће животиње, класификација, одлике, храна, игијена, облагоурађивање, коњ, магарец, мазга.

Домаћинско васпитање — Крпе у кући, конач и памук, рубље, одржавање крпа, бељење и крпљење, машина за шивење.

Цртање — I секција: Модел: лукац, мрква, тичје перо, застава кад се вије; II секција: Модели: бокал за воду, воденица за млевење кафе, деџи огртач обешен о клин, ципела. Декоративне композиције.

т.

Наша Народна Школа — месечни журнал за васпитаче и учитеље. Власник и уредник *Душан Р. Михајловић*, учитељ у Кличевцу. Свеска за јануар има ове чланке.

Шта ће нам Организација? — Драг. Ђ. Петровић.

Овим се чланком негира вредност изреке: да „памет царује а снага кладе ваља“, и доказује да је то увреда и понижење за снагу, која је увек одржавала победе. Наводи примере из историје: Филип Македонски са једним неотесаним али снажним народом, победио је, умом далеко надмоћније Грке, помиње Волтера, Дидероа, Русо-а који се такође послужили снагом масе.

Често пута и најумнији човек зажали што није Херкул, али како данас Херкулеса као појединаца нема, то се људи старају да удруженом заједничком снагом створе силу. Удружују се сељаци, радници, трговци, чиновништво, све се удружује, с уверењем, да ће заједнички лакше издржати тешку животну борбу.

На основу свега тога позива учитеље, да се удруже и организују, како би лакше дошли до својих права.

Наша Борба — Свет. О. Аврамовић. Овим се чланком констатује, да се борба учитеља, за побољшање њихова положаја, датира још од седамдесетих година.

Раније није могло бити речи о каквој борби. Учитељи су тада били људи с врло мало спреме и никаквим стручним знањем. Доцније, кад су отворене учитељске школе, кад су почели излазити учитељи са јачом стручном спремом, и тај је покрет бивао све јачи.

Помиње закон од 1882, 1898 и 1904 год., свима тим законима ишло се на то, да се школа унапреди и учитељство обезбеди. Па ипак се није успело. Школа је и даље остала у кметовским и сељачким рукама. А материјално стање учитеља није побољшано, за то и борба једнако траје.

Захтева се на првоме месту да се за подизање и обезбеђење школа стара држава или округ, па тек онда може бити речи о надзору, плану и програму, сталности учитеља и њиховом материјалном стању.

Тражи се да Министарство створи течаје, курсеве или педагошке академије, где би учитељи допуњавали своје знање и спремали се за веће положаје, као нпр. секретари у одељењу „за основну наставу и народно



просвећивање“, за наставнике виших основних и грађанских школа, за ниже разреде средњих и стручних школа.

Распоред школа треба извршити што пре и што потпуније, а упоредо с тим мора се преображавати и душа школе — учитељ.

Је ли наша школа васпитна? (недовршен чланак) — Мил. М. Марић.

Алкохолно питање — алкохол и учитељство — Ал. Р. Михајловић.

Овде се истиче потреба ширења антиалкохолних идеја у основној школи. Реформа основне наставе била би безуспешна, аконе иде упоредо са алкохолном апстиненцијом. Реформом основне наставе мора се одстранити све што је штетно по физичко и умно развиће деце (а на прво место долази уздржавање од алкохола). Статистички подаци доказују да је само 30% школске деце добре конституције, остало је средње и лоше. Алкохол подгриза и руши организам, изазива и чини организам подложен разним болестима. Алкохолничари људи дају слабо потомство. И ако хоћемо да имамо здраву омладину, мора се свом снагом поћи у борбу против највећег непријатеља човечанства — алкохола.

„Алкохолизам стере постелу туберкулози“, рекли су многи чувени лекари. Утврђено је да је туберкулоза деце последица родитељског пијанства, док су деца апстинената најнапреднија и најиздржљивија.

На завршетку чланка писац позива учитеље на што одважнију борбу против употребе алкохола.

Учитељске Епизоде — реформа основне наставе.

Писац чланка радује се реформи основне наставе, али му је та радост несигурна, нејасна, помућена, јер не верује у њено остварење.

За неуспехе баца кривицу на политичке прилике, јер који има право да гласа има и права да говори о реформама, па и да их изводи.

Наводи имена посланика који говоре да школу треба „сељацизирати“ налази да има и таквих људи, који би рекли да нам не треба ни школа ни учитељ. У иронији говори како би децу могли научити да читају и касани у време великога поста кад немају посла. Протестује против крцарења у настави, нпр. вечерњих школа, зимских течајева, вршиоца учитељских дужности, курсева за неписмене итд. Налази да посланици обећавају својим бирачима све што знају да би они волели, па макар то било и на штету, њих самих.

Доситље Министар — Сличица из сеоског живота — Мил. Ст. Недељковић.

У овој краткој слици писац врло лепо износи колики је немар у нас према свима државним пословима, које треба да отаљавају представници власти. У једно село сврати главом министар и позива председника и ђату који седе у кафани и картају се да иду судници. Али њих двојица веле да „још није време“ и да морају одиграти „ковтру“. Кад им је Министар рекао ко је, згранули су се и одмах пошли, извињавајући се да нису знали ко је. — У овом селу је школска зграда поодавно склона паду, и ваљда услед политичких прилика њезино трајање као привремене продужава се 13 година. Сад се министар зграњава и прва ствар коју је учинио кад се врати кући била је та што је ову школу затворио. Данас се у томе селу блиста права палата, у којој је смештена основна школа.

Глад ме мори — М. Ст. Недељковић.

Најмоћнији фактори за култивисање једнога народа јесу учитељи и свештеници. Али њима треба дати могућности да би могли одговорити својој позиви. Један млађи учитељ вели: „глад ме мори, а гладан не могу да говорим“.

Старији су се учитељи борили за слободу, а млађи се боре за хлеб. Некада су истина биле исте плате, али су животне потребе биле куд и камо јевтиније него данас.

Протестује против чл. 32, којим су учитељима одузета политичка права, а то је средство којим би се најлакше борили за осигурање свога опстанка.

Рад културне лиге и учитељство — Тих С. Комарчић — У овом се чланку износи, да је Културна Лига „пошла погрешним путем“, кад мисли, да ће стварањем земљорадничких задруга, гимн. друштава, стрељачких дружина, читаоница и народних библиотека, просветити наш неписмени сељачки свет. Прво треба научити народ да чита, па ће и он сам тражити шта да чита, вели писац. Данашње знање које деца изнесу из основне школе брзо се заборави. То треба одржавати и допуњавати, а тиме би се задао већи посао учитељима, за шта их треба наградити. У учитељство треба примати само људе који су се за учитеље спремали. Не само „Културна Лига“ него и све друге установе, нпр. „Стрељачки савез“, „Савез Земљорад. Задруга“, „Народно здравље“, „Опсерваторија“, сви захтевају од учитеља услуге и намећу им дужности, па чак и енџинџери препоручују учитељима, да уче народ о подизању здравих и удобних кућа.

Све ове установе своје дужности товаре учитељу на леђа. И то учитељу који има 50 динара месечне плате!

А кад се учитељи потуже да не могу од те бедне платице живети, нема ни једне поменуте културне установе, да подигне свој глас у корист учитеља, и да рекне: то су наши најбољи сарадници, помогните им и дајте им воље за рад.

Дани борбе — поводом ванредне учитељске скупштине — Д. Р. М. — Ванредна учитељска скупштина одржана је 30 децембра прошле године, а сазвана је за то, да се договоре учитељи, како и на који начин да помогну својој тешкој положају. На тој скупштини учитељи су били сложни да су разочарани у патриотизам, намет и љубав оних који управљају судбином наше отаџбине, Осуђују надлежне што су толико година равнодушно прелазили преко толиког јадања учитељског на свој тежак и унижени положај.

Констатује да се мора предузети очајна борба, да се дође до праведних захтева. Да се у тој борби не сме малаксати. Прошло је доба политичке сентименталности, кад су учитељи понизно молили, слушали, веровали, и годинама очекивали за испуњење датих обећања.

Сад је борба за опстанак, данас учитељи не моле него категорички захтевају, да се не вређа њихов човечански понос и не експлоатише њихов рад.

И. В. С.

Наша Школа — Власник и уредник *Вој. Р. Младеновић*, учитељ у Петровцу, излази сваког месеца. Свеска за јануар 1912.

Учитељ у школи — Драг. Петровић — У овом се чланку износи сличица, како је ђачић ниже гимназије дошао у Учитељску школу.

Утисци које је донео из гимназије, то је она строгост и надувеност наставничка, где наставник седи за катедром као на престолу, и бележи



двојке или јединице. Такав начин рада збуњује и ограничава дечка, да његови појмови не досежу даље од школских зидова.

Срећа је што те појмове друштво пречишћава, допуњује и модификује, те се тако поступно измени цео човек, а у сећању му остане једна тешка успомена, о једном мучилишту што се зове школа.

Затим тај ђак долази у Учитељску школу. У иронији говори како у тој завршној стручној школи нема места Ламарку, Дарвину, Хекелу, Огисту, Кетле-у, Спенсеру, Смиту, Прудону и Марксу али за то ђаци се добро упознају са Мојсејем, са прекрасним Давидовим псалмима и још много више, са зачећем организма у девојци помоћу духа.

Даље критикује уређење Учитељских школа, где још на првом месту стоји октоих и часловац. Наоружан таквим знањем младић улази у друштво.

Али у свом послу као учитељ никако не може напред. Зна сва педагошка правила и прописе, али му посао не иде за руком, а не иде зато што је глава пуна теорије, а то на пракси не може да примени. Он говори о благодети сунчане светлости, а међу тим налази се са децом у једној катакомби с мрачним и прљавим зидовима у коју сунце једва допире. Он говори деци о кућевној уљудности и чистоћи, а школски под, зидови, ходник, двориште све је прљаво као свињац. Он предаје о умерености у јелу и пићу, а његова сопствена прева крче и доказују да треба јести.

Недовршени чланци: *О психолошком интелектуализму* *О неговању умерености у школи*, *Бог и свет*.

Школски живот (са ванредне скупштине.)

1) На учитељској скупштини држаној 30 децембра 1911 године види се огорченост учитеља на садашњи положај. Али се констатује и једна пријатна ствар а то је солидарност учитеља, без оне партијске подвојености и тесногрудости, које је до сад увек било.

Учитељи једнодушно и једногласно улажу протест против злог стања у основној настави.

2) Управа Учитељ. Удружења, није довољно прецизирала програм рада на овој скупштини, али се на захтев свих учитеља рад скупштине ограничио само на протесту. Из целог овог рада скупштинског види се колико нам је бедна основна настава, и колико су учитељи огорчени и разочарани.

Да не би скупштински рад био усамљен, решено је да се 4 фебруара одрже протестни зборови у целој земљи; да се заинтересују не само сви учитељи него и грађани и да им се објасни циљ и значај овога рада.

Да би се то боље извело образован је одбор.

3) Законом од 1904 године побољшано је стање старијих учитеља, а млађи су остали по старом закону. Старији су пристали на то. Сад је обротно, млађима се даје више а старији остају са старом платом.

Али млађи учитељи не враћају зајам старијим колегама, него једнодушно одбијају то и траже решење тога питања из основа. (Можда и за то што ће и они некад бити старији).

4) Овог пута решено је да се ангажују дневни листови и да се господину Министру просвете преда резолуција скупштинска.

Писац чланка се боји да учитељи неће ни скоро ни лако доћи до својих захтева, за то им предстоји дуга и упорна борба.

2. ДРУШТВА И УСТАНОВЕ

Српска Краљевска Академија одржала је 22. фебруара ове године свој свечани годишњи скуп у дворници Друге Београдске Гимназије, који је изволео походити и Његово Величанство Краљ, Заштитник Академије. Скуп је отворио председник Академије, Г. Ст. Новаковић, и у кратким по-тезима изнео рад Академије за навршених 25 година од њеног постанка. За прошлих 25 година Академија је одржала 978 разних скупова, од којих су: 120 Академије Природних Наука, 88 Академије Философских Наука, 134 Академије Друштвених Наука, 33 Академије Уметности, 2 заједничка скупа Академије Философских Наука и Академије Уметности, 8 заједничких скупова Академије Философских и Академије Друштвених Наука, 394 Председништва, 134 целокупне Академије и 65 свечаних скупова. А од издања за ово време Академија је издала: 87 књига *Гласа*, од којих су 35 Академије Природних Наука и 52 Академије Философских и Академије Друштвених Наука. У ових 87 књига *Гласа* наштамано је 273 расправе, од којих су 148 у *Гласу* I и 125 у *Гласу* II разреда. Даље, у 49 књига *Споменика*, од којих су 8 I и 41 II разреда, Академија је наштамала 166 радова: 20 у *Споменику* I и 146 у *Споменику* II разреда. Сем тога, Академија је издала: 18 књига *Етнографског Зборника*, 24 књиге *Годишњака*, 6 књига *Историјског Зборника*, 2 књиге *Дијалектолошког Зборника* и 38 књига засебних издања. — Свега је, дакле, издала 224 књиге,

У Академији су основани *Лексикографски Одсек* и *Етнографски Одбор*, први ради израде и издања великог академијског речника српскога језика, други ради проучавања српских земаља и српскога фолклора. Сем тога, Академија ради у заједници са Југословенском Академијом Знаности и Умјетности на *Југословенском Енциклопедијском Речнику*. И најпосле, Академија има на своме руковању 12 задужбина и 2 легата. Из задужбина је до сада наградила 54 књиге и новчано потпомогла 19 сиромашних писаца.

По том је секретар Академије, г. Љуб. Ковачевић прочитао извештај о раду Академије у 1911 години. Рад је тај саопштаван у свескама „Просветног Гласника“ за 1911 годину и у свескама за јануар и фебруар за 1912 годину, а овде ће се изнети само извод његов. Тако: Академија Природних Наука имала је 8 скупова и на њима примила од шесторице радника 7 расправа — све за *Глас* I разреда. — Академија Философских Наука имала је 3 скупа и на њима примила за академијска издања од седморице радника 7 радова. — Академија Друштвених Наука имала је 6 скупова и на њима примила за академијска издања 19 радова од дванаесторице писаца.

Према одобреном кредиту за штампање списа Академија је у прошлој години могла издати: 2 књиге *Гласа*, 1 *Етнографског Зборника*, 1 *Дијалектолошког Зборника*, 1 *Годишњака* и 3 засебних издања.

Рад у Лексикографском Одсеку био је у овоме: прочитане су 72 књиге, у којима има 9990 табака, и из њих исписано 30930 листића речничке грађе. Сем тога примљено је 16 збирака народних речи, у којима је било 3294 речи, и то: из округа крушевачкога, нишкога, пиротскога, подринскога и тимочкога; за тим из: Далмације, Херцеговине, Славоније, Старе Србије и Македоније. Свега је до сада скупљено 1.370.438 листића речничке грађе. Најпосле, довршен је и оглед Академијског Речника, те ће се у току 1912 године штампати.

Рад у Етнографском Одбору кретао се у два правца: испитивање насеља српских земаља и проучавање српскога фолклора. Нов материјал за „Насеља“ добијен је из ових области: Крагујевацка и Смедеревска Јасеница, параћински срез, Посаво-Тамнава, рачански срез и Азбуковица; за тим из Ст. Србије: Кратовске, Кумановске, Прешевске и Сјеничке Казе. Сем тога сарадници Географског Семинара на Универзитету проучавали су преко лета прошле године Јасеницу, моравски срез, Подибар, нишку котлину и Сврљиг, — у Србији, и Мајевицу и Ливањско Поље у Босни.

Рад на проучавању српског фолклора био је у овоме: Примљени су и оцењени радови: Јеремије М. Павловића: „Народни живот у Божурњи и Блазнави“, Михаила Ђ. Кујунџића: „Живот у кући, здравље, болест и лијечење у болести у Шлеву и у Пријепољу“, Стевана Тановића: „Обичаји у Бевђелији“, Ст. М. Мијатовића: „Српске народне игре из Ресаве“, „Српске народне пословице и друге изреке из округа моравског“ и „Занати, занатлије и еснафи у моравском и крушевачком округу“, Крете Вожовића: „Гусларске песме из Жупе“, Стевана П. Радаковића: „Народ и народни живот у Славонији“, Милана Матића: „Народни живот у Жупи“, д-ра Тих. Р. Ђорђевића: „Запати и еснафи у Србији“ и Саватија Грбића: „Српска народна јела и пића из среза бољевачког“. „Српске народне пословице и друге изреке“ Ст. М. Мијатовића и „Гусларске песме“ Крете Вожовића откупљене су као грађа за Етнографски Одбор, а остали радови штампаће се у књигама *Етнографског Зборника*, пошто се спреме за штампу. Албуми народних орнамената Милана Ст. Недељковића и Тодора М. Бушетића откупљени су за Етнографски Одбор.

Рад у задужбинама био је у овоме: 1 *Задужбина Др. Љубомира Радивојевића*. Према одлуци Академијина Председништва хонорисаће се приходом ове задужбине дело Др. Владана Ђорђевића: „Аустрија и Црна Гора у 18. веку“. — Књижевни Одбор ове задужбине наставио је издавање Српских Народних Песамa у малим свескама за народ, од којих је до сада издао: књ. 2. Немањићи и Мрњавчевићи у 10.000 примерака; књ. 4. Краљевић Марко, прва половина, у 10.000 примерака и књ. 5. друга половина, такође у 10.000 примерака. Даље је Одбор издао: „Буквар за самоуке“ од д-ра Стевана М. Окановића, у 10.000 примерака и „Сеоску кућу“ од Др. Милана Јовановића Батута, у 5000 примерака. Сем тога, откупио је 1500 примерака књиге „Доситеј Обрадовић“, од д-ра Тихомира Остојића. Г. Др. Милан Јовановић Батут израдио је и предао Одбору Биографију Др. Љубомира Радивојевића, која ће се штампати у 6000 примерака као популарно издање. Најпосле, Одбор је поклатио одличним ученицима наших пољопривредних школа плутове у вредности 3000 дин. и ставио школи за сточарство у Краљеву 500 динара на расположење за набавку алата за прераду млека. — Академија је до сада из прихода ове задужбине који су јој у део пали, наградила ове књиге: Историјски Зборник I одељ. књ. 2 и 3; исти Зборник, II одељ. књ. 1; Србија и Српски покрет у јужној Угарској 1848 и 1849; Дијалектолошки Зборник књ. 1 и 2; Приповетка о девојци без руку; Омладина и њена књижевност; Српска књижевност у 18 веку; Гроф Ђорђе Бранковић и његово време; Србија за време последњег аустријско-турског рата 1788—1791; и Аустрија и Црна Гора у 18 веку.

2. *Задужбина Николе Ј. Мариновића*. Одбор ове задужбине наградио је са 960 динара у прошлој години Песме Јована Дучића, и расписао нов стечај за награду до 480 динара, по коме списе треба предати Академији до 1. маја 1912 год. — До сада су из ове задужбине награђена

ова дела: Он зна све, и Ново оружје; Иконија везирова мајка; Кант нашега доба; Поручени идеали; Сила у савјести, *Isus Hristos i ptice* и *Molitva na Šipani*; С планине и испод планине кв. 2 и 3; Из земље плача; Мученици за слободу; Слике из Старе Србије II. Српска Борба; Песме Јована Дучића.

3. *Задужбина архимандрита Нићифора Дучића*. Почем се на расписани стечај нико није јавио са списом за награду из ове задужбине, Академија је одлучила да овом наградом хонорисне дело д-ра Ст. Станоја Станојевића: „Борба Дубровачке и Барске Архијепископије“. Расписан је нов стечај за награду, по коме се списи предају Академији до краја децембра 1912 год. — До сада је Академија наградила из Дучићеве Задужбине ове списе: Из црквене историје Срба у Торској у 18 и 19 веку; Пећски патријарх Јован и рад на покрету хришћана под Турцима од 1593 до 1614; Опис Пољанице и Клисуре Ветерничке у врањском округу; Ратовање Војиновића са Дубровником; Српско православно боко-каторско владичанство; Акерманска конвенција између Русије у Турске 25 септембра 1826; Особине горњересавског говора; Борба Дубровачке и Барске Архијепископије.

4. *Задужбина Михаила и Марије Миливојевића*. Прошлогодишњу књижевну помоћ из ове задужбине Академија је одредила Људевиту Вуличевићу и Стевану Петрову Бешевићу, обојици по 450 динара. — До сада су из ове задужбине награђени ови сиромашни књижевници: Људевит Вуличевић (5 пута), Милош Милосављевић, Лаза Комарчић (5 пута), Мата Радосављевић (3 пута), Петар Кочић (3 пута) и Стеван Петров Бешевић (2 пута).

5. *Задужбина Димитрија Стаменковића*. У прошлој је години награђен спис Жив. О. Дачића: „Како моји живе“, који је већ наштампан, а расписан је стечај за награду у овој години, по коме списе треба предати Академији до краја месеца септембра 1912 год. — До сада су трошком Стаменковићеве Задужбине издате ове књиге: Родољуб, од П. Бурда, превод; Шта ћемо и како ћемо; Просте приче Ж. О. Дачића: Зло и добро у нашем народу; Братство и родољубље, српска мисао и отачаствољубље; Учитељева писма са села; Како моји живе.

6. *Задужбина Милоша Ж. Петровића*. Расписан је стечај за награду у 1912 год., и по њему треба предати Академији списе до краја месеца децембра 1912 године.

7. *Задужбина Пере К. Јанковића*. У прошлој је години награђено дело Николе Ранојевића: „Криптогамске болести жита у Србији“, које је већ наштампано. — До сада су из Јанковићеве Задужбине награђени списи: Историјски развитак нишавске долине; Основи теорије економских вредности и Криптогамске болести жита у Србији.

8. *Задужбина д-ра Николе Крстића*. Према одлуци Академијина Председништва хонорисаће се приходом ове задужбине дело д-ра Ал. Белића: „Акценатске студије I и II“. — До сада су из Крстићеве задужбине награђене ове књиге: Синтагмат Матије Властара: Црна Гора за Морејског рата; Споменца д-ру Николи Крстићу; Пергошићев превод Вербедијева дела *Opus Tripartitum regni Hungariae*; Законски споменици српских држава средњег века; и Акценитске студије.

Академија Природних Наука имала је састанак 4. марта 1912 године. Према усменим рефератима г.г. академика Ј. М. Жубовића, С. Урошевића и д-ра Богдана Гавриловића о списима поднетим за награду из Задужбине Пера К. Јанковића, Академија је нашла: да о рукопису „Fauna Serbica. Coleoptera“, који је и прошле године на конкурс био, остане при одлуци својој од 30. априла 1911; да се рукопис „Голт у Србији“, према својој обради, може објавити у редовним издањима академијским; да остала три рукописа „Ферменти и физиологија“, „Основи Бошковићеве атомистике“ и „Методика природних наука“ одговарају условима конкурса. Али како Академија не располаже са довољном сумом новаца да сва три рукописа награди, то је одлучила: да се награде списи Ивана Ђаје: „Ферменти и физиологија“ и Светомира Ристића: „Основи Бошковићеве атомистике“, први са 500 и други са 400 динара.

Председништво Академије имало је састанак 16. марта ове године: 1. Утврђен је распоред о разашивању књиге „Како моји живе“, која је издана трошком Стаменковићеве Задужбине. 2. Расписан је стечај за награду до 1200 динара из Задужбине Пера К. Јанковића за најбоље дело из области природних наука, или из њихове историје, методике и философије. Наградиће се у првоме реду оригинална дела, за тим научни изводи и преводи. Искључују се дела која су на српском језику већ наштампана. Величина награде ће зависити од вредности и обима списа. Списе за ову награду треба поднети Академији до 1. марта 1913 године. 3. За делегате Академијине, који ће ићи у Петроград на седницу Савеза Словенских Академија, изабрани су академици г.г. Љуб. Стојановић и др. Ал. Белић. 4. Примљено је к знању писмо директора Руског Археолошког Института у Цариграду, да ово друштво не може у овој години послати своје изасланике, који би са нашим проучили архитектуру и сликарство манастира Дечана. 5. Са захвалношћу су примљене композиције пок. Роберта Толингера, бив. наставника Шабачке Гимназије, које је Шабачки Првостепени Суд послао Академији по жељи наследнице покојникове г-ђе Ане Стевана Рормана из Будимпеште. 6. Примљено је к знању писмо Државног Савета, уз које је послао извештаје г.г. д-ра Ј. Цвијића, А. Стевановића и д-ра Ал. Белића о утрошку одређене им помоћи у прошлој години из Задужбине „Велимиријанум“, — с тим да се ови извештаји штампају у „Годишњаку“ за 1911.

М. Р.

3. ЧАСОПИСИ

Учитељ, свеска за март 1912.

Чланци и расправе: Самосвест или свесност себе, А. Херцен, превод Ж. Д. Ив.; Наше школовање Бор. Р. Младеновић; *Фурје, Толстој Писарев*, Евгениј Лозински, превод Д. Р. Михајловића; *Летопис основне школе*, Ч. М. Тодоровић; *Из природе на мају*, предавање у III разр. основне школе, Влад. Т. Симић, учитељ; *Књижевни преглед:* Основи емпиријске психологије др. Бр. Петровић, приказ др. Б. Лоренца; Наука хришћанска за III и IV разред, Ђ. С. Којић, учитељ; Статистика, Белешке, Обавештења, Рад Главног Одбора и Управе Учитељског Удружења, Листак: Почетак Мих. Ђ. Кујунџић.

Дело за март 1912.

Хроми идеали прича од М. М. Ускоковића, *Звезда*, песма од Проке Јовкића, *Једноме од старих* песма Момчила Милошевића, *О вредности живота* од д-ра Бранислава Петронијевића, *Ниче и Достојевски*, од д-ра Ник. Велимировића, *Милорд* приповетка Е. Ожешкове превод Л. Кнежевића, *О македонским Србима* од М. Цемовића; *О злоупотреби права* од Нинка Перића, *Мисли о раду* Т. Карлајла, превод Т. Марковића, *Генеалошка и морфолошка класификација језика* превод М. Ј. Поповића, *Лаж* од Пола Буржеа превод М. М. У.; *Етементи математичке феноменологије* од К. Стојановића, *О српском имену у западнијем крајевима нашега народа* од В. Ђерића, *Песме Станислава Винавера* од Божидара Пурића; *Политички преглед*: Карјера графа Ерентала, Италија и Турска, од В. А.; *Књижевна научни преглед*: приказ књиге д-ра Милана Пролога *Повест Босне од најстаријих времена до пропасти Краљевства*; и д-ра Рад, Казимировића: *Das serbische Ehescheidungs recht*; *Позоришни преглед*, *Хроника*, *Белешке*.

Звезда бр. 4.

Из болничких часова, песма Војислава Ј. Илића-млађег; *Јесења мелодија*, песма Сокољанина; *У пролазу*, песма Д. Срезојевића; *Под јесењим сунцем*, приповетка Драгослава Ненадића; *Цар Лазар илази у бој*, епопеја др. Н. Ђорић; *Прича једнога бохема*, песма у прози од Стевана Петровића—Бешевића; *Метаморфоза*, од Ђорђа Тасића; *Ове бих ноћи!* од Ђорђа Тасића; *Магла*, приповетка од Невесињског; *Песник и критичар* од Јеретова; *Срж* од М. Вукасовића; *Албум*, приповетка Аркадија Аверченка с руског Софија Попова; *Глад* Ђнут Хамсун; *О инсценисању Шекспира* од К. М. Луковића; *Један београдски избор* од Б. Ђ. Нушића; *Друштвена Хроника* Бен-Акиба, *Политички преглед* др. Ј. Б. Јовановић; *Књижевни преглед* М. Марјановић, М. Миљковић, *Позоришни преглед*, *Уметнички преглед*, *Белешке*.

Бр. 5.

Вече на хумкама убогих, песма Алексе Шантића; *Мојој срећи*, песма Марије Туцаковић—Грђић; *Јунаци мрки*, песма Милосава Јелића; *Обична прича*, приповетка Петра Петровића—Пеције, *Цар Лазар илази у бој*, епопеја др. Н. Ђорића; *Магла*, приповетка Невесињског, *Глечер* од Исидоре Секулић, *Срж* од М. Вукасовић; *Одјек*, приповетка Е. Ожешкове превод с пољског, *Магаре и огледало*, басна од М. Вукасовића; *Глад*, роман Ђнута Хамсуна; *Изложба бечке сецесије у Минхену* од дра Боже Николаревића, *Друштвена хроника*, *Политички преглед*, *Књижевни преглед*, *Позоришни преглед*, *Уметнички преглед* *Белешке*.

Пети број „Босанске Виле“ има овај

Садржај: Стихови. М. Видаковић, *Поезија*. — В. Продановић, *Сборник*. — Бор. Јефтић, *Пред илазак* (у прози). — Милош Црњански, *У почетку бјеше сјај*. — Н. Васић, *Прича о Христу* (у прози). — *Из американске лирике*: Уалт Уитмет. *Чујем пјев Америке*, *Из пјесме о слободној цести*, *Ја пјевам једно Ја*, превео Љубо Визнер. — *Проза*: Свет. Ђоровић, *Комшије*: *У ноћи*. — Петар Кочић, *Суданија*. — Максим Горки, *Чигалац*, с руског В. Ђ. — *Уводни чланак*: Др. Ватрослав Јагић, *Писмо уредни-*

штву. — Различни чланци: Аугуст Стриндберг, *Љепота и симболика људског тијела*. — Из народа и о народу: Народне игре у Крајини (Србија), забиљежно М. Јовић. — *Бој у Љесковом Кланцу*, нар. пјесма, забиљежно Мил. Карановић. — *Ширет хоџа и Паметан ороз*, нар. приче из збирке Георгине Стојановићеве. — *Листак*.

„Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно, сваког 15. и 30. — Цијена је на годину 8 круна, у Србији 10 дивара. Баџи, учитељи и подофицири добивају лист за 6 круна, а сељаци за 4 круне. Претплата из Краљевине шаље се на г. Михајла Р. Живковића, трг. у Београду,

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ

Г. *Михаило Васиљевић*, средњи писар из Лознице, и супруга му госпођа *Милева*, бив. учитељица у Боговинској школи, за успомену на рано преминулу своју дечицу: *Момчила*, *Миодрага*, *Драгомира*, *Предрага* и *Зору*, послали су школи Боговинској: 3 мараме, 3 пара опанчића, 3 шубаре, 3 плајваза, пера и календар *Вардар*, да се о Св. Сави раздаду сиромашним ученицима-цама Боговинске школе.

Школски Одбор Боговинске школе изјављује дубоку захвалност дародавцима на овоме дару.

„Просветни гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 дин., за друге земље 15 дин. у злату (франака). — Претплата се шаље Управи Државне Штампарије краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу у уредништву (Министарство Просвете и Црквених Послова у Београду). Они се, на захтев писца, враћају.
